

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SCENARIUSZE ZAJĘĆ

SKRYPT DLA
NAUCZYCIELA

Poznań 2013

ISBN 978-83-929830-5-7

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Produkt wykonany w ramach i w celu realizacji projektu
„Innowacyjne metody kształcenia przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”
dofinansowanego ze źródeł Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
realizowanego przez Poznański Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości.

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE: „NAUKOMP” JUSTYNA WIŚNIEWSKA

POZNAŃ 2013

Podstawy przedsiębiorczości

Scenariusze zajęć

Skrypt dla nauczyciela

Spis treści

Wstęp	5
1. Scenariusz zajęć: (Po)rozumienie (2 h)	14
2. Scenariusz zajęć: Przedsiębiorczy, tzn... (2 h)	20
3. Scenariusz zajęć: Samodoskonalenie (3 h)	26
4. Scenariusz zajęć: Reklama dźwignią handlu (1 h)	32
5. Scenariusz zajęć: Ja, konsument (2 h)	35
6. Scenariusz zajęć: Trzy w jednym (2 h)	39
7. Scenariusz zajęć: Co słysząc na rynku? (3 h)	44
8. Scenariusz zajęć: Równoważnia na rynku (3 h)	49
9. Scenariusz zajęć: Polska – ach, to Ty (2 h)	55
10. Scenariusz zajęć: Co z tą forszą? (2 h)	59
11. Scenariusz zajęć: Gdybym był bogaty (2 h)	63
12. Scenariusz zajęć: Ja, inwestor! (2 h)	67
13. Scenariusz zajęć: Nie dać się nabić w butelkę, zrobić w balona... (2 h)	72
14. Scenariusz zajęć: Byle do emerytury (2 h)	77
15. Scenariusz zajęć: Państwo – firma o zasięgu globalnym (1 h)	81
16. Scenariusz zajęć: Wielki brat czuwa (2 h)	86
17. Scenariusz zajęć: Plus dodatni, plus ujemny (2 h)	91
18. Scenariusz zajęć: Globalne kantory walut kontra podwyżki cen (2 h)	97
19. Scenariusz zajęć: Oręż polityki pieniężnej (1 h)	103
20. Scenariusz zajęć: Być wróżbitą – fajna rzecz (2 h)	106
21. Scenariusz zajęć: Dobry plan to połowa sukcesu (2 h)	110
22. Scenariusz zajęć: Firma to ja (3 h)	114
23. Scenariusz zajęć: Ach, ci pracodawcy, ach, ci pracownicy (2 h)	121
24. Scenariusz zajęć: Praca metodą projektu (1 h)	127
25. Scenariusz zajęć: Nie czyń drugiemu co Tobie niemiłe (2 h)	130
26. Scenariusz zajęć: PracoSWOT (3 h)	134
27. Scenariusz zajęć: Pracowniku, do boju! (2 h)	142
28. Scenariusz zajęć: Superpracownik (2 h)	148
29. Scenariusz zajęć: Mobbozło (1 h)	153
30. Scenariusz zajęć: Praco, gdzie jesteś? (2 h)	155

Wstęp

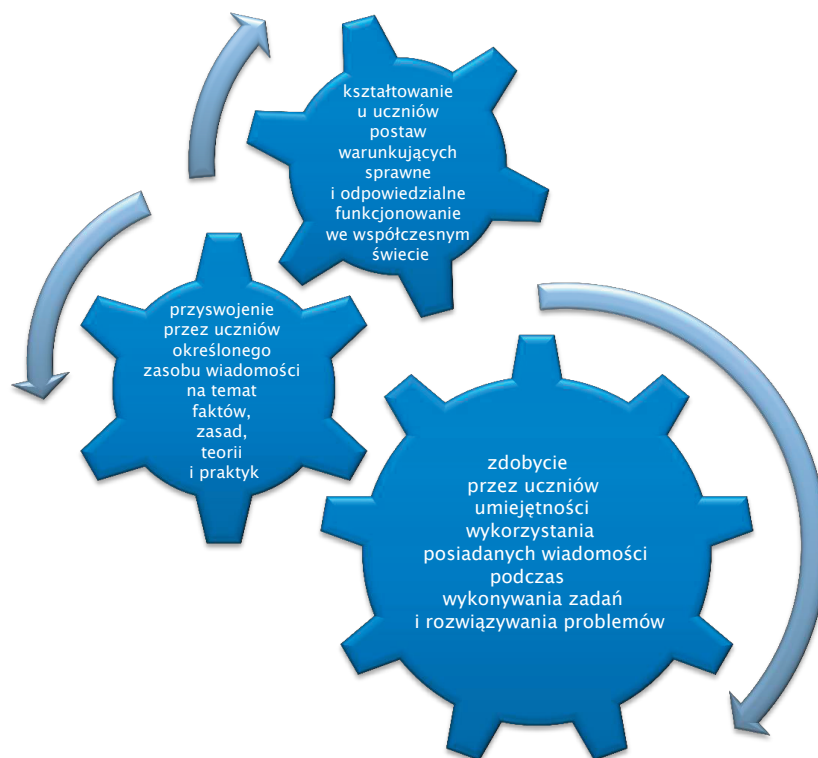
Unia Europejska promuje przedsiębiorczość jako kluczowy czynnik konkurencyjności, a także uwypukla znaczenie rozpowszechniania kultury przedsiębiorczości poprzez wspieranie zaradnego, aktywnego i pomysłowego sposobu myślenia oraz umiejętności związanych z przedsiębiorczością. W zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie przedsiębiorczość jest uznawana za jedną z ośmiu kluczowych, kompetencji niezbędnych obywatelom do samorealizacji, integracji społecznej, przyjęcia aktywnej postawy obywatelskiej i uzyskania szans na rynku pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy. Potrzeba i konieczność rozwoju potencjału obywateli w zakresie przedsiębiorczości zaakcentowane są również w inicjatywach przewodnich strategii „Europa 2020” na rzecz zrównoważonego wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Zwiększanie kreatywności – umiejętności i postawy ściśle powiązanej z przedsiębiorczością – na wszystkich poziomach kształcenia i szkoleń jest także długoterminowym celem strategii współpracy europejskiej „Kształcenie i szkolenie 2020”. W integrującej się Europie obserwujemy zapotrzebowanie na osoby, które dążą do samorealizacji i rozwoju osobistego, na ludzi, którzy chcą być aktywnymi, świadomymi i przedsiębiorczymi obywatelami.

Zdecydowana większość krajów europejskich uwzględnia edukację w zakresie przedsiębiorczości w swoich strategiach i działaniach oraz edukacyjnych programach dydaktycznych. Przedsiębiorczości nie zawsze naucza się jako odrębnego przedmiotu, a kształtowanie przedsiębiorczych postaw i przekazywanie wiedzy oraz nabywanie umiejętności powiązanych z przedsiębiorczością często odbywa się w ramach różnych przedmiotów nauczania oraz różnych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Przedstawione propozycje scenariuszy zajęć konkretyzują program nauczania podstaw przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych stworzony w ramach projektu unijnego Poznańskiego Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości „Innowacyjne metody kształcenia przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych”, a tym samym realizują założenia Podstawy programowej dla IV etapu edukacyjnego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 0 z 2012 r., poz. 977). W podstawie programowej przewiduje się nauczanie podstaw przedsiębiorczości w zakresie podstawowym w wymiarze 60 godzin w cyklu kształcenia, w związku z czym w celu realizacji treści nauczania zawartych w scenariuszach zajęć należy zaplanować 60 godzin lekcyjnych, po 10 godzin lekcyjnych dla każdego działu tematycznego wyszczególnionego w Podstawie programowej. Proponowany przydział godzin dla poszczególnych rozdziałów ma jednakże charakter tylko orientacyjny i może być modyfikowany w zależności od potrzeb i zainteresowań uczniów.

Cele kształcenia ogólnego zawarte w podstawie programowej na IV etapie edukacyjnym nakładają na szkołę obowiązek zadbania o wszechstronny rozwój każdego ucznia, przygotowanie uczniów do podejmowania przemyślanych decyzji, dokonywania samodzielnych wyborów i życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, a przede wszystkim dbać o:

- ✓ przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości dotyczących faktów, zasad, teorii i praktyk,
- ✓ zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- ✓ kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Proponowane scenariusze zajęć z przedsiębiorczości kładą szczególny nacisk na kształtowanie umiejętności oraz postaw osoby przedsiębiorczej i kreatywnej, jak również na praktyczne zastosowanie wiedzy dotyczącej gospodarności, a tym samym przygotowanie ucznia do rozpoczęcia kariery zawodowej, dalszej kariery edukacyjnej, kształcenia ustawicznego i „radzenia sobie w życiu”. Są propozycją przysposabiania uczniów wchodzących w wiek dorosły do aktywnego, efektywnego i odpowiedzialnego udziału w życiu społecznym, gospodarczym i zawodowym, zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej. Mają uświadomić uczniom, że od tego, co umieją, jaką wiedzą i jakimi umiejętnościami dysponują, jak potrafią radzić sobie we współczesnym świecie, zależy ich przyszłość. Zatem aktywność ucznia przejawia się w wielu aspektach – zdobywa on wiedzę merytoryczną, nabywa umiejętności, kształci przedsiębiorcze zachowania oraz uczy się świadomego i planowanego działania. Dobrze jest, kiedy w procesie nauczania przekazywane wiadomości obrazowane są rzeczywistymi przykładami z życia codziennego – pozwala to w łatwy sposób przenieść treści teoretyczne na otaczającą rzeczywistość i dostrzec powiązania teorii z praktyką, a także umożliwia łatwiejsze zapamiętywanie i kojarzenie faktów. Istotne jest również, aby młodzież zdobywająca i poszerzająca wiedzę z zakresu podstaw przedsiębiorczości mogła korzystać z doświadczeń osób z najbliższego otoczenia oraz informacji dostępnych na co dzień w środkach masowego przekazu.

Istotą realizowanych w scenariuszach treści nauczania jest podejście do ucznia jako osoby unikalnej pod względem swoich potrzeb, zdolności, możliwości, zainteresowań, motywacji do nauki i preferowanych stylów przyswajania wiedzy. To uczeń, preferujący w zdobywaniu wiedzy wybrane ścieżki percepcji (bodźce wzrokowe, słuchowe lub kinestetyczne) i charakteryzujący się, według teorii wielorakiej inteligencji Howarda Gardnera, różnymi niezależnymi, ale i niestałymi zdolnościami (inteligencja językowa, muzyczna, przestrzenna, logiczno-matematyczna, cielesnokinestetyczna, interpersonalna, intrapersonalna oraz przyrodnicza), jest podmiotem procesu nauczania. Każdy uczeń ma szansę osiągnąć sukces edukacyjny, ale potrzebuje indywidualnego podejścia, które to nauczyciel powinien projektować i organizować

niejako „na miarę”. Teoria wielorakich inteligencji podpowiada nauczycielom, żeby prezentowali treści lekcji i zajęć w różnorodny sposób – zarówno pod względem metod, jak i form pracy (w zespole, w grupie, z wykorzystaniem artystycznych i manualnych środków wyrazu, multimediiów i najnowszych technologii informacyjno-komunikacyjnych [ang. ICT, pol. TIK], pogadanki, dyskusje i konsultacje, wycieczki pozaszkolne, empiryczne podejście do zagadnień i inne), aby zdobywanie wiedzy i umiejętności przez uczniów odbywało się w atrakcyjny dla nich sposób. Zgodnie z teorią wielorakich inteligencji rola nauczyciela w procesie edukacji dzieci i młodzieży ewaluuje od nauczyciela-wykładowcy w stronę nauczyciela-mentora.

Nauczanie całościowe (holistyczne) wymaga zastosowania różnorodnego zestawu zadań i ćwiczeń, tak aby zapewnić rozwój ucznia we wszystkich sferach: poznawczej i intelektualnej, emocjonalnej, fizycznej oraz społecznej. W związku z tym zadania w scenariuszach zajęć oparte są na wielozmystowych ćwiczeniach pozwalających wykorzystać i rozwinąć różnorodne style uczenia się oraz różnorakie inteligencje i zdolności. Aby osiągnąć zamierzoną różnorodność, należy w czasie lekcji zmieniać formy, metody, techniki pracy z uczniami oraz wykorzystywać różne materiały dydaktyczne.

Zadania, które stawiane są uczniom na lekcjach przedsiębiorczości, mają ich inspirować do realizowania własnych pomysłów, inwencji twórczej, rozbudzać ich ciekawość oraz motywować do dalszej pracy nad sobą i przedsiębiorczej działalności. W sposób naturalny wymuszają konieczność ułożenia relacji w grupie, zwłaszcza panowania nad własnymi emocjami i ponoszenia odpowiedzialności za wynik pracy całej grupy.

Treści, wiedza i umiejętności wykraczające poza Podstawę programową zostały w proponowanych scenariuszach zajęć zaznaczone niebieskim kolorem czcionki, natomiast te, które dedykowane są uczniom zdolnym – napisano kolorem jasnoniebieskim, tak, aby nauczyciel mógł odróżnić je od treści nauczania zawartych w Podstawie programowej i łatwo zlokalizować podczas realizacji treści i programu nauczania.

Prezentowane scenariusze zajęć z przedsiębiorczości mogą być modyfikowane przez nauczyciela realizującego program nauczania podstaw przedsiębiorczości – stosownie do uwarunkowań i możliwości organizacyjno-technicznych konkretnej szkoły czy też klasy, przy zachowaniu nadrzędnych celów realizacji proponowanych treści nauczania. Do celów tych należą kształcenie postaw i doskonalenie umiejętności z zakresu przedsiębiorczości, stosowania zdobytej wiedzy w praktyce oraz kreatywnego myślenia. W zależności od liczby godzin zaplanowanych tygodniowo na realizację zajęć z przedsiębiorczości można zmieniać kolejność większości ćwiczeń i zadań, jeśli tylko schemat ich realizacji nie konstruuje pewnego procesu myślowego lub też manualnego, a zwłaszcza tych lekcji, które zostały zaplanowane w trybie pozaszkolnym lub też uwzględniają zaproszenie osób z zewnątrz. Zaleca się jednak utrzymanie kolejności realizacji poszczególnych działów tematycznych wymienionych w podstawie programowej. Pozwoli to na utrzymanie ścisłej korelacji między poszczególnymi działami i możliwości odnoszenia się do już zrealizowanych treści nauczania nawiązujących tematycznie do nowo poznawanych treści.

W przypadku zajęć z przedsiębiorczości nauczanie-uczenie się powinno odbywać się w następstwie aktywności obu stron zaangażowanych w proces dydaktyczny – nauczycieli i uczniów. Od postawy własnej nauczyciela, jego zaangażowania w program dydaktyczny, dołożenia wszelkich starań, by stworzyć jak najlepsze warunki do aktywności uczniów i kreatywnie moderować realizację zajęć, zależy w dużej mierze efektywność nauczania i uczenia się uczniów według zaproponowanych scenariuszy zajęć.

Uczeń zdolny

W scenariuszach zajęć proponuje się również dodatkowe treści nauczania, dedykowane uczniom zdolnym. Obejmują one wiedzę i umiejętności wykraczające poza podstawę programową, zakładające oprócz kształcenia umiejętności z zakresu przedsiębiorczości również rozwój kreatywnego myślenia, a także naukę pracy zespołowej – zarówno w roli członka zespołu, jak i jego lidera.

Ponieważ nauczyciel dopiero w konkretnej klasie będzie wiedział, ilu jest uczniów zdolnych i jakimi cechują się oni inteligencjami dominującymi, w poleceniach do zadań w scenariuszach zajęć jest mowa o grupie uczniów zdolnych, często również ze wskazaniem konkretnych form rozwiązania zadania w zależności od występujących dominujących inteligencji gardnerowskich.

Z założenia uczeń zdolny podczas zajęć z przedsiębiorczości wykonuje te same zadania co inni uczniowie, co nie ogranicza go w wykazywaniu się swoją obszerniejszą wiedzą, rozbudowanymi umiejętnościami i kreatywnością. Ponadto w scenariuszach zajęć zadedykowano uczniom zdolnym ich osobiste zadania, których celem jest uszczegółowienie i/lub rozbudowanie zadań kierowanych do pozostałych uczniów lub też rozdzielanych innym grupom uczniowskim. Uczniowie zdolni pracują równolegle z całą klasą, wszyscy razem. Przestrzega się przed doprowadzeniem do sytuacji, w których uczeń zdolny jest izolowany od pozostałych uczniów w klasie, dostaje zawsze te same zadania co inni, ale trudniejsze i wykonuje je sam, co wywołuje poczucie innego, lepszego traktowania przez nauczyciela oraz negatywnie wpływa na traktowanie ucznia przez społeczność rówieśników i efektywność pracy klasy na lekcjach.

Analogicznie jak w przypadku zadań wykonywanych podczas lekcji wygląda sytuacja z pracami domowymi – uczniowie zdolni przede wszystkim rozwiązują zadania przeznaczone dla całej klasy, a następnie te trudniejsze, bardziej szczegółowe, obszerniejsze, zróżnicowane pod względem formy poszukiwań i prezentacji rozwiązania, dedykowane im osobiście (chyba że nauczyciel podejmie decyzję, aby rozwiązywali tylko swoje zadania domowe).

Należy pamiętać o indywidualizacji procesu nauczania w przypadku uczniów zdolnych, którzy powinni realizować podstawę programową, posługując się indywidualnymi metodami projektowymi, ustalonymi przez nauczyciela. Projektowanie problemów pozwoli uczniom nie tylko rozwiniąć własne zainteresowania, lecz także właściwie je ukierunkować. W związku z tym proponuje się, aby uczniowie zdolni poza pracą domową otrzymywali od nauczyciela różne zadania dodatkowe, których propozycje znajdzie nauczyciel w skrypcie dotyczącym ewaluacji.

Ocenianie kształtujące

Proponuje się, żeby na początku każdego z zajęć, w zgodzie z założeniami oceniania kształtującego, nauczyciel zapoznawał uczniów z celami zajęć, przekazując je w języku zrozumiałym dla ucznia i wybierając te spośród celów, które uzna za najważniejsze dla danej klasy czy grupy uczniów. Cele szczegółowe zajęć, zapisane językiem ucznia, nauczyciel w ramach ułatwienia znajdzie w skrypcie dla ucznia, będącego skrypcem kompatybilnym ze skrypcem dla nauczyciela. Podobnie w ramach realizacji preferowanego oceniania kształtującego proponuje się podsumowywanie każdego z zajęć, werbalizowanie wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów – czy to przez samego nauczyciela, czy też za pomocą odpowiedzi uczniów na zadawane przez nauczyciela pytania kluczowe. Należy również podkreślić, że istotnym elementem nauczania przedsiębiorczości założonym w scenariuszach zajęć jest podsumowywanie zajęć na różnych etapach ich realizacji – chodzi o stosowne zakończenie i zamknięcie sytuacji edukacyjnej, poszukiwania rozwiązania konkretnego problemu, tematu dyskusji bądź pogadanki, czy to w czasie lekcji, czy też w fazie podsumowującej lekcję lub też kilka lekcji tworzących pewną całość tematyczną albo logiczną. Takie podsumowywanie ma za zadanie nie tylko wpłynąć pozytywnie na organizację zajęć, ale przede wszystkim „poukładać” nabywane podczas zajęć z przedsiębiorczości, umiejętności i wszechstronną wiedzę uczniów.

Materiały i narzędzia dydaktyczne

Scenariusze zajęć zostały przygotowane w taki sposób, żeby przeprowadzenie lekcji nie stanowiło dla nauczyciela problemu organizacyjnego. Każdy etap lekcji został szczegółowo omówiony krok po kroku – zarówno merytorycznie, jak i technicznie.

W każdym scenariuszu zajęć, na jego początku, wymieniono wszystkie niezbędne środki i narzędzia dydaktyczne. Dla ułatwienia wymienione elementy wyodrębniono w skrypcie konkretnym kolorem czcionki – czarnym dla podstawy programowej, niebieskim dla środków

i narzędzi pozwalających na realizację treści rozszerzających podstawę programową oraz jasnoniebieskim dla materiałów pomocniczych kierowanych do ucznia zdolnego. Do realizacji treści programowych proponuje się wykorzystywać następujące środki dydaktyczne:

- zasoby internetowe – strony internetowe są w dzisiejszym z informatyzowanym świecie podstawowym źródłem wiedzy, szczególnie w odniesieniu do gospodarki jako dynamicznie ewoluującej dziedziny życia,
- materiały edukacyjne Narodowego Banku Polskiego, Centrum Edukacji Obywatelskiej i portali ekonomicznych,
- portale bankowe i pracy,
- filmiki edukacyjne, animacje oraz ćwiczenia interaktywne dostępne na portalu edukacyjnym Scholaris,
- prezentacje wideo serwisu Youtube,
- prezentacje multimedialne – własne lub innych autorów,
- edukacyjne filmiki i prezentacje stworzone w ramach projektu,
- gry edukacyjne,
- akty prawne (kodeksy, ustawy), aktualnie obowiązujące formularze urzędowo-bankowe, dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego oraz lokalnych i regionalnych urzędów,
- ulotki oraz broszury instytucji finansowych, kapitałowych i innych,
- artykuły prasowe,
- encyklopedie internetowe, słownik języka polskiego i wyrazów obcych,
- autorskie diagramy i schematy,
- pliki graficzne dostępne z poziomu internetowej wyszukiwarki graficznej.

Skrypt dla ucznia – podręcznik i „ćwiczeniówka” w jednym – stanowi podstawowe źródło informacji przekazywanych uczniom przez nauczyciela podczas lekcji z przedsiębiorczości. Nie powinien jednak być traktowany jako jedyne źródło wiedzy. Skrypt ma być przede wszystkim impulsem dla uczniów do zdobywania, poszerzania i rozwijania wiedzy z zakresu przedsiębiorczości. W związku z tym zawiera – oprócz zadań zamkniętych, na które uczeń znajdzie odpowiedź w treści skryptu lub też w załączonym kluczu odpowiedzi – dużą ilość zadań otwartych. W ich przypadku już samo włożenie przez ucznia wysiłku w rozwiązanie jest załącznikiem sukcesu w budowaniu uczniowskich postaw przedsiębiorczych.

Autorskie materiały dydaktyczne są dostępne dla nauczyciela zarówno w wersji papierowej (niniejszy skrypt), jak i elektronicznej (www.imkp.paip.pl). Przy pozostałych niezbędnych do realizacji zajęć materiałach dydaktycznych podano konkretne źródła zasobów internetowych. Materiały te mogą być odtwarzane online (należy zwrócić uwagę na dysponowanie możliwie najbardziej aktualną wersją przeglądarki internetowej, zainstalowaną wtyczką Java oraz Adobe Flash Player) lub też – uprzednio ściągnięte przez nauczyciela – w wersji offline (w przypadku filmów, animacji i elementów interaktywnych należy zadbać o zainstalowanie kodeków i odtwarzaczy wymaganych dla konkretnego materiału multimedialnego).

W ramach każdej fazy lekcji zapewniono różnorodność w zakresie materiałów nauczania – filmiki edukacyjne, animowane prezentacje, ćwiczenia interaktywne, prezentacje multimedialne, gry edukacyjne, schematy, diagramy – co ma na celu ciągłe aktywizowanie i utrzymanie zainteresowania uczniów, zaangażowanie różnych zmysłów i wykorzystanie różnych stylów uczenia się. Nowoczesne media nie tylko służą urozmaiceniu i uatrakcyjnieniu lekcji, ale przede wszystkim zwiększają skuteczność nauczania. Niemniej jednak rzadko proponuje się w skrypcie realizację całej lekcji z przedsiębiorczości w pracowni komputerowej (jedynie te, które uznano za absolutnie niezbędne), ze względu na aktualne warunki, czyli wykorzystywanie pracowni komputerowych w szkołach przede wszystkim do zajęć informatycznych, a tym samym utrudniony dostęp do szkolnych komputerów w przypadku zajęć z innych

przedmiotów. Założono natomiast powszechną dostępność w szkołach zestawów multimedialnych, aby móc realizować lekcje z wykorzystaniem multimediów. Podczas praktycznie każdej lekcji potrzebny jest jeden komputer dla nauczyciela w zestawie z projekтором multimedialnym i ekranem projekcyjnym. Jeśli nauczyciel będzie miał możliwość wykorzystania podczas zajęć z przedsiębiorczości tablicy interaktywnej, zwiększy się tym samym efektywność przede wszystkim ćwiczeń interaktywnych i multimedialnych zaproponowanych do realizacji podczas zajęć. Zakłada się również dostęp nauczyciela do tablicy (jeśli nie interaktywnej, to w wersji z kredą) lub wymiennie flipcharta z pisakami.

Metody i techniki pracy

Podczas realizacji zajęć z przedsiębiorczości proponuje się stosowanie zarówno aktywnych, jak i aktywizujących metod – różnorodnych i różnorodnie wkomponowanych w proces nauczania – dzięki którym uczniowie dochodzą do wiedzy i umiejętności poprzez działanie, zgodnie z założeniem, że najbardziej preferowanymi metodami i formami pracy są te, w których uczeń działa i wykorzystuje w praktyce kształcone umiejętności. Proponuje się stosować różnorodne metody samodzielnego zdobywania wiedzy poprzez przyswajanie, odkrywanie i działanie oraz różnorodne formy organizacyjne pracy uczniów (pracę grupową, indywidualną, zbiorową). Nauczyciel na lekcjach z przedsiębiorczości pełni funkcję przewodnika, który stwarza warunki ku temu, aby uczniowie sami wypracowali rozwiązanie. Jest również jednocześnie mentorem, który pomaga w wyborze najefektywniejszych rozwiązań. Niemniej jednak przesłanki wynikające z indywidualnego podejścia do uczenia się i nauczania mobilizują nauczyciela do elastycznego wyboru najodpowiedniejszych metod pracy. Dobór metod nauczania powinien być uwarunkowany stylem nauczania, zainteresowaniami i potrzebami uczniów, wyposażeniem sali zajęć oraz możliwościami organizacyjnymi.

Nauczanie postaw przedsiębiorczych powinno się odbywać zgodnie z teorią kształcenia wielostronnego. Proces kształcenia uczniów jest ciągiem wzajemnie przenikających się czynności poznawczych i praktycznych, przyjmujących formę różnorodnych zadań. Uczniowie powinni być systematycznie aktywizowani do przeprowadzania wszechstronnych operacji umysłowych. Praca powinna przebiegać w różnych tokach nauczania, m.in. w toku praktycznym, problemowym, podającym i eksponującym. Nauczyciel powinien stwarzać takie sytuacje dydaktyczne, dzięki którym uczeń będzie uczył się przez doświadczanie, działanie i przeżywanie, a nie przez zapamiętywanie encyklopedycznych wiadomości.

Metody problemowe

Szczególną wartość w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości będą miały metody problemowe, które rozbudzają aktywność intelektualną uczniów, wyzwalaają samodzielne i twórcze myślenie. Pracując takimi metodami – z wykorzystaniem ćwiczeń, gier dydaktycznych, symulacji, dyskusji, pogadank, burzy mózgów, animowanych prezentacji i prezentacji wideo, pracy z tekstem, materiałem ilustrującym, komputerem i zasobami internetowymi czy też pracy metodą projektu – nauczyciel odgrywa rolę inspiratora i doradcy w rozwiązywaniu trudniejszych kwestii. Powinien on zadbać o jak najczęstsze stawianie uczniów w sytuacji problemowej i o indywidualizowanie nauczania przez różnicowanie problemów dla poszczególnych grup uczniów, w zależności od ich możliwości intelektualnych. Stosując w trakcie realizacji zajęć z przedsiębiorczości aktywizujące uczniów metody problemowe, nauczyciel powinien zwrócić uwagę na kilka bardzo istotnych w procesie nauczania w ogólności, a nauczania przedsiębiorczości w szczególności, kwestii dydaktycznych.

Obserwacja to metoda, której istotą jest świadoma percepcja wzrokowa. Wykształcenie umiejętności postrzegania to ważne zadanie edukacyjne, ponieważ – jak wynika z codziennego doświadczenia, a także praktyki szkolnej – ludzie patrzą, ale często nie widzą: mimo że ich organ wzroku jest w pełni sprawny, nie potrafią patrzeć aktywnie. Patrzenie zatem nie jest tym samym co widzenie. Ponadto na widzenie różnych rzeczy wpływają wiedza i doświadczenie dotyczące danego tematu, a także nasze osobiste potrzeby i preferencje. Jeśli uwaga uczniów

nie zostanie skierowana na określone aspekty tego, co widzą wokół siebie, każdy zobaczy otoczenie po swojemu. Z drugiej strony skuteczna i użyteczna obserwacja musi być ukierunkowana. Uwagę uczniów, po czasie swobodnej obserwacji, należy nakierować. Założeniem zastosowanych metod i sposobów realizacji zajęć z przedsiębiorczości jest uczenie uczniów aktywnego widzenia i obserwacji, kształcenie umiejętności postrzegania – istotnej dla procesu uczenia się i przygotowanie uczniów do korzystania z pomocy dydaktycznych opartych na percepcji wzrokowej.

Jak udowadniają liczne badania, obraz jest trzykrotnie bardziej skuteczny niż słowo, a słowo w połączeniu z obrazem oddziałuje sześciokrotnie silniej niż samo w sobie. To właśnie drogą wzrokową pobieramy większość informacji ze świata i nabieramy 75% wiedzy. A zatem wszystko, co może być zobaczone, powinno w szkole zostać uczniom pokazane (ilustracja, zdjęcia, schemat, model, prezentacja wideo, a najlepiej wycieczka czy też zajęcia pozaszkolne). Dlatego też metody oparte na percepcji wzrokowej znajdują zastosowanie podczas praktycznie wszystkich zaproponowanych zajęć z przedsiębiorczości.

Ważne, aby pamiętać i uświadaczać uczniom, że czytając, zapoznajemy się z różnymi językami opisu świata i jego elementów, poznajemy języki różnych dziedzin wiedzy i umiejętności oraz język sam w sobie, rozumiany jako medium porozumiewania się. Zachęcanie uczniów do czytania w zaproponowanych scenariuszach zajęć polega na świadomym wyborze stylu czytania, zgodnie z założonym celem edukacyjnym, który to cel jest konkretny, znany uczniom, często ujęty jako cząstkowy na drodze do celu głównego, a przez swoje odniesienie do rzeczywistości i sytuacji praktycznych także atrakcyjny. Praca z różnymi tekstami powinna w efekcie przynieść także umiejętność analizy tekstów pod względem fabularnym, psychologicznym, estetycznym i etycznym.

Niezwykle istotnymi elementami kompetencji miękkich człowieka są mówienie i słuchanie ze zrozumieniem. A zatem pomysłowość, kreatywność w rozwiązywaniu problemów, zaangażowanie przez nauczyciela podczas lekcji wyobraźni uczniów oraz ich skojarzeń składają się na niezwykle istotny dla uczniów trening umiejętności społecznych i życiowych. Dlatego też w scenariuszach zajęć z przedsiębiorczości bardzo często napotkamy metodę pracy w grupach i zespołach nastawioną na kreatywne rozwiązywanie postawionych przed uczniami zadań i problemów. Ponadto wprowadzanie wielu nowych pojęć i ekonomicznych definicji pomocnych w nauczaniu przedsiębiorczości jest w scenariuszach zajęć nastawione na efekty edukacyjne najbardziej interesujące i przydatne w praktycznej przedsiębiorczej rzeczywistości – rekonstrukcja danego pojęcia własnymi słowami (a jeszcze lepiej podanie przykładów jego zastosowania) jest bardziej wartościowa niż jego definicja, bowiem żeby coś powiedzieć własnymi słowami, trzeba to zrozumieć, a aby odtworzyć, wystarczy mieć dobrą pamięć lub wielokrotnie powtórzyć (co de facto również wymaga technik aktywizujących procesy pamięciowe). Zaproponowane treści kształcenia przedsiębiorczości zmieniają znane wszystkim i (nie)sławne 3 x Z – Zakuć, Zdać i Zapomnieć – w Zapoznać, Zrozumieć i Zastosować.

Trudno jest sobie wyobrazić jakąkolwiek formę komunikacji, w tym również nauczanie, bez zadawania pytań. Nieustannie jesteśmy o coś pytani lub pytamy innych, jak również stawiamy pytania samym sobie. Potrzeba informacji czy też praktycznych wiadomości służących orientacji w otaczającej rzeczywistości, potrzeba sensu, jak również potrzeba głębszego zrozumienia istoty zjawisk i relacji pomiędzy nimi są bardzo ważne dla wszystkich istot ludzkich. W scenariuszach zajęć z przedsiębiorczości założono unikanie popularnego w szkołach błędny metodycznego, dotyczącego wykorzystywania metody pytań i odpowiedzi jedynie do odtwarzania wiadomości (głównie przez uczniów), co powoduje brak swobody nie tylko w udzielaniu odpowiedzi, lecz także w zadawaniu pytań. Pytanie jest formą aktywnego odniesienia się do pewnego obszaru rzeczywistości, a zadawaniem pytań nauczyciel koncentruje aktywność poznawczą uczniów. Pamiętać należy, że ten typ pytań, który zaproponowano w scenariuszach zajęć z przedsiębiorczości, wymaga tolerancji (zarówno nauczyciela, jak i uczniów) dla każdej odpowiedzi (burza mózgów), ale jak wiadomo, tolerancja nie jest równoznaczna z akceptacją (rola nauczyciela podczas pogadanek i dyskusji).

W świecie zalewanym informacjami trzeba umieć się poruszać: sięgać do różnych źródeł informacji, szukać potrzebnych informacji, szacować ich wartość, dokonywać wyborów i świadomie korzystać, aby nie zostać niewolnikiem i przekąźnikiem informacji. To jeden z głównych celów postawionych przed programem nauczania przedsiębiorczości.

Metody podające

W scenariuszach zajęć z przedsiębiorczości nie zrezygnowano jednak z metod podających – wykładu, objaśnienia czy wyjaśnienia – z których najwyczejniej nie da się zrezygnować, ale celem przy konstruowaniu treści nauczania było ograniczenie czasu stosowania metod podających do minimum.

Słuchanie nie jest czynnością automatyczną, wymaga wysiłku. Ludzie dorośli są w stanie efektywnie słuchać tylko przez 25–50% czasu, a im człowiek jest młodszy, tym efektywność jego słuchania niższa, co wynika z naturalnych predyspozycji do koncentracji uwagi przez maksimum 5–10 minut i uzasadnionej neurologicznie potrzeby odpoczynku. W związku z tym popularne szkolne założenie, że skoro była o czymś mowa, to uczeń winien to wiedzieć i umieć, staje się bezpodstawne. Gwarancją sukcesu metod podających może być atrakcyjny mówca, atrakcyjny sposób przekazu czy też atrakcyjny temat. W scenariuszach zajęć dołożono jeszcze jeden czynnik – ograniczenie czasowe: wykład w czasowym wydaniu mini, krótkie wyjaśnienie poparte ćwiczeniami praktycznymi, treściwe objaśnienie konkretnych materiałów ilustrowanych i multimedialnych.

W zaproponowanych metodach podawczych realizujących treści nauczania przedsiębiorczości miniwykład stosuje się właściwie z przymusu, w związku z ograniczeniami organizacyjnymi lekcji w szkołach pod względem czasu trwania, miejsca realizacji i dostępnych narzędzi dydaktycznych. Jest on stosowany jako metoda wprowadzania w temat lub jego podsumowania. Zresztą nie tylko nauczyciel użytkuje tę metodę w trakcie lekcji – również uczniowie mogą przygotowywać miniwykłady w postaci prezentacji pracy własnej albo efektu pracy w grupach – werbalnie, graficznie a nawet ruchowo. Dzięki temu uczniowie nie tylko nauczą się odpowiednio organizować materiał pod względem treści i formy, lecz także będą doskonalić sztukę publicznych prezentacji i nabiorą z czasem i praktyką pewności siebie w tym zakresie.

Formy pracy

Zawarte w przedmiotowym programie edukacyjnym ćwiczenia i zadania z przedsiębiorczości nastawione są przede wszystkim na pracę w grupie i w zespole, jak również metodą projektu. Ponadto większość zadań zawartych w scenariuszach zajęć może stać się bazą do dalszej pracy twórczej – zarówno nauczyciela, jak i ucznia – czy też tematem projektów edukacyjnych.

Praca zespołowa jest bardzo cenną formą pracy w obszarze przedsiębiorczości: uczy kooperacji, umożliwia doświadczanie współzależności i współodpowiedzialności, działa wzajemnie inspirująco, pozwala na doskonalenie kompetencji komunikacyjnych, ułatwia aktywizację wszystkich uczniów, uczy respektowania przyjętych zasad i dyscypliny. Proponowane scenariusze zajęć bazują w dużej mierze na pracy nauczyciela z grupami kilkuosobowymi, formowanymi dość często z zastosowaniem typów inteligencji postulowanych przez Howarda Gardnera. Podział Gardnerowski w zależności od celu edukacyjnego ma bądź to wskazać różnorodność poglądów i sposobów rozwiązań indukowanych różnymi typami inteligencji, bądź to uwypuklić konkretne zdolności wpływające na końcowy efekt pracy uczniów. Dobór grup według typów inteligencji i według innych kryteriów powinien być zmienny (zadanie nauczyciela lub też zastosowanie metod pomocniczych poprzez losowanie, podział automatyczny, organizacyjny). W ramach zespołu uczniowie mają najczęściej do wykonania zadania zbliżone tematycznie lub zupełnie odmienne, a ich role rzadko są określane przez nauczyciela, częściej zaś – świadomie lub nie – przez samych uczniów wewnątrz zespołu.

Przy realizacji zajęć z przedsiębiorczości nie zapomniano również o indywidualnej pracy uczniów zarówno podczas lekcji, jak i pracy domowej. Uczeń musi bowiem także umieć liczyć na siebie, zmierzyć się sam ze sobą, również ze swoimi słabościami, co w konsekwencji rozwija jego wszystkie typy inteligencji, dominujące i wspomagające. Nierzadko jednak praca własna ucznia jest wstępem do pracy zespołowej.

Różnorodność form pracy podczas zajęć ma być tym elementem, który w znacznym stopniu wpłynie na ich atrakcyjność oraz atmosferę w grupie. Inną założoną formą utrzymania wydajności podczas zajęć i koncentracji uczniów na wysokim poziomie jest zróżnicowana dynamika zajęć. Osiąga się ją poprzez urozmaicenie form pracy. Dają one możliwość doskonalenia i wykazania się umiejętnością pracy w grupie, której nawet mały sukces uczniowie zawdzięczać będą przede wszystkim odpowiedniej organizacji działań – skutecznemu planowaniu, trafnemu podziałowi obowiązków oraz podejmowaniu słusznych decyzji.

1. Scenariusz zajęć: (Po)rozumienie (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Człowiek przedsiębiorczy: Komunikacja interpersonalna

Cel ogólny:

Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, że najniższym poziomem komunikowania się w społeczeństwie jest komunikacja interpersonalna
- ✓ zna formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej
- ✓ wie o potrzebie i formalnych wymogach stosowania zasady równości szans kobiet i mężczyzn
- ✓ zna wyniki najnowszych badań dotyczących ważności komunikacji werbalnej i niewerbalnej w faktycznym przekazie informacji przez jej nadawcę
- ✓ wie, na czym polega perswazja, oraz zna techniki NLP

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wyjaśnia znaczenie terminów „komunikacja werbalna”, „komunikacja niewerbalna”
- ✓ odróżnia komunikację werbalną od niewerbalnej
- ✓ stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska
- ✓ rozróżnia i charakteryzuje wybrane elementy mowy ciała
- ✓ analizuje skuteczność form komunikacji interpersonalnej
- ✓ wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne, i podaje ich przykłady
- ✓ definiuje pojęcie „rola społeczna”
- ✓ rozróżnia i charakteryzuje swoje role społeczne
- ✓ określa role przypisane oraz osiągnięte
- ✓ wymienia role społeczne i określa typowe dla nich zachowania
- ✓ wyjaśnia, na czym polega pełnienie funkcji lidera
- ✓ określa i omawia zasady pracy zespołowej
- ✓ potrafi stosować podstawowe zasady pracy w zespole
- ✓ odróżnia kompetencje od predyspozycji
- ✓ przyjmuje rolę lidera, potrafi ocenić kompetencje i predyspozycje innych
- ✓ omawia cechy dobrego lidera zespołu
- ✓ definiuje kodeks pracy lidera
- ✓ wykorzystuje techniki NLP oraz wiedzę z zakresu perswazji

Metody i techniki pracy:

- o praca w parach
- o dyskusja
- o burza mózgów
- o miniwykład
- o ćwiczenie interaktywne
- o praca w grupach
- o praca z grafiką
- o prezentacja
- o praca z całą klasą
- o prezentacja wideo
- o pogadanka
- o głosowanie
- o inscenizacja
- o praca w zespołach
- o gra strategiczna
- o praca na czas

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- slajd z definicjami rodzajów komunikacji interpersonalnej
- ćwiczenie interaktywne pt. „Komunikacja werbalna i niewerbalna”
- komplet 4 obrazków – gesty, mimika, postawa ciała, ubiór
- filmik dotyczący barier komunikacyjnych, których źródłem są negatywne zachowania nadawcy/odbiorcy
- filmik edukacyjny pt. „Bariery komunikacyjne”
- filmik z rozmowy kwalifikacyjnej
- karteczki x liczba uczniów
- „urna” – np. pudełko po chusteczkach
- wyciąg z Rozporządzenia (WE) 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r.: art. 3 i art. 6
- budulce mostu (wykałaczki x 10, brystol, nożyczki, bateria R20) x 4
- arkusz A0 x 2
- słownik języka polskiego x liczba uczniów zdolnych
- arkusz A0 x 2
- taśma klejąca

Przebieg zajęć:

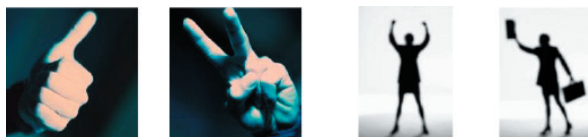
Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.

2. Poproś uczniów, aby w parach zastanowili się nad tym, jak przebiegała komunikacja kiedyś, a jakie kanały przekazu informacji są dostępne i wykorzystywane obecnie.
3. Wybierz 1 ucznia i 1 uczennicę do przedstawienia wyników dyskusji w parach.
4. Powiedz uczniom, że najniższym poziomem komunikowania się w społeczeństwie jest komunikacja interpersonalna, która zachodzi pomiędzy dwiema osobami.
5. Zaproś uczniów do burzy mózgów dotyczącej słowa „KOMUNIKAT”. Zapisz na tablicy/flipcharcie skojarzenia uczniów.
6. Wyświetl na ekranie slajd podzielony na 2 kolumny. W kolumnach przedstaw definicje rodzajów komunikacji: werbalnej (lewa kolumna) oraz niewerbalnej (kolumna prawa).
7. Podczas podawania i wyjaśniania rodzajów komunikacji nawiąż do przeprowadzonej burzy mózgów.
8. Zaproś uczniów do wspólnego rozwiązania ćwiczenia interaktywnego pt. „Komunikacja werbalna i niewerbalna” na portalu Scholaris (<http://goo.gl/XYbNOo>).
9. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy i poproś o „przetłumaczenie” podanych przykładów komunikacji niewerbalnej na język komunikacji werbalnej. Każdej grupie rozdaj komplet 4 obrazków: grupa 1 – gesty, grupa 2 – mimika, grupa 3 – postawa ciała, grupa 4 – ubiór.

Grupa 1:

Grupa 2:

Grupa 3:

Grupa 4:

10. Podczas wyświetlania na ekranie omawianych obrazków poproś liderów grup o zaprezentowanie wyników pracy w grupach. Zaproś również uczniów z innych grup do podzielenia się pomysłami na słowne przekazanie przedstawianych komunikatów niewerbalnych.
11. Sformuj grupy według 8 typów inteligencji i poproś każdą z grup, aby przygotowała prezentację za pomocą swojego ulubionego kanału komunikacyjnego (forma ustna, pisemna, wizualna). Proponowany przekaz: „JESTEM SZCZĘŚLIWY”.

12. Każda z grup prezentuje swój przekaz komunikacyjny.
13. Wyświetl na ekranie przykładowy filmik ze strony www.youtube.pl dotyczący barier komunikacyjnych, których źródłem są negatywne zachowania nadawcy/odbiorcy.
14. Odtwórz filmik dostępny na portalu Scholaris pt. „Bariery komunikacyjne” (<http://goo.gl/J2GPBxl>).
15. Zaprosz uczniów do pogadanki na temat zaobserwowanych – nie tylko w filmiku, lecz także w życiu – barier komunikacyjnych i sposobów ich eliminowania. Nawiąż do zabawy „głuchy telefon”.
16. Wspomnij również o występowaniu różnic kulturowych. Zwróć uwagę na rozróżnienie barier zewnętrznych i wewnętrznych, których źródłem jest nadawca lub/i odbiorca.
17. Podsumuj pracę w grupach oraz treść pogadanki – żaden z typów i form komunikacji nie jest do końca jednoznaczny dla stron komunikujących się ze sobą.

Rozszerzenie podstawy programowej:

18. Wyświetl na ekranie przykładowy filmik z rozmowy kwalifikacyjnej, np. <http://goo.gl/CkU3gY>.
19. Podyskutuj z uczniami na temat tego, czy gdyby byli pracodawcami, to przyjęliby głównego bohatera filmiku do pracy. Dlaczego tak, dlaczego nie?
20. Zaproponuj uczniom wzięcie udziału w niejawnym głosowaniu „Skuteczność form komunikacji”.
21. Podziel tablicę na 2 części za pomocą pionowej kreski. W środku poszczególnych części wpisz skróty „KW” oraz „KNW”. Wyjaśnij zastosowane skróty: KW – komunikacja werbalna, KNW – komunikacja niewerbalna.
22. Poproś uczniów o zagłosowanie na skuteczniejszy typ komunikacji – na kartkach, które zostaną następnie wrzucone do „urny”.
23. Podlicz głosy i ogłoś wynik – zakreśl skrót nazwy „zwycięskiego” typu komunikacji na tablicy.
24. Podsumuj głosowanie – skuteczność form komunikacji werbalnej i niewerbalnej zależy od wielu czynników, trudno o jednoznaczne rozstrzygnięcie bez odniesienia do konkretnej sytuacji.

Podstawa programowa:

25. Burza mózgów: „Przykłady ról społecznych”. Zannotuj na tablicy/flipcharcie propozycje uczniów.
26. Omów definicję roli społecznej (stanowi zbiór oczekiwań wobec jednostki, związany z posiadaniem określonego statusu społecznego; jest to zespół praw i obowiązków wynikających z zajmowania pozycji społecznej, a każda rola ma swoje nakazy i zakazy oraz wyznacza margines swobody) w powiązaniu z wymaganiami stawianymi rolom społecznym – przypisanym i osiąganym.
27. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup i przekaz każdej grupie temat (w taki sposób, aby grupy nie słyszały tematów innych zespołów) do zastanowienia się, omówienia i zainscenizowania niewerbalnego. „Typowe role społeczne i ich zachowania”: córka/syn – grupa 1, kobieta/mężczyzna – grupa 2, uczeń/uczennica – grupa 3, nauczyciel/nauczycielka – grupa 4, przyjaciel/przyjaciółka – grupa 5, matka/ojciec – grupa 6.
28. Poproś grupy o przedstawienie inscenizacji. Poproś uczniów, aby nie zdradzali, jaką rolę społeczną prezentują.
29. Zachęć pozostałe grupy do odgadywania, jaką rolę społeczną odegrali prezenterzy.
30. Wybierz po 1 osobie z każdej grupy do zaprezentowania na forum wniosków końcowych dotyczących zachowań charakterystycznych dla konkretnego typu roli społecznej.
31. Zachęć uczniów do dyskusji na temat „Zasada równości szans kobiet i mężczyzn”.

32. Podsumuj dyskusję – nawiąż do obowiązujących przepisów unijnych. Przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans kobiet i mężczyzn w Europejskim Funduszu Społecznym (EFS) wynika z zapisów Traktatu Amsterdamskiego oraz Rozporządzeń Rady Europejskiej regulujących wdrażanie EFS we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej. To obowiązki prawne, zapisane w umowach wiążących wszystkie instytucje zaangażowane w realizację Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Polsce i korzystające ze środków EFS.

Rozporządzenie (WE) 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006

Art. 3 „Zakres pomocy”

„(...) EFS wspiera działania w państwach członkowskich objęte wymienionymi poniżej priorytetami: (...) promowanie włączenia do głównego nurtu polityki oraz podejmowania konkretnych działań mających na celu poprawę dostępu do zatrudnienia, zwiększanie trwałego uczestnictwa kobiet w zatrudnieniu i rozwoju ich kariery oraz zmniejszenie segregacji ze względu na płeć na rynku pracy, poprzez oddziaływanie na bezpośrednie i pośrednie przyczyny różnic w wynagrodzeniu kobiet i mężczyzn.”

Art. 6 „Równość płci i równość szans”

„Państwa członkowskie zapewniają włączenie do programów operacyjnych opisu sposobu, w jaki równość płci i równość szans są wspierane w ramach przygotowania, realizacji, monitorowania i oceny programów operacyjnych.”

Rozszerzenie podstawy programowej:

33. Zaproponuj uczniom dobranie się w 4 zespoły.
34. Wprowadź zespoły w tematykę zadania – zbudowanie mostu z dostępnych budulców (wykałaczki, brystoł, nożyczki). Testem wytrzymałości będzie dla mostu uniesienie baterii R20.
35. Poproś uczniów o to, żeby się naradzili i wybrali spośród siebie osoby do konkretnych grup pracowników budujących mosty: PROJEKTANCI oraz KONSTRUKTORZY.

Uczeń zdolny:

36. Dla każdej z podgrup wyznacz lidera – ucznia zdolnego.

Rozszerzenie podstawy programowej:

37. Poproś wszystkich „projektantów” o opuszczenie na chwilę klasy.
38. W rozmowie z uczniami – „konstruktorami” ujawnij sposób pracy w zadaniu: „konstruktorzy” będą mieli za zadanie zbudować most według szczegółowych instrukcji „projektantów”.
39. Wyjdź na korytarz i poinformuj „projektantów”, że ich zadaniem będzie obmyślenie projektu mostu oraz przetestowanie jego wytrzymałości, ale jedynie we własnym gronie. Na fazę testów mają 5 minut. W ciągu kolejnych 5 minut będą mieli za zadanie przekazać w formie słownej instrukcje projektowe „konstruktorom”, którzy będą wykonawcami mostu według przygotowanego projektu.
40. Rozdaj „projektantom” materiały budulcowe i włącz stoper.
41. Przejdź do sali „konstruktorów” i zakomunikuj im, że jednak mają za zadanie utrudnić osiągnięcie celu – czyli zbudowanie wytrzymałego mostu. Mogą to zrobić, okazując niechęć wobec wykonania zadania bądź próbując wprowadzać poprawki do projektu „projektantów”.
42. Po 5 minutach zaprosz „projektantów” do sali i ponownie włącz stoper na 5 minut.
43. Po kolejnych 5 minutach zakończ zadanie. Najpierw podsumuj osiągnięcia zespołów w kontekście osiągnięcia celu – zbudowania wytrzymałego mostu. Efekty pracy sprawdź poprzez położenie baterii na moście każdego zespołu.

44. Przeprowadzone testy wzbogać o pogadankę. Zapytaj uczniów, jakie trudności napotykali podczas realizacji zadania. Poproś również o ocenę roli liderów w zespołach.
45. W ramach podsumowania przekaż obu grupom – „projektantów” i „konstruktorów” – zadanie w postaci sformułowania zasad kodeksu pracy w zespole i spisania go na arkuszu papieru.

Uczeń zdolny:

46. Rozdaj uczniom słowniki języka polskiego i poproś, aby zapoznali się z definicją kompetencji oraz predyspozycji.
47. Poproś, aby uczniowie przygotowali na arkuszach papieru spis uniwersalnych kompetencji i predyspozycji członków zespołu oraz kodeks pracy lidera zespołu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

48. Poproś liderów grup o odczytanie kodeksów. Zwróć uczniom uwagę na te zasady, które powtarzają się w kodeksach. Ewentualnie podaj dodatkowe zasady, które nie znalazły się w kodeksach uczniowskich, a należałoby je w tych kodeksach uwzględnić.
49. Rozdaj grupom taśmy klejące i nożyczki, a następnie zaproś do wywieszenia wszystkich kodeksów w widocznych miejscach sali. Podsumuj celowość poczynań – oto powstał wspólny kodeks zasad pracy zespołowej obowiązujący w naszej klasie.

Podstawa programowa:

50. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy oraz umiejętności. Zapytaj, która część zajęć była dla nich najciekawsza.
51. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

W ramach ciekawostki zachęć uczniów do obejrzenia dowolnego odcinka serialu pt. „Magia kłamstwa”.

1. Zachęć uczniów do stworzenia swojego niewerbalnego awatara, korzystając ze strony <http://www.voki.com>.
2. Poproś uczniów, żeby zapoznali się z najnowszymi badaniami dotyczącymi procesów komunikacji – znaczenia komunikacji werbalnej i niewerbalnej w faktycznym przekazie informacji przez jej nadawcę, a następnie zaprezentowali wyniki badań w postaci schematu/wykresu.
3. Zadaj uczniom, żeby sprawdzili, czym jest programowanie neurolingwistyczne (NLP), i opracuj za pomocą mapy myśli wybrane metody i techniki NLP ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania NLP w procesie rozwoju człowieka.

2. Scenariusz zajęć: Przedsiębiorczy, tzn... (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Człowiek przedsiębiorczy: Postawy przedsiębiorcze

Cel ogólny:

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości, podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest osobowość
- ✓ zdaje sobie sprawę z tego, że przyporządkowanie osobowości człowieka do tylko jednego typu jest praktycznie niemożliwe
- ✓ wie, jakie rozróżniamy rodzaje ludzkich zachowań
- ✓ zna pojęcia „inicjatywność” oraz „odpowiedzialność”

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza
- ✓ omawia wpływ otoczenia na kształtowanie się cech osoby przedsiębiorczej
- ✓ dokonuje samooceny, samoakceptacji i autoprezentacji
- ✓ rozpoznaje i analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej
- ✓ projektuje działania mające na celu wzmocnienie swoich słabych i mocnych stron
- ✓ charakteryzuje i rozróżnia typy osobowości
- ✓ rozpoznaje zachowania asertywne, uległe, manipulacyjne i agresywne, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej
- ✓ omawia poszczególne rodzaje zachowań w kontekście osoby przedsiębiorczej
- ✓ ocenia swoje zachowania, odnosząc je do cech osoby przedsiębiorczej
- ✓ prezentuje postawę przedsiębiorczą
- ✓ wykazuje się aktywnością i odpowiedzialnością za swoje działania

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- prezentacja wideo
- pogadanka
- głosowanie
- prezentacja graficzna
- dyskusja

- miniwykład
- praca indywidualna
- praca w grupach
- prezentacja
- inscenizacja
- ćwiczenie interaktywne
- praca z całą klasą
- praca w parach

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „PPE: Przedsiębiorczość”
- kartka A4 x liczba uczniów
- zdjęcia siedzib firmy Google
- kartka B5 x liczba uczniów
- schemat dotyczący typów osobowości człowieka
- słownik języka polskiego x 4
- identyfikator x liczba uczniów
- komplet kolorowych flamastrów x 4
- schemat dotyczący rodzajów ludzkich zachowań
- ćwiczenie interaktywne pt. „Typy ludzkich zachowań”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Burza mózgów: „Osoba przedsiębiorcza”. Zapisz propozycje uczniów na tablicy/flipcharcie.
3. Wyświetl na ekranie filmik pt. „PPE: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ”, dostępny na portalu Youtube (<http://www.youtube.com/watch?v=DuxFkv7H-hg>).
4. Zaproś uczniów do pogadanki i wspólnie ustalcie, jakie cechy osoby przedsiębiorczej widoczne w filmiku warto dopisać do propozycji uczniów.
5. Zwróć uwagę uczniów na to, że bycie przedsiębiorczym nie odnosi się tylko do przedsiębiorcy prowadzącego firmę. Owszem, jest to cecha pożądana u właściciela firmy, ale osoba przedsiębiorcza to przede wszystkim ktoś, kto umiejętnie radzi sobie w życiu – bez względu na status społeczny czy zawodowy.
6. Przeprowadź wśród uczniów jawne głosowanie na 5 najważniejszych cech osoby przedsiębiorczej, a wynik głosowania zaprezentuj w postaci piramidy.
7. Poproś uczniów, aby na kartkach nanieśli na poziomą oś wykresu 5 wymienionych najważniejszych cech osoby przedsiębiorczej, a na osi pionowej ustalili zakres wartości od 1 do 6.
8. Poproś uczniów, aby podpisali kartki swoimi imionami i nazwiskami, a następnie w postaci wykresu słupkowego zaprezentowali poziom swoich cech w odniesieniu do cech charakterystycznych dla osoby przedsiębiorczej.

9. Zbierz uczniowskie wykresy i zachowaj je aż do końca zajęć z przedsiębiorczości. Powiedz uczniom, że każdy człowiek ma naturalną zdolność do tego, żeby być przedsiębiorczym, zdolność ta wymaga jednak kształtowania i ciągłej pracy. Zadanie powtórz na koniec zajęć z przedsiębiorczości. Porównajcie wtedy oba wykresy.

Uczeń zdolny:

10. Zachęć uczniów, aby przy tych cechach, dla których narysowali najniższe słupki na wykresie, zapisali, do jakiego poziomu będą dążyć do zakończenia roku szkolnego, jak również zastanowili się i wypisali propozycje działań mających na celu wzmocnienie słabszych cech swojej przedsiębiorczej osobowości.
11. Na zakończenie roku zweryfikuj razem z uczniem poziom realizacji zamierzonych celów oraz zaplanuj i zaprojektuj kolejne.

Rozszerzenie podstawy programowej:

12. Pokaż uczniom zdjęcia wnętrza rozsypanych po świecie siedzib firmy Google (skorzystaj z wyszukiwarki graficznej www.google.pl).
13. Zainicjuj dyskusję na temat tego, czy otoczenie i środowisko mogą wpływać na kształtowanie się cech osoby przedsiębiorczej.

Podstawa programowa:

14. Wyjaśnij uczniom pojęcie „osobowość”. Skorzystaj przy tym z zademonstrowanych na ekranie definicji pochodzących z różnych encyklopedii internetowych.
15. Poproś uczniów, aby zastanowili się nad mocnymi i słabymi stronami własnej osobowości, a następnie zapisali na kartce najmocniejszą (na wierzchniej stronie kartki) i najslabszą (na spodniej stronie kartki) z tych cech.

Uczeń zdolny:

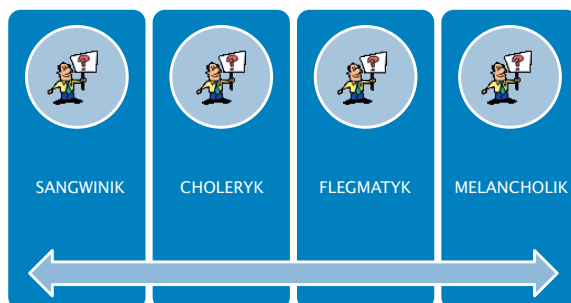
16. Zachęć uczniów, aby wypisali również przykłady działań mających na celu wzmocnienie mocnych stron swojej osobowości.

Podstawa programowa:

17. Poproś uczniów, aby na osobnej kartce zapisali jedną z najsilniejszych stron osobowości kolegi/koleżanki z ławki.
18. Zaproś wybrane pary uczniów, aby zaprezentowały zapisaną cechę kolegi/koleżanki, który/która następnie samodzielnie pokaże, jaką silną cechę swojej osobowości zapisał/a.
19. Rozpocznij dyskusję nad wnioskami z ćwiczenia. Uwzględnij 2 różne sytuacje: kiedy silne cechy danej osoby okazały się zgodne oraz kiedy różniły się między sobą w parach.

Rozszerzenie podstawy programowej:

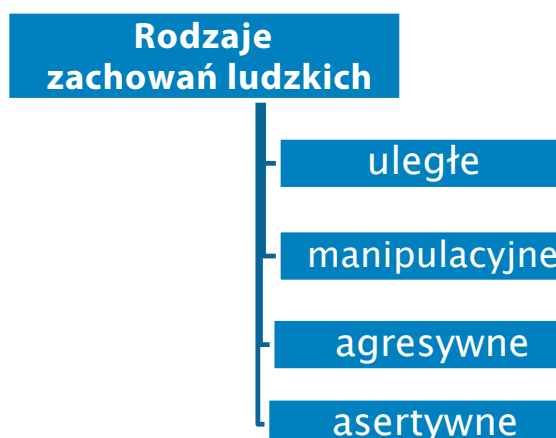
20. Powiedz uczniom, że typ osobowości człowieka jest cechą indywidualną i kulturową, kształtuje się za sprawą cech biofizycznych człowieka, ale również poprzez proces socjalizacji, czyli życia człowieka w społeczeństwie. Typ osobowości obejmuje wszelkie cechy charakterystyczne dla człowieka – w tym także odczucia, myśli, postawy, typowe zachowania i sposoby radzenia sobie z problemami. Z każdym typem osobowości wiążą się zarówno dobre, jak i złe aspekty osobowości.
21. Poinformuj uczniów, że jedną z najpopularniejszych klasyfikacji typów osobowości człowieka jest ta, w której jako kryterium podziału proponuje się temperament człowieka, rozumiany jako siła i szybkość reakcji w konkretnej sytuacji. Wyróżnia się zatem 4 typy osobowości – zaprezentuj schemat:

22. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy i rozdaj im słowniki języka polskiego.
23. Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z definicją słownikową odpowiedniego typu osobowości (grupa 1 – sangwinik, grupa 2 – choleryk, grupa 3 – flegmatyk, grupa 4 – melancholik) i przetłumaczenie jej na język zrozumiały dla ucznia wraz z podaniem przynajmniej 1 przykładu zachowania charakterystycznego dla danego typu osobowości.
24. Uczniowie przeprowadzają burzę mózgów na temat tego, który żywioł (woda, ogień, powietrze, ziemia) mógłby reprezentować przydzielony im typ osobowości.
25. Poproś liderów grup o zaprezentowanie niesłownikowych, ustalonych w grupach definicji typów osobowości oraz o przekazanie i uzasadnienie decyzji dotyczącej wyboru żywiołu jako „patrona” typu osobowości.
26. Powiedz uczniom, że przyporządkowanie osobowości człowieka do tylko jednego typu jest praktycznie niemożliwe, gdyż każdy z nas stanowi mieszankę cech różnych typów osobowości, a na dodatek te same cechy mogą różnić się w zależności od człowieka i mieć różne oblicza.
27. Zachęć uczniów, aby na identyfikatorach wyrysowali żywioły symbolizujące ich typy osobowości. Dołącz do grona wykonawców ćwiczenia.
28. Przegrupujcie się w klasie według typów osobowości i podsumujcie, jakie typy osobowości dominują.
29. Spróbuj żartobliwie skomentować typ osobowościowy dominujący w klasie w odniesieniu do jej silnych i słabych stron, z którymi jako nauczyciel musisz sobie radzić.

Podstawa programowa:

30. Wyświetl na ekranie schemat dotyczący rodzajów ludzkich zachowań, pokazujący 4 typy zachowań:

31. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy według zdiagnozowanych u nich inteligencji Gardnera: grupa nr 1 – muzyczna, językowa, przyrodnicza; grupa nr 2 – logiczno-matematyczna, przestrzenna; grupa nr 3 – cielesnokinetetyczna; grupa nr 4 – interpersonalna, intrapersonalna.
32. Rozdaj uczniom słowniki języka polskiego, aby zapoznali się z definicją słów odpowiednio do przydzielonych typów zachowań – „uległość” (grupa nr 1), „manipulacja” (grupa nr 2), „agresja” (grupa nr 3), „asertywność” (grupa nr 4).
33. Wprowadź uczniów do kolejnego ćwiczenia – poza komunikacją werbalną i niewerbalną nasze relacje z otoczeniem kształtuje również sposób, w jaki się zachowujemy.
34. Zadaniem każdej z grup jest przygotowanie krótkiej scenki prezentującej konkretny rodzaj zachowania człowieka w odniesieniu do cech osoby przedsiębiorczej: grupa nr 1 – zachowania uległe, grupa nr 2 – manipulacyjne, grupa nr 3 – agresywne, grupa nr 4 – asertywne.
35. Poproś kolejne grupy uczniów o odegranie scenki, a następnie skomentowanie, jakiego typu osobowości dotyczyła, i uzasadnienie wyboru konkretnego przykładu zachowania.
36. Wyświetl ćwiczenie interaktywne pt. „Typy ludzkich zachowań” – z zasobów portalu Scholaris (<http://old.scholaris.pl/uruchom/typy,ludzkich,zachowan>).
37. Zaproś wylosowanego ucznia do rozwiązania ćwiczenia.
38. Narysuj na tablicy odwróconą 4-poziomową piramidę. Zaproponuj pogadankę: które z typów ludzkich zachowań powinny zajmować określone pozycje w piramidzie zachowań osoby przedsiębiorczej?

Rozszerzenie podstawy programowej:

39. Poinformuj uczniów, że każdy z nas jest odpowiedzialny za swoje zachowanie. Odpowiedzialność to nie tylko obowiązek moralny, społeczny czy etyczny – to również obowiązek prawny. Ponadto jesteśmy odpowiedzialni za osoby, które zostały powierzone naszej opiece. Odpowiedzialność to gotowość odpowiadania przed sobą oraz innymi i do poniesienia konsekwencji swoich działań – czy to celowych, czy też przypadkowych.
40. Poproś uczniów, aby zastanowili się w parach nad przykładami odpowiedzialności: karnej, zbiorowej, cywilnej, etycznej, politycznej i dyscyplinarnej.
41. Wybierz 1 parę do omówienia każdego typu odpowiedzialności.
42. Zachęć uczniów, by zastanowili się w grupach 4-osobowych (między ławkami) nad tym, czym jest inicjatywność.
43. Poproś kilkoro uczniów, aby przedstawili wyniki dyskusji.
44. Powiedz uczniom, że inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność danej osoby do wcielania pomysłów w czyn. Ponadto cechy te uznaje się za tzw. kompetencje kluczowe – stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego.

Podstawa programowa:

45. Zaproś uczniów do burzy mózgów: „Klasowa odpowiedzialność i inicjatywność społeczna”. Zastanówcie się, a następnie podejmijcie decyzję, jaką inicjatywę niefinansową na rzecz pomocy osobom potrzebującym podejmą wspólnie wszyscy uczniowie z klasy. Pomoc będzie trwała przez cały najbliższy semestr.
46. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
47. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do wyszukania w Internecie scenek z programów rozrywkowych – takich jak np. „Idol”, „Mam talent” itp. – prezentujące zachowania asertywne, uległe i agresywne.
2. Poproś uczniów, żeby wyszukali w zasobach internetowych i rozwiązali 2 testy diagnozujące typy osobowości według temperamentów (czyli sangwinik, choleryk, flegmatyk, melancholik) oraz według dowolnego innego kryterium, np. stylów uczenia się czy preferencji sensorycznych.
3. Zadać uczniom zadanie: Wyobraź sobie, że jesteś właśnie w operze. Przed Tobą siedzi kobieta w kapeluszu, który... przestania Ci cały operowy świat prezentowany na scenie. Przygotuj scenariusz inscenizacji: w jaki sposób przekonasz tę panią do zdjęcia kapelusza, aby umożliwiła Ci obejrzenie opery?

3. Scenariusz zajęć: Samodoskonalenie (3 h)

Treści z podstawy programowej:

Człowiek przedsiębiorczy: Rozwój własny

Cel ogólny:

Uczeń analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych, wyjaśnia zasady etyczne w biznesie i potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest analiza SWOT
- ✓ zna rodzaje potrzeb człowieka
- ✓ zna schemat potrzeb wg S. R. Coveya
- ✓ jest świadomy tego, że potrzeby człowieka zmieniają się i zależą od różnych czynników
- ✓ zna motywy aktywności zawodowej i gospodarczej człowieka
- ✓ zna korzyści wynikające z planowania swoich działań i inwestowania w siebie
- ✓ wie, że każde działanie będące następstwem podjętej decyzji ma zarówno swoją przyczynę, jak i skutek
- ✓ jest świadomy tego, że w procesie decyzyjnym należy również wziąć pod uwagę nieprzewidywalność
- ✓ zna schemat faz procesu decyzyjnego
- ✓ wie, że sukces w życiu zawodowym jest możliwy przy zachowaniu w działalności zasad etycznych
- ✓ wie, że zasady kodeksów etycznych obowiązują obie strony, których on dotyczy

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ rozpoznaje i analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości oraz osobowości innych osób
- ✓ omawia piramidę potrzeb człowieka wg A. Masłowa
- ✓ wiąże ze sobą schematy potrzeb wg A. Masłowa i S. R. Coveya
- ✓ ustala hierarchię potrzeb człowieka na konkretnym przykładzie
- ✓ organizuje pracę swoją i innych
- ✓ analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która działała zgodnie z zasadami etyki i odniosła sukces w życiu zawodowym
- ✓ potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym
- ✓ formułuje zasady etycznego zachowania w relacjach przedsiębiorca-klient, urzędnik-pacjent, lekarz-pacjent, nauczyciel-uczeń
- ✓ potrafi zredagować kodeks etyczny dla danej działalności gospodarczej

- ✓ podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach i ocenia skutki własnych działań
- ✓ kieruje się i podejmuje decyzje z uwzględnieniem zasad etycznych obowiązujących w działalności gospodarczej oraz etyki pracy
- ✓ potrafi sporządzić własny plan rozwoju w perspektywie miesięcznej i rocznej
- ✓ ma zdolność wyznaczania sobie celów i zadań

Metody i techniki pracy:

- praca w grupach
- praca indywidualna
- prezentacja
- prezentacja graficzna
- miniwykład
- burza mózgów
- mapa myśli
- pogadanka
- praca z tekstem
- omówienie

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- kartka B5 x liczba uczniów
- „urna”, np. pudełko po chusteczkach
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- kartka A4 x 16
- schemat graficzny analizy SWOT
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- piramida potrzeb człowieka wg A. Maslowa
- schemat potrzeb wg. S. R. Coveya
- arkusz A3 x 8
- taśma klejąca + nożyczki
- historyjka pt. „Dwa jeże”
- schemat faz procesu decyzyjnego
- wydruki skrótu 3 biografii znanych osobistości, które działały zgodnie z zasadami etyki i odniosły sukces w życiu zawodowym
- (brystol + kolorowe flamastry) x 5

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Dokonaj podziału uczniów na 4-osobowe grupy.

3. Przekaż każdemu uczniowi karteczkę. Poproś, aby z jednej strony uczniowie zapisali najsilniejszą cechę swojej osobowości, a z drugiej strony karteczki – cechę najsłabszą. Zwróć uczniom uwagę, żeby nie pokazywali innym członkom grupy swoich wypełnionych karteczek. Poproś również o niepodglądanie podczas wypełniania karteczek.
4. Zachęć uczniów, żeby wrzucili swoje karteczki do „urny”, wymieszali je, a następnie wylosowali po jednej karteczce.
5. Zadaniem każdego ucznia jest napisanie na karteczce innym kolorem długopisu imienia i nazwiska ucznia, którego dotyczą cechy zapisane na wylosowanej karteczce.
6. Poproś uczniów, żeby w grupach odczytywali po kolei mocne i słabe strony osobowości z wylosowanych karteczek. Poproś o ustalenie, którego kolegi/której koleżanki one dotyczą.
7. Uczniowie w grupach podliczają, ilu osobom udało się prawidłowo dopasować cechy osobowości do osoby. Zapisz wyniki wszystkich grup na tablicy/flipcharcie i podsumuj – grupowe wyniki świadczą o tym, na ile uczestnicy grupy znają siebie nawzajem.
8. Zachęć wszystkie grupy po kolei do zapisania na kartce, a następnie odczytania najsilniejszych stron osobowości jej członków.
9. Poproś grupy, aby wymieniły się kartkami z silnymi cechami osobowości człowieka.
10. Zadaniem każdej grupy jest zastanowienie się nad tym, w jakich sytuacjach taki zestaw cech osobowości może okazać się bardzo przydatny i efektywny oraz z jakimi zadaniami takie osoby na pewno poradziłyby sobie bez problemu. Swe propozycje uczniowie zapisują na dole kartki, na której wypisano silne cechy osobowości.
11. Poproś liderów grup o przywieszenie kartek z lewej strony tablicy i odczytanie oraz omówienie propozycji ich grup.
12. Zachęć grupy do wypisania na kartce wszystkich najsłabszych cech osobowości poszczególnych członków.
13. Rozłóż kartki między grupami i poproś uczniów, żeby dla każdego przykładu słabości dopisali swoje propozycje: w jaki sposób człowiek może marginalizować lub eliminować swoje słabe strony?
14. Poproś liderów grup o przywieszenie kartek z prawej strony tablicy i odczytanie oraz omówienie propozycji swojej grupy.
15. Wyświetl na ekranie grafikę nawiązującą do analizy SWOT:

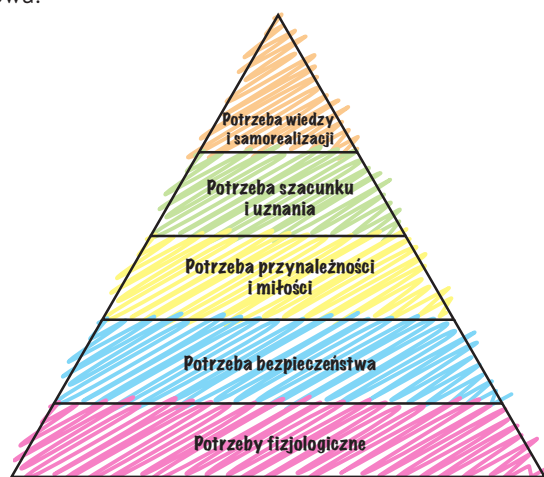

16. Podsumuj zadanie wykonane w grupach – wprowadź pojęcie „analiza SWOT”. Rozwiń skrót: S – ang. Strengths (mocne strony), W – ang. Weaknesses (słabe strony), O – ang. Opportunities (możliwości), T – ang. Threats (zagrożenia). Wyjaśnij, że w wykonanym właśnie zadaniu uczniowie nie rozważali wprawdzie zagrożeń wynikających ze słabych stron osobowości, ale zadbali o to, aby zaproponować sposoby eliminacji tych słabości.

Rozszerzenie podstawy programowej:

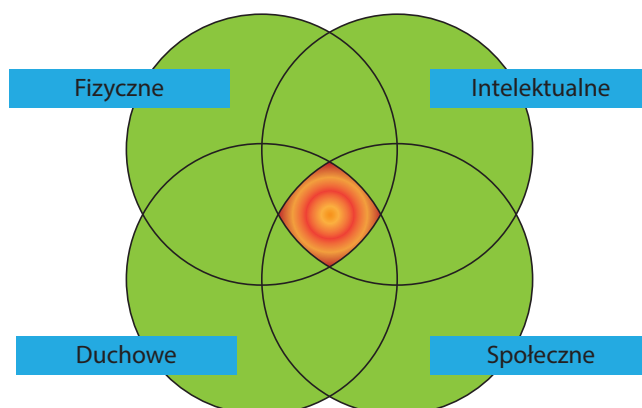
17. Dokonaj podziału uczniów na 8 grup według typów inteligencji wielorakich Gardnera.
18. Poproś, żeby każda grupa zastanowiła się, jakie są potrzeby człowieka i w jaki sposób można byłoby je skategoryzować i pogrupować.
19. Zachęć uczniów do zapisania ich propozycji na tablicy/flipcharcie. Jeśli pojawią się powtórzenia, wykreśl je.
20. Podsumowaniem zadania niech będzie wyświetlenie i omówienie piramidy potrzeb człowieka od najniższego do najwyższego rzędu – według schematu zaproponowanego przez Abrahama Maslowa:

21. Poproś grupy, aby dopasowały swoje propozycje kategorii potrzeb do tych zaproponowanych przez Maslowa.

Uczeń zdolny:

22. Poproś uczniów, żeby powiązali ze sobą schematy potrzeb według A. Maslowa i S. R. Coveya:

Rozszerzenie podstawy programowej:

23. Omówcie wspólnie dopasowania zaproponowane przez wszystkie grupy uczniów.
24. Zwróć uwagę uczniów na to, że potrzeby człowieka nieustannie się zmieniają w zależności od różnych czynników: wieku, sytuacji materialnej, statusu społecznego czy zawodowego.

25. Poproś grupy, aby zastanowiły się nad hierarchią ważności potrzeb człowieka na przykładzie: niemowlaka (grupa 1), przedszkolaka (grupa 2), ucznia gimnazjum (grupa 3), ucznia szkoły ponadgimnazjalnej (grupa 4), osoby pracującej (grupa 5), osoby bezrobotnej (grupa 6), seniora (grupa 7), osoby bezdomnej (grupa 8).
26. Obok piramidy potrzeb Masłowa wypisz 8 kolumn z przykładami rozdanyimi grupom.
27. Poproś liderów grup o wypisanie hierarchii potrzeb dla konkretnego przypadku i uzasadnienie decyzji grupy.

Podstawa programowa:

28. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat rodzajów aktywności człowieka.
29. Każdej grupie przydziel inny rodzaj aktywności człowieka: polityczna (uczniowie z inteligencją językową), artystyczna (uczniowie z inteligencją muzyczną), społeczna (uczniowie z inteligencją interpersonalną), zawodowa (uczniowie z inteligencją przestrzenną), fizyczna (uczniowie z inteligencją cielesno-kinestetyczną), naukowa (uczniowie z inteligencją logiczno-matematyczną), ekologiczna (uczniowie z inteligencją przyrodniczą) oraz religijna (uczniowie z inteligencją intrapersonalną). Poproś uczniów, aby zastanowili się nad tym, jakie są motywy danej aktywności człowieka, i zapisali swoje propozycje w postaci mapy myśli.
30. Zaproś grupy do odczytania przygotowanych propozycji.
31. Poproś uczniów, żeby przywiesili wszystkie mapy myśli w jednym miejscu.
32. Zakreśl na mapach uczniów motywy, które się powtarzają. Podkreśl, że motywy aktywności człowieka mogą być różne w przypadku tego samego rodzaju aktywności, a dla różnych aktywności mogą być te same.
33. Burza mózgów: „Kapitał ludzki”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
34. Zaproś uczniów do pogadanki na temat korzyści wynikających z planowania własnych działań i inwestowania w siebie.
35. Sformuj 3 uczniowskie grupy.
36. Wyświetl na ekranie i odczytaj historyjkę pt. „Dwa jeże” (<http://goo.gl/53Mo5B>).
37. Poproś grupy, aby zastanowiły się nad dalszą częścią historyjki i zapisały swoją propozycję. Zwróć uwagę uczniów na to, żeby nie zdradzali pomysłów innej grupie.
38. Zachęć grupy, aby odczytały swoje historyjki na forum klasy.
39. Podsumuj wysłuchane historyjki stwierdzeniem, że każde działanie będące następstwem podjętej decyzji ma zarówno swoją przyczynę, jak i skutek. W procesie decyzyjnym należy również wziąć pod uwagę nieprzewidywalność – kryjącą się pod nazwami „los”, „szczęście”, „opatrność” itp.

Rozszerzenie podstawy programowej:

40. Zaprezentuj na ekranie i omów schemat faz procesu decyzyjnego:

41. Poproś wybranego ucznia o zaadaptowanie schematu decyzyjnego do sytuacji jego własnego wyboru typu szkoły ponadgimnazjalnej.

Podstawa programowa:

42. Rozdaj każdej grupie uczniów skrót biografii wybranej znanej osobistości – np. Jan Paweł II, Zbigniew Religa, Jerzy Owsiak – która działała zgodnie z zasadami etyki i odniosła sukces w życiu zawodowym.
43. Poproś uczniów o przeanalizowanie życiorysów tych osób i wskazanie przykładów etycznych postaw.
44. Zachęć uczniów do pogadanki na temat tego, czy w życiu trzeba „iść po trupach”, żeby osiągnąć sukces zawodowy.
45. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy.
46. Rozdaj uczniom brystole i kolorowe flamastry.
47. Poproś uczniów, żeby opracowali zasady etycznego zachowania w relacjach: przedsiębiorca–klient (grupa 1), urzędnik–petent (grupa 2), lekarz–pacjent (grupa 3), nauczyciel–uczeń (grupa 4).

Uczeń zdolny:

48. Zaproponuj uczniom przygotowanie kodeksu etycznego dla branży usług opiekuńczych świadczonych osobom w podeszłym wieku.

Podstawa programowa:

49. Poproś grupy o zawieszenie kodeksów etycznych w widocznym miejscu i zapoznanie się z nimi.
50. Omówcie wspólnie powstałe kodeksy. Zwróć uwagę uczniów na podział zasad w kodeksach – na te obowiązujące każdą ze stron z osobna i obie strony naraz.
51. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
52. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

- Poproś uczniów, żeby zastanowili się nad przynajmniej jednym celem edukacyjnym, który chciałbyś osiągnąć podczas tego roku szkolnego. Zapisz go na karteczce wraz ze swoim imieniem i nazwiskiem – oryginał zostaw sobie, a kopię przekaż nauczycielowi. Docenieni zostaną ci uczniowie, którym uda się zrealizować cel w zamierzonym czasie: otrzymają oni osobistą pochwałę od nauczyciela oraz dodatkowy plus w dzienniku ocen.
- Zadaj uczniom zadanie: Zredaguj kodeks za pomocą mapy myśli „Nie czyń drugiemu, co Tobie niemiłe” – podaj i opisz wszystkie przykłady nieetycznego (według Ciebie) postępowania w Twoim najbliższym otoczeniu (rodzina, sąsiedzi, przyjaciele, koledzy i koleżanki z klasy, sprzedawcy w sklepie itp.). Postaraj się przestrzegać tego kodeksu. Ponadto Twój osobisty kodeks wraz z kodeksami Twoich kolegów i koleżanek stwórz kodeks etycznego postępowania lokalnej społeczności i zostanie zamieszczony na stronie internetowej Twojej szkoły i gminy.
- Poproś uczniów o opracowanie w postaci tabelarycznej własnych planów rozwoju edukacyjnego i zawodowego w perspektywie miesięcznej i rocznej.

4. Scenariusz zajęć: Reklama dźwignią handlu (1 h)

Treści z podstawy programowej:

Człowiek przedsiębiorczy: Odbiorca i twórca reklamy

Cel ogólny:

Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ jest świadomy korzyści i zagrożeń wynikających z istnienia reklamy
- ✓ wie, że reklama jest nieodłącznym elementem gospodarki rynkowej
- ✓ zna podstawy tworzenia reklamy, rozróżniając stosowane w niej metody wpływu na człowieka
- ✓ jest świadomy istnienia reklamy podprogowej
- ✓ wie, czym jest reklama podprogowa
- ✓ wie, że reklamę należy traktować tylko jako wskazówkę
- ✓ zdaje sobie sprawę z potrzeby bycia świadomym konsumentem

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów
- ✓ odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych
- ✓ odnajduje i odpowiednio reaguje na perswazję w reklamach
- ✓ przygotowuje reklamę graficzną wraz z elementami perswazyjnymi
- ✓ odróżnia w reklamie perswazję od manipulacji
- ✓ podaje sposoby stosowania reklamy podprogowej i lokowania produktu

Metody i techniki pracy:

- mapa myśli
- praca z całą klasą
- burza mózgów
- prezentacja wideo
- pogadanka
- praca w grupach
- prezentacja graficzna
- demot
- dyskusja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik z przykładową reklamą telewizyjną
- arkusz A1 x 16
- komplet kolorowych flamastrów x 8
- plakat kampanii konsumenckiej Polskiej Zielonej Sieci

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Narysuj na tablicy/flipcharcie korzeń mapy myśli „REKLAMA”, a następnie dwie gałęzie – „Korzyści” i „Zagrożenia”.
3. Poproś uczniów, aby współtworzyli mapę myśli i podchodzili do tablicy, by podać swoje propozycje korzyści i zagrożeń wynikających z istnienia reklamy.
4. Powiedz uczniom, że trudno dziś wyobrazić sobie świat bez reklamy. To nieodłączny oraz nieodzowny element współczesnej cywilizacji. Jednym z czynników kształtujących opinię publiczną w zakresie konsumpcji jest właśnie reklama. Przez jednych jest uwielbiana, przez innych – krytykowana; wpływa na zakup reklamowanych produktów, a nawet na styl życia odbiorców. W obecnej gospodarce rynkowej funkcjonuje nawet przekonanie, że sztuką jest sprzedanie produktu, a nie jego wyprodukowanie.
5. Nawiąż do lekcji na temat komunikacji interpersonalnej.
6. Burza mózgów: „Perswazja”. Wszystkie propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
7. Wyświetl na ekranie filmik z portalu Youtube z przykładową reklamą telewizyjną (np. <http://goo.gl/8ZIk2W>).
8. Zaprosz uczniów do pogadanki na temat tego, które treści z reklamy są czysto informacyjne, a które są przejawem perswazji.
9. Dokonaj podziału uczniów na 8 grup. Rozdaj grupom arkusze papieru i kolorowe flamastry.
10. Poproś uczniów, żeby przygotowali reklamę graficzną dowolnego produktu lub usługi. W reklamie powinny znaleźć się elementy perswazji pozytywnej (4 grupy) i negatywnej (4 grupy).
11. Zachęć uczniów, żeby wymienili się w parach swoimi reklamami z przeciwstawnymi elementami perswazji i zastanowili się nad tym, jakie elementy (i gdzie) umieszczono w reklamie.
12. Poproś liderów przeciwstawnych grup o przedstawienie wniosków z grupowych dyskusji oraz porównanie założeń przekazu twórców reklamy z jej faktycznym przekazem trafiającym do odbiorcy reklamy.

Rozszerzenie podstawy programowej:

13. Wyświetl na ekranie demota dotyczącego manipulowania człowiekiem przez środki masowego przekazu (<http://goo.gl/cuqLuT>).
14. Zaprosz uczniów do dyskusji na temat „Perswazja a manipulacja”.

Uczeń zdolny:

15. Zachęć uczniów, aby – wykorzystując swoją dotychczasową wiedzę na temat technik NLP, zdobytą na lekcji dotyczącej komunikacji interpersonalnej – włączyli się do klasowej dyskusji i wypowiedzieli na temat reklamy podprogowej.

Podstawa programowa:

16. W ramach podsumowania lekcji wyświetl uczniom plakat kampanii konsumenckiej Polskiej Zielonej Sieci, której hasło przewodnie brzmi „Kupuj odpowiedzialnie”.

17. Powiedz uczniom, że to dobrze, gdy zdajemy sobie sprawę z tego, czym jest reklama – to kolorowy sposób na zachęcenie nas do wydawania pieniędzy. Traktujmy więc reklamę jako wskazówkę. W ten sposób reklama ułatwi nam życie, a my będziemy dokonywać świadomych i odpowiedzialnych wyborów.

18. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „Czyli Wy wobec reklamy” (www.uokik.gov.pl/moje_konsumentkie_abc.php).

Praca domowa:

1. Poproś uczniów o opracowanie mapy myśli na temat stosowania w reklamach różnych metod wpływu na człowieka.
2. Zachęć uczniów, żeby wyszukali w zasobach Internetu przykłady występowania reklamy podprogowej i lokowania produktu w różnych środkach masowego przekazu.

5. Scenariusz zajęć: Ja, konsument (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Człowiek przedsiębiorczy: Prawa konsumenta

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, kim jest konsument
- ✓ zna prawa konsumenta
- ✓ wie, czym są rękojmia i gwarancja
- ✓ zna pojęcie reklamacji
- ✓ zna podstawy prawne potrzebne w dochodzeniu własnych praw

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ omawia zagadnienia dotyczące usług turystycznych istotne z punktu widzenia turysty
- ✓ omawia prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży
- ✓ wskazuje różnice między gwarancją a rękojmią
- ✓ stosuje właściwe procedury wynikające z praw konsumenckich
- ✓ przedstawia sposoby dochodzenia własnych praw przez członka zespołu, pracownika, konsumenta
- ✓ przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową
- ✓ określa prawa e-konsumenta
- ✓ opracowuje poradnik „Jak bezpiecznie kupować przez Internet”
- ✓ wypełnia zgłoszenie reklamacyjne zakupionego towaru z branży odzieżowej
- ✓ potrafi napisać reklamację kilkakrotnie odrzuconą, powołując się na stosowne akty prawne oraz ustawy

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- miniwykład
- praca w grupach
- animowana prezentacja
- prezentacja graficzna
- praca indywidualna
- praca z całą klasą

- o dyskusja
- o praca z tekstem
- o praca w parach
- o rebus
- o prezentacja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- prezentacja animowana pt. „Wakacje marzeń”
- kartka A4 x liczba uczniów
- diagram najważniejszych praw konsumenta
- schemat instytucji stojących na straży praw konsumenta
- wydruk tekstu pt. „Prawa i obowiązki wynikające z rękojmi i gwarancji”
- rebus dotyczący warunków składania reklamacji
- wydruk poradnika pt. „Jak skutecznie składać reklamacje” x 5
- schemat instytucji stojących na straży prawa pracy

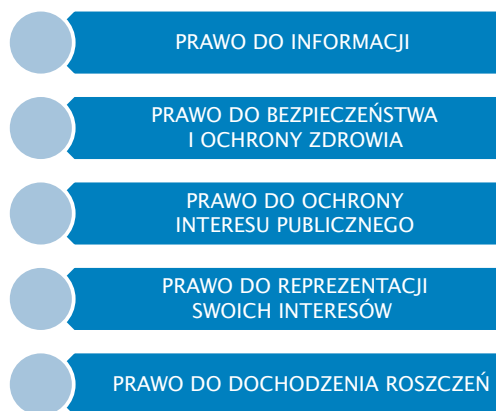
Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Burza mózgów: „Konsument – kto to taki?”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Podsumuj burzę mózgów – konsument w potocznym rozumieniu to osoba, która konsumuje lub nabywa towary oraz usługi.
4. Dokonaj podziału uczniów na 7 grup, a każdemu uczniowi przekaż kartkę A4.
5. Poproś uczniów, aby z prezentacji, którą za chwilę wyświetlisz, wynotowali następujące informacje: prawa konsumenta (grupa 1), uregulowania prawne dotyczące świadczenia usług turystycznych (grupa 2), najważniejsze praktyczne porady dla turysty (grupa 3), obowiązki organizatora wypoczynku (grupa 4), obowiązkowe i niedozwolone zapisy w umowie dotyczącej świadczenia usług turystycznych (grupa 5), jakie instytucje stoją na straży praw konsumenta (grupa 6), przykłady nienależytego wykonania usługi turystycznej (grupa 7).
6. Wyświetl na ekranie animowaną prezentację pt. „Wakacje marzeń”, dostępną na stronie internetowej Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/WGOYC7>).
7. Pozwól uczniom podsumować w grupach swoje spostrzeżenia.
8. Wspólnie omówcie informacje wynotowane przez każdą grupę.

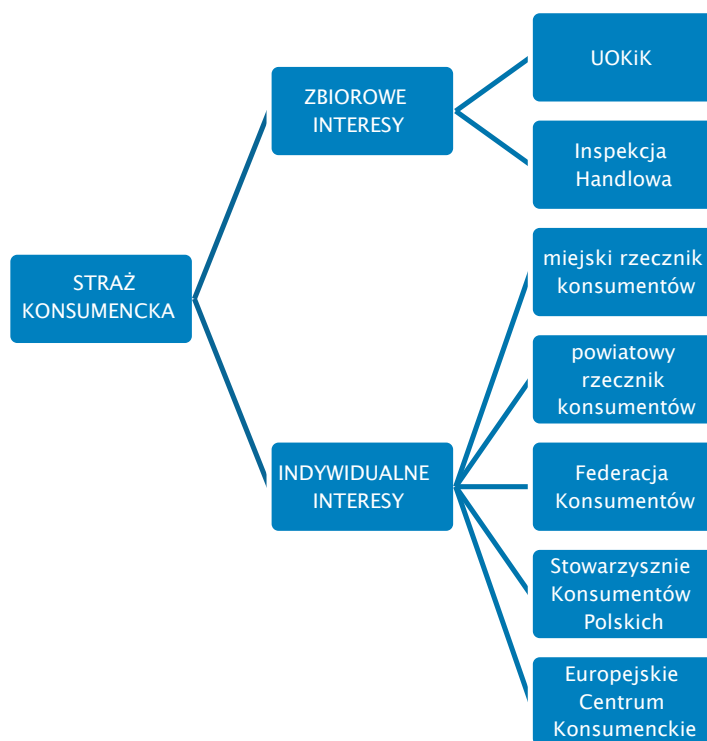
9. Podsumuj prezentację: wyświetl i omów diagram najważniejszych praw konsumenta.

10. Poproś ucznia z każdej grupy o odniesienie się do praw konsumenta – turysty.

11. Zaproś uczniów do dyskusji na temat tego, które z praw konsumenta uważają za najważniejsze.

12. Zaprezentuj na ekranie i omów schemat instytucji stojących na straży praw konsumenta.

13. Rozdaj uczniom tekst pt. „Prawa i obowiązki wynikające z rękojmi i gwarancji” (<http://goo.gl/XPOEOj>).

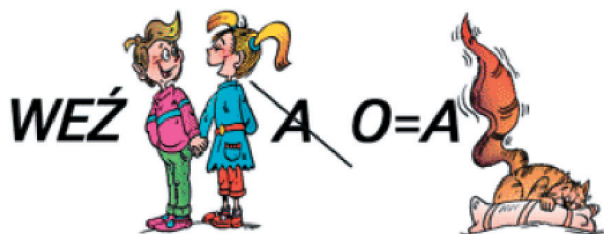
14. Poproś uczniów, aby w parach podsumowali przeczytany tekst i wynotowali różnice między gwarancją a rękojmią.

15. Z dowolnej pary wybierz ucznia, a z drugiej – uczennicę, i poproś ich o przedstawienie wniosków.

Rozszerzenie podstawy programowej:

16. Wprowadź pojęcie „reklamacja” – jest to żądanie klienta kierowane do sprzedawcy lub wykonawcy usługi pozostające w związku z niezadowolającą jakością towaru lub usługi. Przede wszystkim żądanie wymiany, naprawy towaru lub poprawienia usługi, jak również żądanie zwrotu pieniędzy za towar lub usługę bądź obniżenia ceny.
17. Wyświetl na ekranie rebus i poproś uczniów o jego rozwiązanie.

18. Dokonaj podziału uczniów na 5 grup. Każdej z nich udostępniij poradnik „Jak skutecznie składać reklamację” (<http://goo.gl/wJfcL6>).
19. Poproś uczniów, żeby na podstawie poradnika wybrali i wynotowali 5 najważniejszych zasad składania reklamacji.
20. Zaprosz liderów grup, aby zaprezentowali w pigułce zasady składania reklamacji.

Podstawa programowa:

21. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy i umiejętności.
22. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „Człowiek przedsiębiorczy – konsument” (www.imkp.paip.pl).

* Materiał pomocniczy – film pt. „Kupujesz to? Kupuj z głową” (www.uokik.gov.pl/moje_konsumenckie_abc.php).

Praca domowa:

1. Zadaj uczniom zadanie przygotowania poradnika pt. „Jak bezpiecznie kupować przez Internet?”. Zawrzyj w nim prawa przysługujące ekonsumentowi.
2. Poproś uczniów o wypełnienie zgłoszenia reklamacyjnego dostępnego na stronie wybranego sklepu z branży odzieżowej.
3. Zachęć uczniów do napisania reklamacji dotyczącej butów zimowych, które nie przetrwały wyjątkowo srogiej zimy, reklamację kilkakrotnie odrzuconą, powołując się na stosowne akty prawne oraz ustawy regulujące prawa konsumenta.

6. Scenariusz zajęć: Trzy w jednym (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek – cechy i funkcje: Czynniki wytwórcze

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna pojęcie „gospodarowania”
- ✓ wie, czym są czynniki wytwórcze
- ✓ zna znaczenie słowa „substytut”
- ✓ zna pojęcie „substytucyjność czynników”
- ✓ wie, co oznacza pojęcie „dobra komplementarne”
- ✓ zna definicję gospodarstwa domowego
- ✓ zna liczbę gospodarstw domowych w Polsce i ich strukturę według liczby członków oraz lokalizacji
- ✓ zna wysokość przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków w przeliczeniu na jedną osobę gospodarstwa domowego
- ✓ zna strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ omawia proces gospodarowania
- ✓ charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin
- ✓ definiuje podział czynników wytwórczych
- ✓ rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki
- ✓ dokonuje oceny rynku w kontekście wskazanych celów
- ✓ podaje przykłady racjonalnego i nieracjonalnego wykorzystywania zasobów
- ✓ proponuje substytuty dla konkretnych przykładów
- ✓ potrafi zastosować substytucyjność w grze internetowej
- ✓ podaje przykłady dóbr komplementarnych
- ✓ omawia wzajemny wpływ dóbr komplementarnych na ceny rynkowe i kształtowanie się zapotrzebowania na nie
- ✓ podaje definicję ekonomiczną podmiotów gospodarczych
- ✓ wymienia podmioty gospodarcze

- ✓ podaje przykłady czynników wytwórczych, którymi dysponują państwo, przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe
- ✓ omawia motywy uczestnictwa poszczególnych podmiotów rynku
- ✓ rozróżnia przykłady dóbr których właścicielami są: osoby prywatne, przedsiębiorstwa, gmina (miasto), państwo
- ✓ podaje przykłady pozytywnych i negatywnych zależności między podmiotami gospodarczymi
- ✓ posługuje się danymi statystycznymi Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań
- ✓ posługuje się danymi GUS
- ✓ prezentuje w postaci wykresu strukturę wydatków gospodarstw domowych w Polsce
- ✓ prezentuje w postaci tabelarycznej strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych

Metody i techniki pracy:

- miniwykład
- praca w grupach
- ćwiczenie interaktywne
- praca w parach
- omówienie
- praca indywidualna
- burza mózgów
- pogadanka
- prezentacja wideo
- zasób interaktywny
- dyskusja
- praca z całą klasą

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- schemat prezentujący proces gospodarowania
- ćwiczenie interaktywne pt. „Zasoby naturalne są ograniczone”
- wydruk ćwiczenia „Racjonalne – na TAK czy na NIE?” x liczba uczniów
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- animacja wideo pt. „Kto uczestniczy w gospodarce rynkowej?”
- zasób interaktywny pt. „Funkcjonowanie rynku”

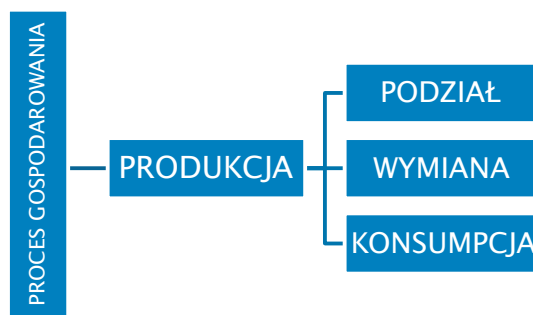
Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wprowadź pojęcie „gospodarowanie” – indywidualna i zbiorowa działalność ludzka, której głównym celem jest zaspokojenie potrzeb człowieka.

3. Wyświetl na ekranie schemat prezentujący proces gospodarowania:

i omów go – proces gospodarowania obejmuje:

- produkcję dóbr materialnych i usług,
 - podział wytworzonych dóbr i usług,
 - wymianę podzielonych dóbr i usług,
 - konsumpcję wymienionych dóbr i usług (użytkowanie i spożywanie dóbr oraz korzystanie z usług).
4. Dokonaj podziału uczniów na 8 grup i każdej przydziel konkretny przykład: dziecko, student, rodzina, emeryt, sklep wielobranżowy, restauracja, przewoźnik lotniczy, biuro podróży.
 5. Poproś grupy o zastanowienie się nad aspektami społecznymi i ekonomicznymi celów gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin.
 6. Zachęć grupy do podzielenia się swoimi propozycjami.
 7. Uświadom uczniom, że społeczeństwo musi dysponować określonymi zasobami ekonomicznymi, zwanymi także „czynnikami wytwórczymi”, które są niezbędne do produkcji dóbr i usług, aby proces gospodarowania mógł w ogóle zaistnieć. Zasoby te dzielimy na (przy okazji omawiania zasobów wybierz 3 uczniów do rozwiązania ćwiczeń interaktywnych):
 - „zasoby naturalne” – surowce mineralne, lasy, wody, ziemię, warunki klimatyczne (uczeń z dominującą inteligencją przyrodniczą rozwiązuje ćwiczenie interaktywne pt. „Zasoby naturalne są ograniczone”, dostępne na portalu Scholaris: <http://goo.gl/uPvzOm>),
 - „zasoby ludzkie” – praca, wiedza, umiejętności, w projektach unijnych nazywane kapitałem ludzkim (ćwiczenie interaktywne pt. „Materia” do rozwiązania dla ucznia z inteligencją interpersonalną: <http://goo.gl/Uun8Fb>),
 - „zasoby kapitałowe” – zasoby pieniężne, budynki, maszyny, porty, drogi, urządzenia, technologie (ćwiczenie interaktywne pt. „Dobra, usługi i zasoby” (ekran b) dla ucznia z inteligencją cielesno-kinestetyczną: <http://goo.gl/AC5F5T>).
 8. Podsumuj w skrócie czynniki wytwórcze – do podstawowych zasobów ekonomia zalicza ziemię, pracę, kapitał, a w ostatnich latach również informację i przedsiębiorczość rozumianą jako umiejętność efektywnego, choć obciążonego ryzykiem wykorzystania pozostałych zasobów ekonomicznych dla osiągnięcia jak największych zysków.
 9. Poproś uczniów, aby w parach zastanowili się, jakie zasoby są potrzebne, aby wyprodukować np. ziemniaki, bułkę, mleko, jogurt, książkę, film, płytę muzyczną, samochód, telewizor, e-booka, komputer, dom, centrum handlowe, szafę, lampkę biurkową.
 10. Wytypuj kilka par do omówienia konkretnego przykładu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

11. Rozdaj uczniom treść ćwiczenia „Racjonalne – na TAK czy na NIE?”:

A. Na terenie kraju odkryto bogate złoża gazu łupkowego. Wykorzystanie tego bogactwa naturalnego wiąże się z wysokimi kosztami zarówno badań naukowych, jak i jego wydobycia, dlatego też państwo pozostaje przy dotychczasowym rozwiązaniu i zapotrzebowanie na gaz pokrywa z jego importu.

- RACJONALNE
- NIERACJONALNE

B. Panu Zbigniewowi miasto zaproponowało obniżenie kosztów czynszu, jeśli zobowiąże się do segregowania śmieci. Wybrał on wygodę wrzucania wszystkich odpadów do jednego pojemnika.

- RACJONALNE
- NIERACJONALNE

C. Przedsiębiorstwo, w którym pracuje pani Monika, uzyskało dotację unijną na realizację szkoleń dokształcających dla pracowników, dzięki czemu są one dla nich zupełnie darmowe. Pani Monika stwierdziła, że jeśli nie ma przymusu zapisania się na szkolenia, to nie będzie z nich korzystać.

- RACJONALNE
- NIERACJONALNE

12. Poproś uczniów, żeby zastanowili się, czy powyższe sytuacje są przykładami rozsądnego wykorzystania zasobów, i spróbowali odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule zadania.

13. Przy każdej historyjce zapytaj wybranego ucznia, jaką odpowiedź wybrał i dlaczego.

14. Wyjaśnij uczniom znaczenie słowa „substytut” – jest to zamiennik, produkt inny ze względu na technologię wytwarzania, ale o podobnym zastosowaniu, produkt zastępczy stosowany w przypadku braku produktu właściwego lub mający zdolność do zaspokajania danych potrzeb przy korzystniejszych cenach.

15. Zachęć uczniów do burzy mózgów na temat substytucyjności czynników dla konkretnych przykładów: masło, kompot, chleb, kino, pióro, samochód, kawa, warzywa, sok pomarańczowy, kanapka z szynką, kredyt, obiad, cukier, benzyna, płyn do prania, lampa, łóżko, jeans, metal, książka, flipchart, drewno, parkiet, dywan, flamaster.

Uczeń zdolny:

16. Zaproś uczniów do pogadanki na temat zastosowania zasady substytucyjności czynników w strategicznych grach internetowych. Jedną z przykładowych gier niech będzie „Czekoladowy biznes”.

17. Wprowadź pojęcie „dobra komplementarne” – towary lub usługi wzajemnie uzupełniające się w zaspokajaniu konkretnej potrzeby.

18. Zapisz na tablicy/flipcharcie przykład pary dóbr komplementarnych, kiedy to jedno dobro potrzebuje drugiego do prawidłowego działania: samochód i benzyna.

19. Poproś uczniów, aby podali kolejne propozycje przykładów dóbr komplementarnych i zapisali je na tablicy/flipcharcie.

20. Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, jak podane przykłady dóbr, które są względem siebie komplementarne, wpływają wzajemnie na swoje ceny rynkowe i jak w zależności od ich ceny kształtuje się zapotrzebowanie na nie.

Podstawa programowa:

21. Poinformuj uczniów, że wszelkie decyzje dotyczące gospodarki rynkowej podejmowane są przez trzy samodzielne podmioty gospodarcze, realizujące powierzone im zadania – gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa (firmy) oraz państwo i jego organy (rząd). Podmioty gospodarcze w ekonomii to wszyscy, którzy coś kupują lub sprzedają, produkują bądź dostarczają, świadczą usługi lub je zamawiają, zatrudniają lub zwalniają.
22. Dokonaj podziału uczniów na 3 grupy. Postaraj się, żeby w grupie nr 1 znaleźli się uczniowie przede wszystkim z inteligencją językową i interpersonalną, w grupie nr 2 – z inteligencją logiczno-matematyczną i przestrzenną, a w grupie nr 3 – uczniowie z inteligencją intrapersonalną i przyrodniczą.
23. Zaprezentuj animację pt. „Kto uczestniczy w gospodarce rynkowej?”, dostępną na portalu Scholaris (<http://goo.gl/UPRPk2>).
24. Zadaniem każdej z grup jest wypisanie na tablicy/flipcharcie, jakimi przykładowymi zasobami ekonomicznymi/czynnikami wytwórczymi dysponują: państwo – grupa nr 1, przedsiębiorstwa – grupa nr 2 i gospodarstwa domowe – grupa nr 3.

Rozszerzenie podstawy programowej:

25. Zainicjuj dyskusję na forum klasy na temat definicji gospodarstwa domowego. Zwróć uwagę na to, aby poruszyć następujące kwestie: model rodziny, związki partnerskie, małżeńskie i homoseksualne.

Podstawa programowa:

26. Wyświetl na ekranie interaktywny zasób, dostępny na portalu Scholaris, pt. „Funkcjonowanie rynku”, wprowadzający w tematykę rynku gospodarczego, oraz omów motywy uczestnictwa poszczególnych podmiotów rynku, a następnie wybierz ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego, w którym należy połączyć uczestników gry rynkowej z odpowiednimi ich charakterystykami (<http://goo.gl/epNJ7T>).
27. Zaproś uczniów do dyskusji: rozejrzyjcie się wokół siebie, wyrzycie przez okno, znajdźcie przykłady dóbr – przedmiotów, budynków itp., których właścicielami są różne osoby prywatne, przedsiębiorstwa, gmina (miasto) oraz państwo (skarb państwa). Spróbujcie ponadto określić, w jaki sposób podmioty te stały się właścicielami wskazanych dóbr.
28. Poproś uczniów, żeby zastanowili się nad pozytywnymi i negatywnymi zależnościami między podmiotami gospodarczymi.
29. Do podania zarówno pozytywów, jak i negatywów poproś dwie pary koedukacyjne.
30. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
31. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Wyszukaj w Internecie najnowsze dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań dotyczące liczby gospodarstw domowych w Polsce i ich struktury według liczby członków oraz lokalizacji.
2. Na podstawie najnowszych danych GUS podaj wysokość przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków w przeliczeniu na jedną osobę w polskich gospodarstwach domowych. Ponadto przedstaw za pomocą wykresu kołowego strukturę wydatków gospodarstw domowych w Polsce.
3. Przygotuj w postaci tabelarycznej strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych.

7. Scenariusz zajęć: Co słyszeć na rynku? (3 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek – cechy i funkcje: Rodzaje rynków

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna ekonomiczną definicję rynku
- ✓ jest świadomy okrężnego obiegu pieniądza w gospodarce rynkowej
- ✓ zdaje sobie sprawę z wzajemnych relacji między uczestnikami rynku
- ✓ zna historię pieniądza
- ✓ zna definicje pojęć: „monopol”, „oligopol”, „kartel”

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia podstawowe rodzaje rynków
- ✓ rozróżnia rodzaje rynków w zależności od zasięgu zawieranych transakcji
- ✓ określa rodzaje rynków według kryterium przedmiotu handlu
- ✓ charakteryzuje najpowszechniejsze rodzaje rynków
- ✓ określa priorytety rynkowe w zależności od statusu społeczno-zawodowego uczestnika rynku
- ✓ ustala zależności pomiędzy przedmiotem transakcji, jego sprzedawcą i nabywcą
- ✓ rozróżnia cechy rynku i jego podstawowe funkcje
- ✓ podaje przykłady funkcjonowania rynku
- ✓ wybiera przykład rynku z rzeczywistości i wskazuje podstawowe jego cechy, funkcje oraz rodzaj
- ✓ wyjaśnia okrężny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej
- ✓ wskazuje relacje zachodzące między uczestnikami rynku
- ✓ podaje i omawia przykłady przepływu zasobów i należności pomiędzy gospodarstwami domowymi a przedsiębiorstwami
- ✓ przygotowuje raport w postaci mapy myśli, dotyczący wybranych rynków państw europejskich
- ✓ określa, na co jest zapotrzebowanie, a czego jest w nadmiarze na rynku lokalnym
- ✓ podaje przykłady występowania negatywnych cech struktur rynkowych

Metody i techniki pracy:

- „gorące krzesło”
- miniwykład

- burza mózgów
- kalambury
- pogadanka
- układanka
- animowana prezentacja
- praca w zespołach
- omówienie
- praca z całą klasą
- praca z zasobami internetowymi
- sprawozdanie
- praca z aplikacją online
- prezentacja wideo

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- karteczki z nazwami rynku – rynek dóbr, rynek usług, rynek finansowy, rynek pracy, rynek ziemi i surowców
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- animacja wideo pt. „Czym jest rynek?”
- schemat dotyczący okrężnego obiegu pieniądza w gospodarce rynkowej
- komputer z dostępem do Internetu x liczba uczniów zdolnych
- aplikacja online do tworzenia map myśli
- filmiki edukacyjne pt. „Dziedzictwo Bastiata – Wolny rynek motorem dobrobytu”, „Ja, ołówek”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Postaw na środku sali krzesło i zaproś uczniów do pracy metodą „gorącego krzesła”.
3. Wybierz losowo 10 uczniów, którzy mają zasiąść po kolei na wyróżnionym krześle i podać swoje pierwsze skojarzenie ze słowem „rynek”.
4. Wprowadź ekonomiczną definicję „rynku” – wszystkie transakcje kupna i sprzedaży oraz warunki, w jakich są one realizowane.
5. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat podziału rynku w zależności od zasięgu zawieranych transakcji. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
6. Podsumuj burzę mózgów – w zależności od kryterium podziału rozróżniamy wiele rodzajów rynków, pośród nich te definiowane zasięgiem geograficznym: rynek lokalny, regionalny, krajowy, międzynarodowy i światowy.
7. Poinformuj uczniów, że innym często stosowanym kryterium podziału rynku jest przedmiot handlu.
8. Zaproś do kalamburów 5 chętnych uczniów. Ich zadaniem będzie opowiedzenie, narysowanie lub pokazanie jednego z pięciu rynków charakteryzowanych przedmiotem wymiany (rynek dóbr, rynek usług, rynek finansowy, rynek pracy, rynek ziemi i surowców).

- Po kolei uczniowie losują karteczki z nazwą rynku i wybierają sposób, w jaki będą naprowadzać pozostałych uczniów na odgadnięcie hasła.
- Podsumujcie, jakie rodzaje rynków były przedmiotem kalamburów.

Rozszerzenie podstawy programowej:

- Zachęć uczniów do pogadanki na temat priorytetów rynkowych w zależności od statusu społeczno-zawodowego na przykładzie: ucznia/studenta, bezrobotnego, rolnika, sprzedawcy produktów, przedsiębiorcy oferującego usługi, miliardera, seniora, pracownika fizycznego, naukowca, króla/królowej.

Uczeń zdolny:

- Zaproś uczniów do rozwiązania układanki:

za pomocą następujących elementów układanki:

Podstawa programowa:

- Omów najistotniejsze cechy rynku:
 - ✓ dobrowolność,
 - ✓ odpłatność,
 - ✓ ekwiwalentność.
- Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, jak rozumieją wymienione cechy rynku. Przy ekwiwalentności wyjaśnij najpierw znaczenie tego słowa (będący w równowadze, równoważny).
- Wyświetl na ekranie animację z zasobów portalu Scholaris pt. „Czym jest rynek?” (<http://goo.gl/ES4Oq2>).

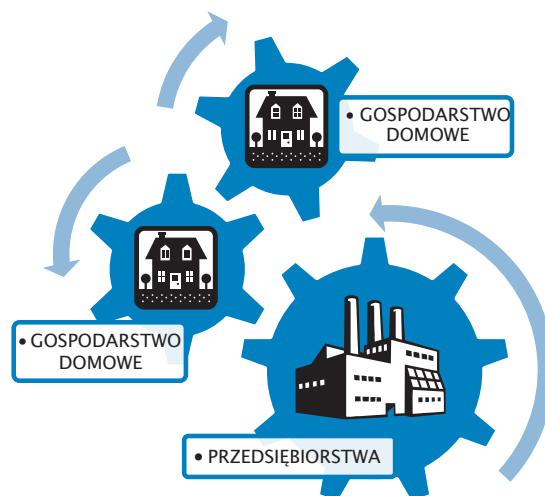
16. Dokonaj podziału uczniów na 5 zespołów, stosując inteligencje wiodące według Gardnera, a każdemu z nich przydziel po jednej funkcji, jaką pełni rynek – funkcja informacyjna (uczniowie z wiodącą inteligencją językową i muzyczną), funkcja równowagi (uczniowie z inteligencją przestrzenną), funkcja akceptacji (inteligencja przyrodnicza, intra- i interpersonalna), funkcja alokacyjna (inteligencja logiczno-matematyczna), funkcja selekcyjna (inteligencja cielesno-kinestetyczna).
17. Poproś uczniów, aby zastanowili się, jak rozumieć pełnione przez rynek funkcje, a następnie podali konkretne przykłady funkcjonowania rynku.
18. Omówcie wspólnie przemyślenia i propozycje wszystkich zespołów.

Uczeń zdolny:

19. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy. Zadaniem każdego zespołu jest zaproponowanie innych rodzajów rynków niż omówionych do tej pory na zajęciach, w zależności od kryterium podziału wraz z podaniem ich cech i funkcji dominujących.
20. Poproś liderów grup o przedstawienie przykładów rynków i ich omówienie.

Podstawa programowa:

21. Zaprezentuj uczniom na ekranie schemat dotyczący okrężnego obiegu pieniądza w gospodarce rynkowej:

22. Wybierz ucznia do opisanie schematu za pomocą podanych etapów obiegu pieniądza wraz z uzasadnieniem:
 - dostarczają zasoby i pracę,
 - płacą wynagrodzenia,
 - dostarczają towary i usługi,
 - płacą za dobra i usługi.
23. Dokonaj podziału uczniów na 4 zespoły i zaproś do przedstawienia sytuacji znanych z życia codziennego, które ilustrują przepływ wytworzonych przez firmy dóbr i usług do gospodarstw domowych (zespół nr 1), zasobów gospodarstw domowych do firm (zespół nr 2), należności przedsiębiorstw wobec gospodarstw domowych (zespół nr 3) oraz należności gospodarstw domowych wobec przedsiębiorstw (zespół nr 4).
24. Zaproś po kolei zespoły do zaprezentowania wybranych przez siebie przykładów.

Uczeń zdolny:

25. Kolejnym zadaniem uprzednio utworzonych zespołów będzie przygotowanie raportu charakteryzującego rynki państw europejskich: rynek budowlany, rynek pracy, rynek rolny, a także rynek turystyczny – wraz z odniesieniem tych typów rynków do historii pieniądza.
26. Źródłem raportów będą zasoby internetowe, a sposobem ich prezentacji – mapa myśli stworzonych za pomocą aplikacji online <http://www.mindmeister.com>.
27. Poproś o przesłanie utworzonych map myśli na swój adres e-mailowy, a następnie wyświetl graficzne raporty na ekranie i poproś zespoły o ich omówienie.

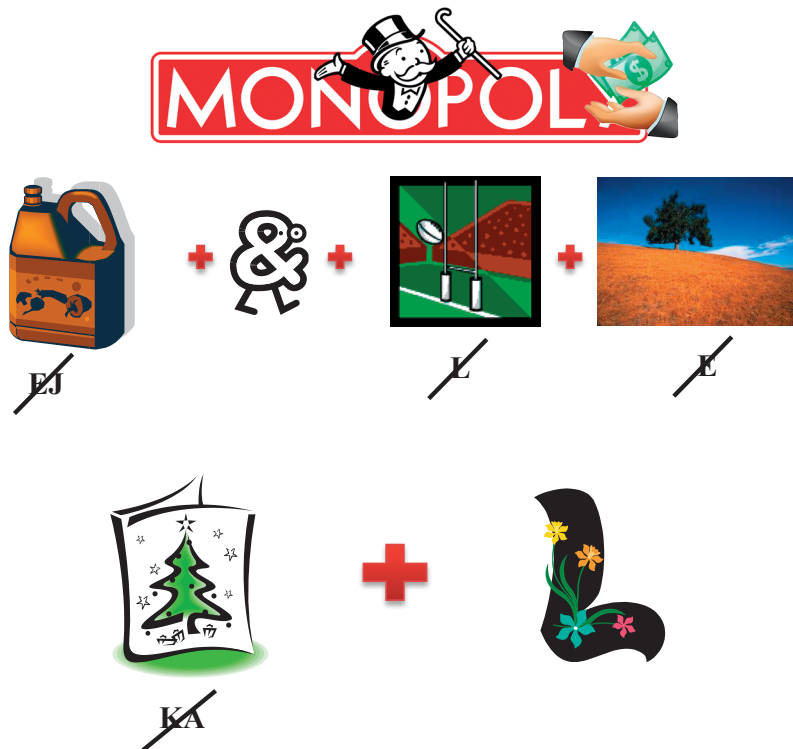
Podstawa programowa:

28. Na zakończenie rozważań rynkowych wyświetl uczniom filmiki dostępne na portalu Youtube pt. „Dziedzictwo Bastiata – Wolny rynek motorem dobrobytu” (<http://goo.gl/Xx8vgK>) oraz „Ja, ołówek” (<http://goo.gl/ryhTsk>).
29. Podsumuj zajęcia w zakresie zdobytej przez uczniów wiedzy i nabytych umiejętności. Zapytaj uczniów, czy tematyka zajęć była dla nich trudna, zrozumiała, ciekawa.
30. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „Rynek i jego mechanizmy” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów, żeby zastanowili się nad tym, na co jest zapotrzebowanie, a czego jest w nadmiarze na rynku lokalnym.
2. Poproś uczniów o rozwiązanie rebusów, wyszukanie definicji pojęć odczytanych z rebusów i wyszukanie przykładów występowania negatywnych struktur rynkowych.

8. Scenariusz zajęć: Równoważnia na rynku (3 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek – cechy i funkcje: Popyt-podaż – równowaga rynkowa

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, skąd bierze się cena towaru/usługi
- ✓ jest świadomy, że istnieje wiele definicji ceny
- ✓ zna instrumenty stosowane w promocji zachęcającej konsumenta do zakupów
- ✓ zna ekonomiczną definicję ceny
- ✓ zna prawo popytu i podaży
- ✓ zna wykresy popytu i podaży
- ✓ zna zależności między ceną a popytem i podażą
- ✓ zna wykres punktu równowagi rynkowej
- ✓ wie, na czym polega paradoks Giffena oraz paradoks Veblena

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ podaje swoją definicję ceny
- ✓ charakteryzuje przykłady promocji typu: promocja dodatkowa, promocja osobista, public relations
- ✓ omawia proces ustalania cen na aukcjach internetowych
- ✓ definiuje pojęcia „popyt” i „podaż”
- ✓ odnosi zjawisko popytu i podaży do konkretnych sytuacji
- ✓ charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż
- ✓ na konkretnym przykładzie potrafi wskazać czynniki wpływające na popyt i podaż
- ✓ wymienia towary i usługi, na które popyt z czasem się skończył
- ✓ uwzględnia wpływ mody na prawo popytu i podaży
- ✓ określa, na czym polega równowaga rynkowa
- ✓ charakteryzuje cenę równowagi
- ✓ wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach
- ✓ na podstawie danych tabelarycznych wyznacza równowagę rynkową i cenę równowagi rynkowej oraz określa stan nadwyżki popytu i podaży

- ✓ odnosi cenę równowagi oraz nadwyżkę popytu i podaży do działań matematycznych
- ✓ potrafi przedstawić w formie wykresu zmiany równowagi rynkowej
- ✓ analizuje zależności zachodzące między popytem, podażą i ceną

Metody i techniki pracy:

- o burza mózgów
- o praca w grupach
- o ćwiczenie interaktywne
- o miniwykład
- o pogadanka
- o praca ze słownikiem
- o prezentacja
- o prezentacja wideo
- o dyskusja
- o symulacja
- o głosowanie

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- kartka A4 x 8
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- ćwiczenie interaktywne pt. „Instrumenty stosowane w promocji”
- słownik języka polskiego x 8
- filmik edukacyjny pt. „Prawo popytu i podaży”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Popyt i prawo popytu”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Podaż i prawo podaży”
- arkusz A3 x liczba uczniów zdolnych
- kartka A4 z wypisanymi na nich cenami: 2,5 zł, 1,8 zł, 2 zł, 2,8 zł, 2,5 zł, 2,5 zł
- ćwiczenie interaktywne pt. „Równowaga na rynku”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Burza mózgów: „Skąd bierze się cena towaru/usługi?”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Dokonaj podziału uczniów na 8 grup, stosując teorię inteligencji wielorakich Gardnera (8 typów inteligencji = 8 grup).
4. Poproś grupy, aby na kartkach papieru wypisały swoimi słowami, czym według nich jest cena.
5. Zaproś grupy do zaprezentowania swoich definicji. Podkreśl, że każdy na co dzień ma do czynienia z cenami, sprzedawcy towarów i usług zachęcają nas nieustannie do zakupów. Proponując podział uczniów na 8 grup w ten sposób, że każda z nich reprezentuje inne

spojrzenie na świat i posługuje się innym językiem opisu (muzyka, język, przestrzeń, logika, ruch, ludzie, przyroda), została zdefiniowana cena, za każdym razem inaczej, ale za każdym razem dobrze. Taka sytuacja pozostaje w zgodzie z różnorodnością definicji cen.

Rozszerzenie podstawy programowej:

6. Odtwórz na ekranie, pochodzące z portalu edukacyjnego Scholaris, ćwiczenie interaktywne pt. „Instrumenty stosowane w promocji”, nawiązujące do nakłaniania konsumentów do zakupów (<http://goo.gl/VPVnNW>).
7. Zachęć wybranego ucznia, aby rozwiązał ćwiczenie sprawdzające.

Podstawa programowa:

8. Wprowadź definicję ekonomiczną ceny – wyrażona w pieniądzu wartość, którą trzeba zapłacić, aby nabyć określony towar lub usługę.
9. Nawiąż do lekcji na temat okrężnego obiegu pieniądza w gospodarce rynkowej.

Uczeń zdolny:

10. Włącz uczniów w pogadankę na temat ustalania cen na aukcjach na przykładzie internetowego portalu Allegro.

Podstawa programowa:

11. Rozdaj każdej grupie słownik języka polskiego.
12. Zachęć 4 grupy do zapoznania się z definicją słowa „popyt”, a pozostałe 4 grupy z definicją słowa „podaż”.
13. Następnie zadaniem każdej z grup jest przygotowanie historyjki w dowolnej formie na temat odpowiednio popytu i podaży.
14. Poproś grupy o zaprezentowanie przygotowanych historyjek nawiązujących do popytu.
15. W nawiązaniu do uczniowskich historyjek zdefiniuj pojęcie „popyt” – ilość towarów i usług, które przy danej cenie pragnie nabyć kupujący.
16. Poproś grupy o zaprezentowanie przygotowanych historyjek nawiązujących do podaży.
17. W nawiązaniu do uczniowskich historyjek zdefiniuj pojęcie „podaż” – ilość towarów i usług, które przy danej cenie oferowane są do sprzedaży przez producentów.
18. Grupy „popytowe” zastanawiają się jakie ogólnie czynniki wpływają na popyt, a „podażowe” – na podaż.
19. Zaprosz liderów do zapisania na tablicy/flipcharcie wniosków z grupowych burz mózgów.
20. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny na temat prawa popytu i podaży, dostępny na stronie Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/XLHqdg>).
21. Nawiąż do pracy domowej z lekcji pt. „Co słysząc na rynku?”.

Rozszerzenie podstawy programowej:

22. Wprowadź uczniów w tematykę planowanych ćwiczeń interaktywnych: gospodarka rynkowa kieruje się określonymi prawami, z których dwa podstawowe prawa ekonomiczne to prawo popytu i prawo podaży.
23. Poproś ucznia zdolnego, aby wyjaśnił, czym jest dobro komplementarne.
24. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Popyt i prawo popytu”, dostępne na portalu Scholaris (<http://goo.gl/QR6yVo>).
25. Poproś wybranego ucznia – wskazane jest, żeby nie był to uczeń zdolny – aby rozwiązał ćwiczenie sprawdzające.
26. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Podaż i prawo podaży”, dostępne na portalu Scholaris (<http://goo.gl/Yrudyk>).
27. Poproś wybranego ucznia, aby rozwiązał ćwiczenie sprawdzające.

Uczeń zdolny:

28. Rozdaj każdej grupie do opracowania konkretny przykład towaru, dla którego uczniowie mają przeanalizować czynniki wpływające na jego popyt i podaż: grupa „muzyczna” – płyta muzyczna, „językowcy” – autobiografia, grupa „przestrzenna” – blok mieszkalny, „kinestetycy” – rower, „matematycy” – kieszonkowe wydanie sudoku, „interpersonalności” – przedstawienie baletowe, „intrapersonalności” – poradnik życiowy, grupa „przyrodnicza” – sklep zoologiczny.
29. Poproś, aby grupy wypisały czynniki popytu i podaży na arkuszach papieru.
30. Zachęć uczniów do omówienia przydzielonych przykładów.
31. Kolejnym zadaniem grup jest podanie przykładu znanych osób – aktorów, piosenkarzy, sportowców, celebrytów itp. – na których minął popyt/podaż.
32. Wypisz propozycje uczniów na tablicy/flipcharcie.
33. Obok wypisanych „towarów” zapisz propozycje uczniów co do usług, które „wyginęły”.
34. Zaproś uczniów do dyskusji na temat związku mody z prawem popytu i podaży.

Podstawa programowa:

35. Wprowadź uczniów w tematykę równowagi rynkowej: wszystkie elementy rynku (podaż, popyt i cena) podlegają nieustannym zmianom pod wpływem decyzji i działań podmiotów rynku. Nawiąż do lekcji, na której poruszano tematykę podmiotów gospodarczych.
36. Zdefiniuj pojęcie „równowaga rynkowa” – to stan, gdy ilość towarów i usług, którą kupujący zamierzają nabyć po danej cenie, odpowiada ilości dóbr, którą producenci zamierzają dostarczyć i sprzedać po danej cenie na rynku. Cena zapewniająca równowagę między podażą a popytem jest ceną równowagi.
37. Wybierz z klasy 6 uczniów.
38. Poproś aby, stanęli oni w jednym rzędzie.
39. Wyjaśnij, że za chwilę zostanie przeprowadzona symulacja równowagi rynkowej.
40. Poproś 5 ostatnich uczniów w rzędzie, aby obrócili się tyłem do klasy. Każdemu z 6 uczniów przekaż kartki A4 z wypisaną na nich ceną. Zwróć uwagę, aby nie podglądali, co jest na kartkach, i trzymali je napisem do dołu.
41. Wyjaśnij, że pierwsza osoba z rzędu jest sprzedawcą owoców. Ma dzisiaj do zaoferowania jabłko w cenie ... zł za kilogram. Poproś, aby pierwszy uczeń w rzędzie podejrział, co ma napisane na kartce, a następnie odwrócił swoją kartkę tak, aby była widoczna dla pozostałych uczniów w klasie. Wcześniej poproś uczniów, aby żaden z nich nie powiedział na głos jaką cenę widać na kartce – 2,5 zł.
42. Kontynuuj symulację – pozostali uczniowie w rzędzie to potencjalni kupujący. Chcieliby kupić po kilogramie jabłek, ale ich decyzja o zakupie zależy od tego, za jaką cenę będą one sprzedawane, bowiem mają określoną pulę pieniędzy, którą przeznaczyli na zakup jabłek, a muszą zrobić jeszcze inne zakupy.
43. Poproś pozostałych uczniów w rzędzie, aby odwrócili się przodem do klasy i podejrzeli, co widnieje na kartkach, które trzymają w rękach.
44. Pierwszego ucznia z rzędu poproś, aby przeszedł wzdłuż rzędu i zaprezentował, jaka cena została wypisana na jego kartce – 1,8 zł, 2 zł, 2,8 zł, 2,5 zł, 2,5 zł.
45. Wszyscy uczniowie w rzędzie podnoszą swoje kartki do góry i trzymają tak, aby napisane na nich ceny były widoczne dla całej klasy.
46. Zadaj uczniom pytanie – która z cen oferowanych przez potencjalnych kupujących jest ceną równowagi?.
47. Przeprowadź po kolei głosowanie na cenę każdego z kupujących.
48. Podsumuj wyniki głosowania.
49. Poproś jednego z uczniów, który zagłosował za wygranym wynikiem, aby uzasadnił swój wybór.

Rozszerzenie podstawy programowej:

50. Wyświetl na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Równowaga na rynku”, pochodzące z portalu Scholaris (<http://goo.gl/3LydQg>).
51. Poproś ucznia zdolnego, aby rozwiązał ćwiczenie sprawdzające i uzasadnił swoje rozwiązanie.

Uczeń zdolny:

52. Napisz na tablicy:
53. Poproś ucznia o zdolnościach logiczno-matematycznych, aby w wybrane miejsca wstawił odpowiednie znaki matematyczne: „=”, „<”, „>”.

popyt podaź
(*nadwyżka podaży*)

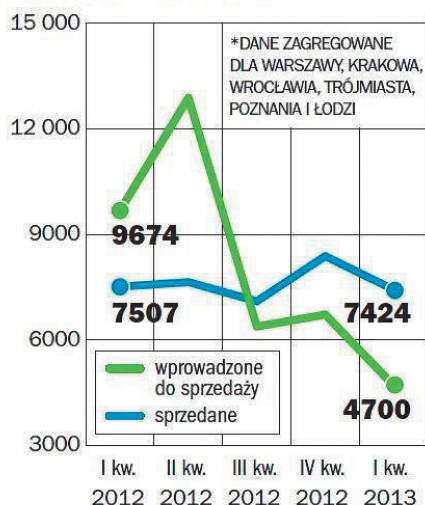
cena równowagi

constans

popyt podaź
(*nadwyżka popytu*)

54. Innego ucznia o tej samej inteligencji dominującej poproś, żeby „przetłumaczył” język matematyki na język konsumenta.
55. Zachęć ucznia o inteligencji przyrodniczej, aby zaprezentował w postaci wykresu zmiany równowagi rynkowej, dotyczące lodów i zimnych napojów.
56. Poproś ucznia o dominującej inteligencji przestrzennej, aby omówił poniższy wykres:

PODAŻ I POPYT NA MIESZKANIA*

© GAZETA WYBORCZA

ŹRÓDŁO: REAS

Podstawa programowa:

57. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
58. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „Rynek i jego mechanizmy” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Poproś uczniów, żeby spytali swoich dziadków i babcie, czy nie zechcieliby podczas krótkich wspomnień opowiedzieć na forum klasy o czasach PRL-u. Opowiadanie osoby, która żyła w tamtych czasach, będzie elementem przyszłej lekcji.
2. Zachęć uczniów, aby poszukali informacji, na czym polegają paradoksy Giffena i Veblena jako przykłady wyjątków potwierdzających regułę – w podanych przypadkach prawo popytu i podaży.

9. Scenariusz zajęć: Polska – ach, to Ty (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek: cechy i funkcje – gospodarka Polski po 1989 r.

Cel ogólny:

Uczeń analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, jakie są dwie najważniejsze cechy gospodarki centralnie sterowanej
- ✓ wie, kiedy rozpoczęła się transformacja gospodarcza w Polsce
- ✓ wie, że w gospodarce wolnorynkowej udział państwa w rozwoju gospodarki też ma miejsce
- ✓ zna hasła charakterystyczne dla PRL-u
- ✓ zna państwa świata, w których obecnie funkcjonuje gospodarka centralnie sterowana
- ✓ wie o znanych w historii świata postaciach stojących na czele gospodarek centralnie sterowanych

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ charakteryzuje warunki życia za czasów PRL-u
- ✓ określa cechy charakterystyczne dla gospodarki centralnie sterowanej
- ✓ odnosi historię Polski po II wojnie światowej do centralnie sterowanego systemu gospodarczego, który obowiązywał w Polsce
- ✓ omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.
- ✓ wskazuje skutki transformacji Polski po 1989 r. dla dzisiejszego jej stanu
- ✓ przedstawia w postaci tabelarycznej mocne i słabe strony transformacji gospodarczej w Polsce
- ✓ prezentuje w postaci wykresu strukturę osób pracujących, według sektorów własności, w Polsce od 1990 r.
- ✓ potrafi ocenić transformację Polski po 1989 r. jako sukces lub porażkę
- ✓ dokonuje porównania gospodarki centralnie sterowanej z gospodarką rynkową
- ✓ podaje przykłady wpływu państwa w gospodarce rynkowej
- ✓ omawia najistotniejsze cechy gospodarki rynkowej

Metody i techniki pracy:

- pogawędka
- praca indywidualna
- pytania do zaproszonego gościa
- prezentacja wideo

- o miniwykład
- o dyskusja
- o ćwiczenie interaktywne
- o praca w grupach
- o praca z zasobami internetowymi
- o plakat
- o prezentacja
- o animacja wideo

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- zaproszenie osoby pamiętającej czasy PRL-u
- kartka A4 x liczba uczniów
- filmik edukacyjny pt. „Przedsiębiorczość”
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- ćwiczenie interaktywne pt. „Gospodarka centralnie sterowana”
- pracownia komputerowa z dostępem do Internetu
- (brystol + kolorowe flamastry) x 11
- filmik edukacyjny pt. „Wolny rynek”
- animacja wideo pt. „Czy istnieje ‚czysta’ gospodarka wolnorynkowa?”
- animacja pt. „Czarna dziura budżetowa”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Powitajcie gościa – babcię lub dziadka jednego z uczniów.
3. Poproś gościa, by podzielił się z wami krótkimi wspomnieniami dotyczącymi warunków życia w czasach PRL-u.
4. Poproś uczniów, żeby podczas opowiadania wynotowywali cechy charakterystyczne dla tamtych lat.
5. Zachęć uczniów do zadawania gościowi pytań na temat dawnego ustroju.
6. Podziękujcie gościowi za opowiadanie.
7. Podsumuj wspomnienia z tamtych lat, wyświetlając na ekranie filmik edukacyjny, dostępny na portalu Youtube, pt. „Przedsiębiorczość” (<http://goo.gl/5epxok>).
8. Poproś uczniów, aby – podchodząc do tablicy/flipchartu – zapisywali swoje wynotowane spostrzeżenia z rozmowy na temat czasów PRL-u.
9. Podsumuj wypisane przez uczniów charakterystyczne cechy napisaniem na tablicy, jakiego systemu gospodarczego one dotyczą – gospodarka centralnie sterowana.
10. Podkreśl dwie najważniejsze cechy tego systemu – własność publiczna oraz centralne planowanie.

Uczeń zdolny:

11. Nawiąż do historii Polski – czasów po II wojnie światowej. Zaproponuj dyskusję na temat tego, jaki związek miała historia Polski w tym okresie z omówionym systemem gospodarczym.

Podstawa programowa:

12. Rozwiążcie wspólnie ćwiczenie interaktywne, dostępne na portalu Scholaris pt. „Gospodarka centralnie sterowana” (<http://goo.gl/e3JLJr>).
13. Nawiąż do filmiku pt. „Przedsiębiorczość” – ankieta przeprowadzona w styczniu 1989 r., roku bardzo znaczącym dla gospodarki Polski. Zaprezentowany system gospodarczy funkcjonował w Polsce właśnie do 1989 r. Od tego roku zaczęła go zastępować gospodarka rynkowa, oficjalnie rozpoczęła się transformacja lub – inaczej mówiąc – przemiana gospodarcza w Polsce. Uwolniono ceny towarów i usług spod kontroli państwa, rozpoczęto prywatyzację przedsiębiorstw, zreformowano system podatkowy, bankowy i ubezpieczeniowy, rozpoczęła się restrukturyzacja polskiej gospodarki.
14. Dokonaj podziału uczniów na 9 grup. Rozdaj grupom po kolei ważne daty transformacji polskiej gospodarki: 1988 rok – ustawa o działalności gospodarczej, 1989 rok – wolne wybory, 1990 rok – plan Balcerowicza, 1991 rok – GPW, 1992 rok – PIT, 1993 rok – VAT, 1995 rok – denominacja, 1999 rok – reformy, 2004 – wejście do UE.
15. Poproś grupy o opracowanie - na podstawie informacji znalezionych w Internecie – konkretnego etapu transformacji gospodarczej w postaci plakatu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

16. Zwróć uwagę uczniów na to, aby na plakatach znalazły się również skutki opracowywanego etapu przemiany gospodarczej dla dzisiejszego stanu gospodarki Polski.
17. Zachęć grupy do omówienia przygotowanych plakatów.

Uczeń zdolny:

18. Poproś uczniów o przygotowanie zestawienia tabelarycznego mocnych i słabych stron transformacji gospodarczej w Polsce oraz o zaprezentowanie w postaci wykresu struktury osób pracujących, według sektorów własności (sektor publiczny, sektor prywatny), w Polsce od 1990 r.
19. Zachęć uczniów, aby zastanowili się nad ogólną oceną transformacji gospodarki – czy był to sukces, czy porażka.

Podstawa programowa:

20. W ramach porównania gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej wyświetl na ekranie filmik edukacyjny Narodowego Banku Polskiego pt. „Wolny rynek” (<http://goo.gl/CyFJsU>).
21. Zwróć uwagę uczniów na to, że w gospodarce wolnorynkowej, wbrew jej nazwie, państwo również ma swój wpływ na rozwój gospodarki. Niemniej jednak wpływ ten jest odmienny niż miało to miejsce w gospodarce sterowanej centralnie. Odtwórz animację dostępną na portalu Scholaris pt. „Czy istnieje ‚czysta’ gospodarka wolnorynkowa?” (<http://goo.gl/PVqyYF>).
22. Omów najistotniejsze cechy gospodarki rynkowej:
 - ✓ istnienie własności prywatnej i czynników wytwórczych (odniesienie do wcześniejszych zajęć),
 - ✓ istnienie konkurencji (odniesienie do zajęć na temat tworzenia biznesplanu),
 - ✓ dostęp do informacji (w dobie globalizacji jest najbardziej pożądanym),
 - ✓ procesy gospodarcze regulowane są przez prawa rynku (nawiązanie do poprzedniej lekcji),
 - ✓ ograniczona interwencja państwa w gospodarkę (odniesienie do wskaźników rozwoju gospodarczego).
23. W ramach podsumowania lekcji odtwórz animację pt. „Czarna dziura budżetowa” (<http://goo.gl/BS1nxd>).
24. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Poproś uczniów, aby dopytali osoby starsze (rodziców, dziadków) bądź wyszukali w Internecie i zanotowali hasła charakterystyczne dla PRL-u.
2. Zadaj uczniom, aby przygotowali mapę myśli na temat państw świata, w których nadal funkcjonuje gospodarka centralnie sterowana.
3. Zachęć uczniów do przygotowania w formie prezentacji multimedialnej zestawienia najbardziej znanych w historii świata postaci stojących na czele gospodarek centralnie sterowanych.

10. Scenariusz zajęć: Co z tą forszą? (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Institucje rynkowe: Institucje rynkowe

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest pieniądz
- ✓ wie, jakie rozróżniamy formy pieniądza
- ✓ zna definicję banku
- ✓ wie, jaka instytucja pełni w Polsce rolę banku centralnego
- ✓ wie, jaka waluta na świecie ma największy nominal i ile on wynosi
- ✓ zna pojęcie i zasadę funkcjonowania parabanków

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ rozróżnia formy pieniądza
- ✓ omawia praktyczny aspekt wykorzystywania różnych form pieniądza
- ✓ omawia ewolucję form pieniądza
- ✓ charakteryzuje cechy pieniądza
- ✓ rozróżnia funkcje pieniądza
- ✓ wymienia najpopularniejsze na rynku instytucje rynkowe i finansowe
- ✓ podaje rodzaje banków komercyjnych
- ✓ wyjaśnia rolę, jaką odgrywają w gospodarce instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne

Metody i techniki pracy:

- praca w parach
- burza mózgów
- prezentacja wideo
- praca w grupach
- prezentacja
- ćwiczenie interaktywne
- animowana prezentacja
- ćwiczenie graficzne

- o miniwykład
- o pogadanka
- o prezentacja graficzna

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „System płatniczy”
- (kartka A4 x 2 + kolorowe flamastry) x 6
- ćwiczenie interaktywne pt. „Pieniądz”
- animowana prezentacja pt. „Problem z pieniądzem kruszcowym”
- grafika przedstawiająca oś czasu oraz formy pieniądza
- animowana prezentacja pt. „Cechy pieniądza”
- kartka A4 x liczba par
- diagram dotyczący ekonomicznych funkcji pieniądza
- ćwiczenie interaktywne pt. „Bank centralny i jego funkcje”
- komplet (kartka A4 + kolorowe flamastry) x 5

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Poproś uczniów o zastanowienie się w parach, czym jest pieniądz.
3. Zapytaj ucznia i uczennicę o ich propozycję definicji pieniądza.
4. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat tego, jakie rozróżniamy formy pieniądza. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie. Zwróćcie uwagę na praktyczny aspekt wykorzystywania różnych form pieniądza.
5. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny NBP pt. „System płatniczy” (<http://goo.gl/vo0WVx>).
6. Dopiszcie na tablicy ewentualne brakujące formy pieniądza.

Rozszerzenie podstawy programowej:

7. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup. Każdej grupie daj po 2 kartki A4 oraz kolorowe flamastry.
8. Poproś uczniów o zastanowienie się nad nazwą nowej, nieistniejącej do tej pory na świecie waluty, którą chcieliby wprowadzić do obiegu, oraz uzasadnienie wyboru nazwy i celu wprowadzenia nowej waluty. Zadaniem grup jest również zaprojektowanie monety i banknotu nowej waluty.
9. Zaproś liderów grup do zaprezentowania propozycji nowych walut.

Podstawa programowa:

10. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Pieniądz” dostępne na portalu Scholaris (<http://goo.gl/GW5hOz>).
11. Wylosuj ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego dostępnego na ekranie „b” wyświetlonego zasobu.
12. Dopiszcie na tablicy ewentualne niewymienione formy pieniądza.

13. Wyświetl na ekranie animowaną prezentację z zasobów edukacyjnych Narodowego Banku Polskiego pt. „Problem z pieniądzem kruszcowym” (<http://goo.gl/cMDm8T>).
14. Wyświetl na tablicy oś czasu oraz formy pieniądza – zarówno te, które pojawiały się w przeszłości, jak i te, które są powszechne obecnie.

15. Zaproś ucznia o inteligencji przestrzennej do rozwiązania zadania – uzupełnienia osi czasu ewoluującymi formami pieniądza.
16. Wprowadź pojęcie pieniądza – towar uznany w wyniku ogólnej zgody za środek wymiany gospodarczej, w którym są wyrażone ceny i wartości wszystkich innych towarów.
17. Wyświetl na ekranie animowaną prezentację pt. „Cechy pieniądza” (<http://goo.gl/3FQyIC>) dostępną na portalu NBP.
18. Zaproś uczniów do pogadanki na temat innych, niewymienionych w animacji cech pieniądza, np. poręczność, rozpoznawalność, stabilność, jednolitość.
19. Wyświetl na ekranie diagram dotyczący ekonomicznych funkcji pełnionych przez pieniądz i omów go:

20. Poproś uczniów, aby w parach zapisali swoje definicje banku.
21. Zaproś 4 pary do przedstawienia definicji banku.
22. Wprowadź pojęcie banku – jednostka organizacyjna mająca osobowość prawną, wykonująca działalność gospodarczą określoną przepisami ustawy Prawo bankowe i wymienioną w statucie banku (np. udzielanie kredytów, wydawanie instrumentów pieniądza elektronicznego, przyjmowanie depozytów). Banki należą do tak zwanych instytucji zaufania publicznego.
23. Poinformuj uczniów, że rolę banku centralnego w Polsce pełni Narodowy Bank Polski.
24. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Bank centralny i jego funkcje” z zasobów portalu Scholaris (<http://goo.gl/TgvClo>).
25. Za pomocą ekranu „a” powyższego zasobu omów rolę i funkcje banku centralnego.
26. Wybierz ucznia o inteligencji logiczno-matematycznej do rozwiązania ćwiczenia dostępnego z poziomu ekranu „b”.

Rozszerzenie podstawy programowej:

27. Zaproś uczniów do pogadanki na temat najpopularniejszych na rynku instytucji rynkowych i finansowych.

Uczeń zdolny:

28. Zachęć uczniów do wzięcia udziału w pogadance i wypowiedzi na temat działalności parabanków.

Podstawa programowa:

29. Burza mózgów: „Rodzaje banków komercyjnych”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
30. Dokonaj podziału uczniów na 5 grup w taki sposób, aby w każdej z nich znalazł się uczeń z dominującą inteligencją logiczno-matematyczną, przestrzenną bądź też interpersonalną.
31. Rozdaj grupom arkusze A3 oraz kolorowe flamastry.
32. Przydziel grupom opracowanie roli i funkcji: banków komercyjnych – grupa 1, giełdy papierów wartościowych – grupa 2, funduszy inwestycyjnych – grupa 3, firm ubezpieczeniowych – grupa 4, funduszy emerytalnych – grupa 5.
33. Poproś grupy, aby na czerwono zaznaczyły jedną, według nich najważniejszą, funkcję przydzielonych do opracowania instytucji.
34. Zaproś liderów grup do zaprezentowania przygotowanych opracowań.
35. W razie konieczności uzupełnij opracowania uczniów.
36. Podczas omawiania konkretnej instytucji rynkowej zaproś uczniów do pogadanki na temat typu i rodzaju oferty, z której oni sami i ich najbliżsi najczęściej korzystają. Zwróć uwagę uczniów na możliwość zakładania rachunków bankowych również przez osoby niepełnoletnie.
37. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy. Zapytaj uczniów, co było dla nich najbardziej interesujące, a co najbardziej zaskakujące w omawianych podczas lekcji zagadnieniach.
38. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – prezentacja multimedialna pt. „Instytucje rynkowe” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Poproś uczniów o wyszukanie odpowiedzi na pytania: Jaka waluta na świecie ma największy nominał i ile on wynosi? W jakim kraju obowiązuje ta waluta?
2. Zadaj uczniom opracowanie mapy myśli na temat zasad funkcjonowania parabanków.

11. Scenariusz zajęć: Gdybym był bogaty (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Instytucje rynkowe: Giełda papierów wartościowych

Cel ogólny:

Uczeń rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest giełda papierów wartościowych
- ✓ wie, jaka instytucja pełni funkcję giełdy papierów wartościowych w Polsce
- ✓ wie, czym jest hossa i bessa oraz jakie zwierzęta są ich symbolami
- ✓ wie, kim jest makler
- ✓ zna podział papierów wartościowych

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ charakteryzuje funkcje giełdy papierów wartościowych
- ✓ rozwija skrót GPW
- ✓ wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie
- ✓ charakteryzuje najważniejsze indeksy giełdowe na GPW w Warszawie
- ✓ wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich znaczenie w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie
- ✓ potrafi analizować wykresy giełdowe
- ✓ określa cechy papierów wartościowych
- ✓ wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych
- ✓ wymienia emitentów i nabywców poszczególnych papierów wartościowych
- ✓ rejestruje się w wirtualny sposób w wersji demo na giełdzie papierów wartościowych i próbuje swoich sił

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- prezentacja wideo
- praca z całą klasą
- miniwykład
- praca w parach
- konsultacje online

- o praca z zasobami internetowymi
- o praca z wykresami
- o pogadanka
- o prezentacja graficzna
- o praca w grupach
- o prezentacja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Giełda”
- zaproszenie maklera
- pracownia komputerowa z dostępem do Internetu
- filmik edukacyjny pt. „Akcje”
- schemat dotyczący podstawowego podziału papierów wartościowych

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat giełdy. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny Narodowego Banku Polskiego pt. „Giełda” (<http://goo.gl/cxxBtL>).
4. Podsumujcie wspólnie, czym jest giełda papierów wartościowych.
5. Poinformuj uczniów, że w Polsce funkcję giełdy papierów wartościowych pełni Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie, w skrócie GPW (zapisz skrót na tablicy/flipcharcie).
6. Wylosuj ucznia do zdefiniowania, czym jest hossa i jakie zwierzę oraz dlaczego jest jej symbolem.
7. Wylosuj ucznia do zdefiniowania, czym jest bessa i jakie zwierzę oraz dlaczego jest jej symbolem.
8. Poproś uczniów, aby w parach zastanowili się nad propozycją innych zwierząt i roślin, które mogą symbolizować hossę i bessę.
9. Zachęć 4 pary do podania propozycji symboli hossy i bessy.
10. Wyjaśnij uczniom, kim jest makler – inaczej broker, osoba zawodowo zajmująca się pośrednictwem w transakcjach kupna i sprzedaży papierów wartościowych dla klienta w zamian za wynagrodzenie ustalone w procentach od wartości transakcji, czyli prowizję. Do wykonywania tego zawodu w Polsce konieczna jest licencja wydawana przez Komisję Nadzoru Finansowego.
11. Powiedz uczniom, że będą mieli możliwość skonsultowania się z profesjonalnym maklerem, który przybliży im mechanizm i sposoby inwestowania na giełdzie.
12. Połączcie się przez komunikator internetowy z uprzednio zaproszonym gościem – maklerem.
13. Zwróćcie się z prośbą do maklera, aby na wstępie wytłumaczył mechanizm funkcjonowania GPW w Warszawie.
14. Poproście maklera o scharakteryzowanie najważniejszych indeksów giełdowych na GPW.
15. Zapytajcie maklera o zależność inwestowania na giełdzie od wskaźników giełdowych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

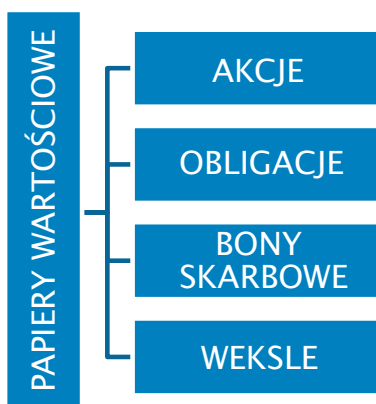
16. Poproście maklera o wyjaśnienie sposobu odczytywania wykresów giełdowych.
17. Wejdźcie na zaproponowany przez maklera portal giełdowy i na podstawie obecnych notowań wybranych spółek giełdowych odczytajcie z wykresów takie informacje jak najwyższe i najniższe notowania akcji danego dnia, trendy wzrostowe i spadkowe oraz inne dane zaproponowane przez maklera.

Podstawa programowa:

18. Podziękujcie maklerowi za konsultację.
19. W ramach podsumowania konsultacji z maklerem odtwórz na ekranie filmik edukacyjny NBP pt. „Akcje” (<http://goo.gl/jT3yFX>).
20. Zaproś uczniów do pogadanki na temat cech papierów wartościowych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

21. Wyświetl na ekranie schemat dotyczący podstawowego podziału papierów wartościowych:

Podstawa programowa:

22. Na podstawie filmiku wypiszcie na tablicy główne cechy akcji.
23. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy.
24. Poproś uczniów o opracowanie na podstawie zasobów internetowych najważniejszych informacji dotyczących: obligacji (grupa 1), bonów skarbowych (grupa 2) i weksli (grupa 3).

Uczeń zdolny:

25. Uczniów zdolnych połącz w jedną grupę (będzie to grupa 4) i poproś o wyszukanie informacji oraz wymienienie emitentów i nabywców poszczególnych papierów wartościowych.

Podstawa programowa:

26. Poproś liderów kolejnych grup o zaprezentowanie i omówienie opracowań.
27. Zaproś grupy do wypisania obok ich nazwy na schemacie najważniejszych cech danego typu papierów wartościowych.
28. Omówcie wspólnie wymienione typy papierów wartościowych i wskaźcie różnice między nimi.
29. Podsumuj zjęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy. Zapytaj uczniów, co okazało się dla nich najważniejsze z obszaru tematyki omawianej podczas lekcji.
30. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do wzięcia udziału w szkoleniu e-learningowym pt. „Podstawy inwestowania na Giełdzie” (<http://goo.gl/QE51Sg>).
2. Zachęć uczniów do wzięcia udziału w Szkolnej Internetowej Grze Giełdowej (SIGG) pod patronatem GPW w Warszawie (<http://www.gpw.pl/sigg>). SIGG od praktycznej strony uczy młodych ludzi inwestowania na giełdzie, analizowania sytuacji na rynkach, podejmowania decyzji i pracy w grupie.

12. Scenariusz zajęć: Ja, inwestor! (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Instytucje rynkowe: Formy inwestowania

Cel ogólny:

Uczeń rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna rodzaje inwestycji
- ✓ wie, że inwestycje dzieli się na krótko- i długoterminowe
- ✓ zdaje sobie sprawę, że ryzyko jest elementem życia
- ✓ zna rodzaje funduszy inwestycyjnych
- ✓ zna wzór na obliczanie odsetek od lokaty bankowej przy kapitalizacji częstszej niż rok
- ✓ wie, w co obecnie warto inwestować krótko- i długoterminowo

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania
- ✓ stopniuje formy inwestycji w zależności od ryzyka inwestycji
- ✓ uszeregowuje rodzaje funduszy inwestycyjnych według potencjalnych zysków rocznych
- ✓ oblicza odsetki od lokaty bankowej
- ✓ oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie
- ✓ argumentuje „za” i „przeciw” wybranej przez siebie formie krótko- i długoterminowej inwestycji
- ✓ bada, w co aktualnie warto inwestować na rynku, mając określony kapitał
- ✓ potrafi przeprowadzić swoją indywidualną analizę finansową, aby dokonać trafnego wyboru w ulokowaniu pieniędzy w instytucjach rynkowych
- ✓ wirtualnie inwestuje w grunt, obligacje, waluty i fundusze inwestycyjne, a także kontroluje przez okres nauki, czy inwestycja przyniosła zyski, czy wygenerowała straty

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- prezentacja wideo
- prezentacja graficzna
- pogadanka
- zadanie chronologiczne
- praca indywidualna

- o praca z całą klasą
- o dyskusja
- o praca z zasobami internetowymi
- o miniwykład
- o zadanie matematyczne
- o praca w grupach
- o konsultacje

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Oszczędzanie i inwestowanie”
- schemat podziału inwestycji w zależności od okresu inwestowania
- grafika z przykładowymi formami inwestowania kapitału
- grafika z osią czasu
- kartka A4 x liczba uczniów
- notowania funduszy inwestycyjnych
- grafika dotycząca funduszy inwestycyjnych
- zaproszenie gościa – analityka finansowego

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

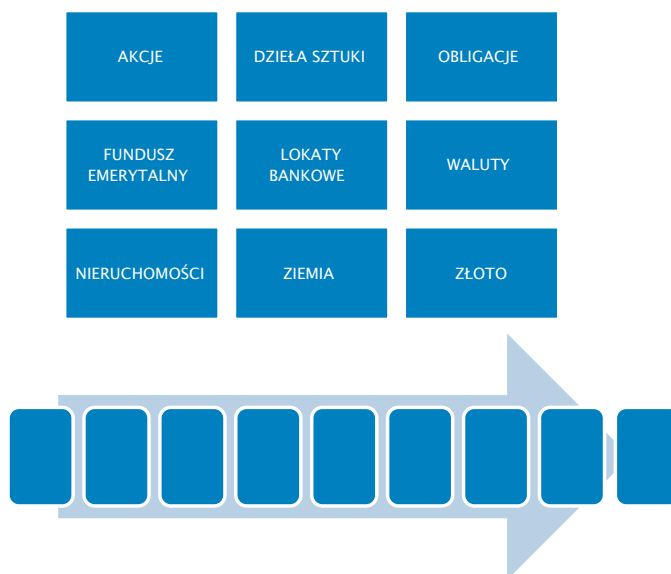
1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat rodzajów inwestycji na rynku. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Odtwórz na ekranie filmik pt. „Oszczędzanie i inwestowanie” z zasobów Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/w9QYIs>).
4. Dopiszcie na tablicy ewentualne niewymienione rodzaje inwestycji.
5. Wyświetl na ekranie schemat podziału inwestycji w zależności od okresu inwestowania:

INWESTYCJE
DŁUGOTERMINOWE

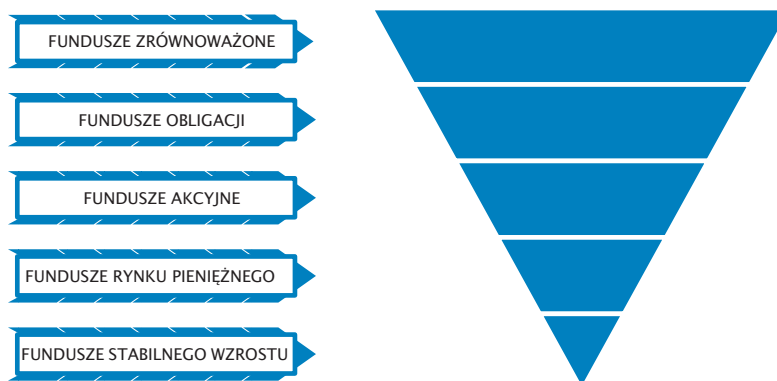
INWESTYCJE
KRÓTKOTERMINOWE

6. Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, które z wymienionych do tej pory rodzajów inwestycji można byłoby przydzielić do inwestycji długoterminowych, a które do krótkoterminowych. Zastanówcie się, czy wybrane inwestycje nie mogłyby należeć do obu tych kategorii.
7. Wyświetl na ekranie przykładowe formy inwestowania kapitału oraz oś wzrostu.

8. Poproś, aby każdy z uczniów samodzielnie ułożył i zapisał na kartce podane formy inwestycji w zależności od stopnia ryzyka.
9. Zapytaj kilku wybranych uczniów o różnych inteligencjach dominujących o podanie propozycji uzupełnienia osi wzrostu ryzyka inwestycji.
10. Ustalcie wspólnie prawidłowe rozwiązanie zadania.
11. Zachęć uczniów do dyskusji na temat zróżnicowania stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji w odniesieniu do powiedzenia „Kto nie ryzykuje, ten nie żyje”.
12. Zaprezentuj uczniom przykładowe przewidywane zyski lub straty z inwestycji na przykładzie funduszy inwestycyjnych, w zależności od ich rodzaju, korzystając z portalu giełdowego, np. <http://www.money.pl/fundusze/>.
13. Zaproś wylosowanego ucznia do uszeregowania rodzajów funduszy inwestycyjnych według potencjalnych zysków rocznych.

14. Zapisz na tablicy/flipcharcie wzór pozwalający obliczyć odsetki od lokaty bankowej przy kapitalizacji częstszej niż rok:

$$\text{przychód}_{\text{z lokaty}} = \text{kapitał} * \left(1 + \frac{\text{oprocentowanie}}{\text{liczba okresów w roku}} \right)^{\text{liczba lat} * \text{liczba okresów w roku}}$$

15. Zwróć uwagę uczniów na to, że przychód z lokaty nie jest równoznaczny z dochodem – kwotą „na rękę”, którą inwestor otrzyma po zakończeniu inwestycji, bowiem nie uwzględnia podatku od dochodów kapitałowych.
16. Wspólnie wyliczcie należne odsetki od rocznej lokaty bankowej o wartości 1000 zł z kwartalną kapitalizacją odsetek i stałym oprocentowaniem wynoszącym 10%.
17. Zadaj uczniom obliczenie zysków z tej samej lokaty, ale z miesięczną kapitalizacją odsetek.
18. Zapytaj kilkoro uczniów o różnych inteligencjach dominujących, jakie uzyskali wyniki.
19. Podsumuj, jaki wynik w zadaniu jest prawidłowy.
20. W razie konieczności prześledź z uczniami kolejne etapy obliczeń.
21. Zadaj uczniom obliczenie zysków z tej samej lokaty, ale z dzienną kapitalizacją odsetek.
22. Zapytaj kilkoro uczniów o różnych inteligencjach dominujących, jakie uzyskali wyniki.
23. Podsumuj, jaki wynik w zadaniu jest prawidłowy.
24. W razie konieczności prześledź z uczniami kolejne etapy obliczeń.
25. Wyszukaj w Internecie ofertę rocznej lokaty jednego z banków, informacje o wysokości aktualnego minimalnego wynagrodzenia w Polsce oraz maksymalnego wynagrodzenia w Polsce dla wybranej przez siebie grupy pracowniczej.
26. Zadaj uczniom obliczenie zysków z rocznej lokaty na wybranych warunkach dla inwestycji w wysokości minimalnego wynagrodzenia.
27. Zapytaj kilkoro uczniów o różnych inteligencjach dominujących, jakie uzyskali wyniki.
28. Podsumuj, jaki wynik w zadaniu jest prawidłowy.
29. W razie konieczności prześledź z uczniami kolejne etapy obliczeń.
30. Zadaj uczniom obliczenie zysków z rocznej lokaty na wybranych warunkach dla inwestycji w wysokości maksymalnego wynagrodzenia dla wybranej grupy pracowników.
31. Zapytaj kilkoro uczniów o różnych inteligencjach dominujących, jakie uzyskali wyniki.
32. Podsumuj, jaki wynik w zadaniu jest prawidłowy.
33. W razie konieczności prześledź z uczniami kolejne etapy obliczeń.

Rozszerzenie podstawy programowej:

34. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup.
35. Na podstawie burzy mózgów uczniowie powinni wybrać rodzaj inwestycji zarówno krótko-, jak i długoterminowej, która, ich zdaniem, przyniosłaby im największe zyski.
36. Powitajcie zaproszonego gościa – analityka finansowego.
37. Poproście o wskazówki dla początkującego inwestora.
38. Podyskutujcie z analitykiem na temat wybranych przez siebie form inwestycji, argumentów „za” i „przeciw”. Zapytajcie gościa, w co, jego zdaniem, warto obecnie inwestować na rynku krótko- i długoterminowo – i dlaczego.
39. Podziękujcie za konsultacje.

Podstawa programowa:

40. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy i umiejętności. Zapytaj uczniów, co było dla nich najciekawsze podczas lekcji, a co uważają za mało przydatne.
41. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Dokonaj podziału uczniów na 3 grupy i każdej z nich przydziel zadanie pozyskania z instytucji rynkowych konkretnej oferty: banków – kont bankowych dla młodych ludzi, kart kredytowych i kredytu samochodowego; funduszy inwestycyjnych; firm ubezpieczeniowych w zakresie ubezpieczenia na życie i funduszy emerytalnych.
2. Poproś uczniów, żeby zbadali, w którą 3-miesięczną lokatę bankową aktualnie warto inwestować na rynku, mając określony kapitał w wysokości 500 zł. Poproś o przygotowanie zestawienia tabelarycznego, w którym powinna znaleźć się informacja na temat wysokości oprocentowania lokaty, rodzaju jej oprocentowania, częstotliwości kapitalizacji odsetek, wysokości podatku dochodowego, ewentualnych dodatkowych warunków oraz sposobu zawarcia lokaty.
3. Poproś uczniów o przeprowadzenie swojej indywidualnej analizy finansowej, aby dokonać trafnego wyboru w ulokowaniu pieniędzy w instytucjach rynkowych, a następnie wirtualnie zainwestowali w: grunt, obligacje, waluty i fundusze inwestycyjne, kontrolując przez okres nauki, czy inwestycja przyniosła zyski, czy wygenerowała straty.

13. Scenariusz zajęć: Nie dać się nabić w butelkę, zrobić w balona... (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Instytucje rynkowe: „Ja” a instytucje rynkowe

Cel ogólny:

Uczeń rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, gdzie poszukiwać ofert funduszy inwestycyjnych i emerytalnych
- ✓ jest świadomy tego, że przed wzięciem jakiegokolwiek kredytu należy oszacować swoje możliwości jego spłaty
- ✓ wie, jak oblicza się dochód gospodarstw domowych
- ✓ wie, że podsumowywania dochodów gospodarstw domowych można dokonać w arkuszu kalkulacyjnym
- ✓ wie, że do liczenia zdolności kredytowej można posłużyć się internetowym kalkulatorem zdolności kredytowej
- ✓ zna wzór na obliczanie odsetek od kredytu przy stałym jego oprocentowaniu
- ✓ wie, w jaki sposób banki liczą zdolność kredytową potencjalnego kredytobiorcy oraz czym jest BIK

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia dostępne na rynku oferty bankowe
- ✓ podaje przykłady obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń
- ✓ analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych
- ✓ porównuje różne oferty instytucji rynkowych i wybiera najlepszą
- ✓ po analizie ofert instytucji rynkowych potrafi wskazać ich ukryte koszty
- ✓ podaje przykłady przychodów i kosztów gospodarstw domowych
- ✓ oblicza odsetki od kredytu i ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie
- ✓ wyjaśnia znaczenie takich parametrów kredytu jak: okres kredytowania, przeznaczenie kredytu, waluta kredytu, spread, zabezpieczenie kredytu, prowizja za udzielenie kredytu, ubezpieczenie kredytu, stopa procentowa, RRSO, marża, kapitał i odsetki kredytowe
- ✓ wykonuje w arkuszu kalkulacyjnym symulację możliwości spłaty kredytu konsumpcyjnego dla przykładowych parametrów
- ✓ rozróżnia pożyczkę od kredytu

- ✓ wykorzystuje do symulacji kredytu hipotecznego internetowy symulator kredytowy
- ✓ za pomocą arkusza kalkulacyjnego przeprowadza symulację i ocenia możliwość spłaty kredytu hipotecznego przy założonych parametrach
- ✓ po analizie kredytu hipotecznego potrafi wskazać jego ukryte koszty – dla kredytu zarówno złotówkowego, jak i walutowego

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- praca z zasobami internetowymi
- prezentacja wideo
- praca w grupach
- praca z tekstem
- omówienie
- prezentacja
- praca z arkuszem kalkulacyjnym
- praca z całą klasą
- pogadanka
- miniwykład
- symulacja
- dyskusja
- zadanie matematyczne
- praca indywidualna

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym arkuszem kalkulacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- portal giełdowy
- filmik edukacyjny pt. „Ubezpieczenia”
- po 3 wydrukowane oferty banków, dotyczące: konta bankowego dla młodych ludzi, karty kredytowej i kredytu samochodowego; funduszy inwestycyjnych; firm ubezpieczeniowych, dotyczące ubezpieczenia na życie, a także funduszy emerytalnych x 6
- wydruk artykułu pt. „Ukryte koszty w produktach bankowych” x liczba uczniów zdolnych
- internetowy kalkulator zdolności kredytowej
- filmik edukacyjny pt. „Kredyty”
- zaproszenie gościa – pracownika banku

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat dostępnych na rynku ofert bankowych. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Wyświetl uczniom przykładowe oferty funduszy inwestycyjnych, korzystając z jednego z portali giełdowych, np. <http://goo.gl/IUXeVI>.

- Odtwórz na ekranie filmik edukacyjny Narodowego Banku Polskiego pt. „Ubezpieczenia” (<http://goo.gl/RNmral>).
- Wyświetl uczniom przykładowe oferty funduszy emerytalnych, korzystając z jednego z portali giełdowych, np. <http://goo.gl/IUXeVI>.
- Dokonaj podziału uczniów na 6 grup, starając się, aby w każdej z nich znalazł się uczeń z inteligencją logiczno-matematyczną lub przestrzenną.
- Każdej grupie przekaż po 3 oferty: banków – dotyczące konta bankowego dla młodych ludzi (grupa 1), banków – dotyczące karty kredytowej (grupa 2), banków – dotyczące kredytu samochodowego (grupa 3), funduszy inwestycyjnych (grupa 4), firm ubezpieczeniowych – dotyczące ubezpieczenia na życie (grupa 5) i funduszy emerytalnych (grupa 6).
- Zachęć uczniów, aby w ofertach podkreślili najważniejsze, ich zdaniem, parametry oferty, na które przede wszystkim powinien zwrócić uwagę potencjalny klient.
- Zaproś grupy do omówienia i uzasadnienia wybranych parametrów ofert.

Rozszerzenie podstawy programowej:

- Poproś uczniów, aby tym razem zastanowili się w grupach, która z trzech ofert jest według nich najkorzystniejsza z punktu widzenia ekonomicznego, a która z punktu widzenia funkcjonalności potencjalnego klienta, i wypisali argumenty za dokonanym wyborem.

Uczeń zdolny:

- Rozdaj uczniom artykuł pt. „Ukryte koszty w produktach bankowych” (<http://goo.gl/PsSzZY>).
- Zachęć uczniów do wyszukania ukrytych kosztów w omawianych ofertach, nie tylko bankowych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

- Zaproś liderów grup do przedstawienia najkorzystniejszych ofert i argumentów za dokonanym wyborem.

Podstawa programowa:

- Uruchom arkusz kalkulacyjny, np. Microsoft Excel.
- Jedną kolumnę w arkuszu zatytułuj „PRZYCHODY”.
- Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, co może być przychodem w gospodarstwie domowym. Propozycje uczniów zapisuj w arkuszu kalkulacyjnym w kolumnie z przychodami.
- Trzecią kolumnę w arkuszu zatytułuj „KOSZTY”.
- Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, co może być kosztem w gospodarstwie domowym. Propozycje uczniów zapisuj w arkuszu kalkulacyjnym w kolumnie z kosztami.
- Poinformuj uczniów, że przed wzięciem jakiegokolwiek kredytu należy przeprowadzić analizę kosztów i przychodów gospodarstwa domowego celem obliczenia średniomiesięcznych dochodów, a tym samym oszacowania możliwości spłaty kredytu.
- Zapisz na tablicy równanie:

$$\text{DOCHÓD} = \text{PRZYCHÓD} - \text{KOSZTY}$$

- Zaproś uczniów do wspólnej symulacji, przeprowadzonej w arkuszu kalkulacyjnym, dochodów przykładowej trzyosobowej rodziny mieszkającej w małym mieście – w arkuszu z propozycjami przychodów (konkretne kwoty wpisz w kolumnie drugiej) i kosztów (konkretne kwoty wpisz w kolumnie czwartej) gospodarstw domowych dopiszcie szacunkowe kwoty.
- Podsumuj kolumny z przychodami i kosztami.
- W wybranej komórce arkusza dokonaj obliczenia dochodu założonego gospodarstwa domowego. Wyróżnij otrzymany wynik.

24. Przejdź do dowolnego kalkulatora zdolności kredytowej dostępnego w Internecie (np. <http://goo.gl/8wRVqU>) i wykonaj szacunkową symulację zdolności kredytowej omawianego gospodarstwa domowego.
25. Zaproś uczniów do dyskusji, na co taka trzyosobowa rodzina mogłaby wziąć kredyt.
26. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny Narodowego Banku Polskiego pt. „Kredyty” (<http://goo.gl/8gmF1P>).
27. Powiedz uczniom, że obliczenie należnych odsetek od zaciągniętego kredytu jest możliwe również przez każdego potencjalnego kredytobiorcę i że z tym pytaniem niekoniecznie trzeba udawać się do banku.
28. Wyświetl na ekranie wzór do obliczania odsetek od kredytu przy stałym jego oprocentowaniu.

$$\text{odsetki}_{\text{kredytowe}} = \frac{\text{kredyt} * \text{oprocentowanie} * \text{okres}}{365}$$

29. Wyjaśnij, że wzór pozwala obliczyć wysokość odsetek kredytowych należnych po żądanym okresie liczoną w dniach, a do obliczeń przyjmuje się, że rok ma 365 dni.
30. Oblicz na tablicy i prześledź z uczniami tok obliczeń wysokości odsetek kredytowych od kredytu wziętego na 10 miesięcy (okres czasu obejmujący rok szkolny) na tablet, który stanowiłby narzędzie pracy ucznia w szkole, a którego markę mogliby uczniowie polecić. Cenę tabletu sprawdź w Internecie. Obliczenia wykonaj przy oprocentowaniu proponowanym przez jeden z dowolnie wybranych banków, którego ofertę sprawdź również w Internecie. Załóż raty stałe, spłacane co miesiąc.
31. Zadaj uczniom zadanie wyliczenia odsetek, jakie przyszłoby zapłacić symulowanej trzyosobowej rodzinie na zakup nowej lodówki, która kosztuje w sklepie 1200 zł, a na którą rodzina wzięłaby 6-miesięczny kredyt przy oprocentowaniu na poziomie 16%. W zadaniu załóż raty stałe, spłacane co miesiąc.
32. Poproś wylosowanego ucznia o podanie wyliczonej wysokości odsetek od kredytu.
33. Spytaj innych uczniów o zgodność uzyskanego wyniku.
34. Zadaj uczniom zadanie wyliczenia odsetek, jakie przyszłoby zapłacić symulowanej trzyosobowej rodzinie na zakup komputera typu All-in-One, którego cenę dla dowolnego modelu sprawdź w Internecie, a na który rodzina wzięłaby 12-miesięczny kredyt przy oprocentowaniu na poziomie, który oferuje bank, którego ofertę uwzględniono w obliczeniach na zakup tabletu. W zadaniu ponownie załóż raty stałe, spłacane co miesiąc.
35. Poproś wylosowanego ucznia o podanie wyliczonej wysokości odsetek od kredytu.
36. Spytaj innych uczniów o zgodność uzyskanego wyniku.
37. Powitajcie zaproszonego gościa – pracownika banku.
38. Poproście gościa o wyjaśnienie takich parametrów kredytu jak: okres kredytowania, przeznaczenie kredytu, waluta kredytu, spread, zabezpieczenie kredytu, prowizja za udzielenie kredytu, ubezpieczenie kredytu, stopa procentowa, RRSO, marża, kapitał i odsetki kredytowe.
39. Zapytajcie, w jaki sposób banki liczą zdolność kredytową potencjalnego kredytobiorcy oraz czym jest BIK.
40. Podziękujcie gościowi za pogadankę.
41. Podsumuj zjęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy i umiejętności. Zapytaj uczniów, którą z nabytych umiejętności uważają za najważniejszą, a którą za najmniej przydatną.
42. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zadaj uczniom zadanie wykonania w arkuszu kalkulacyjnym symulacji możliwości spłaty przez nich kredytu konsumpcyjnego wziętego na zakup najnowszego smartfona na okres 5 lat.
2. Poproś uczniów o przygotowanie w postaci tabelarycznej porównania cech pożyczki i kredytu.
3. Zachęć uczniów, aby przy wykorzystaniu arkusza kalkulacyjnego ocenili możliwość spłaty potencjalnie zaciągniętego przez rodziców kredytu hipotecznego – wziętego w złotych na okres 30 lat – na zakup kawalerki w Poznaniu. Parametry kredytu hipotecznego wziętego do symulacji uczniowie powinni pobrać z wybranego internetowego symulatora kredytowego. Po analizie kredytu hipotecznego poproś uczniów o wskazanie, w drugim arkuszu kalkulacyjnym, jego ukrytych kosztów, porównując kredyt hipoteczny w złotych i walucie obcej.

14. Scenariusz zajęć: Byle do emerytury (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Institucje rynkowe: System emerytalny

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, dlaczego ludzie muszą długo w życiu pracować
- ✓ wie, czym są ubezpieczenia zdrowotne, chorobowe i społeczne
- ✓ zdaje sobie sprawę ze zróżnicowania składek zdrowotnych i społecznych dla osób nieprowadzących i prowadzących działalność gospodarczą
- ✓ zna cel przeznaczenia i związek z emeryturą ubezpieczeń zdrowotnych i społecznych
- ✓ wie, jaką funkcję w systemie emerytalnym w Polsce pełni Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) i firmy ubezpieczeniowe
- ✓ wie, od czego zależy wysokość emerytury
- ✓ zna zwycięzców aktualnego rankingu ekonomicznego funduszy emerytalnych

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ charakteryzuje działalność ZUS-u
- ✓ charakteryzuje system emerytalny w Polsce
- ✓ wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury
- ✓ oblicza swoją przyszłą emeryturę
- ✓ charakteryzuje system rentowy w Polsce
- ✓ porównuje systemy emerytalne państw Europy
- ✓ na stronie www.emerytura.gov.pl przy założonych danych oblicza swoją przyszłą emeryturę

Metody i techniki pracy:

- prezentacja wideo
- dyskusja
- pogadanka z pracownikiem ZUS-u
- pogadanka z przedstawicielem firmy ubezpieczeniowej
- praca z zasobami internetowymi
- praca z całą klasą

- o praca w grupach
- o infografika
- o prezentacja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Dlaczego musimy dłużej pracować?”
- zaproszenie pracownika ZUS-u
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- zaproszenie przedstawiciela firmy ubezpieczeniowej
- filmik edukacyjny pt. „Od czego zależy emerytura?”
- (arkusz A1 + kolorowe flamastry) x 4
- taśma klejąca + nożyczki

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wyświetl na ekranie pochodzący z zasobów portalu Youtube filmik edukacyjny pt. „Dlaczego musimy dłużej pracować?” (<http://goo.gl/W1ZOzJ>).
3. Zachęć uczniów do dyskusji na temat pytania zadanego w filmiku.
4. Powitajcie zaproszonego gościa – pracownika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.
5. Poproście konsultanta o scharakteryzowanie działalności ZUS-u i wprowadzenie w tematykę systemu emerytalnego obowiązującego w Polsce.
6. Zwróćcie się z prośbą o wskazanie i wyjaśnienie związku pomiędzy aktywnością zawodową a wysokością emerytury.
7. Zapytajcie o ubezpieczenia zdrowotne i społeczne dla osób zarówno nieprowadzących, jak i prowadzących działalność gospodarczą oraz cel ich przeznaczenia i związek z emeryturą.

Rozszerzenie podstawy programowej:

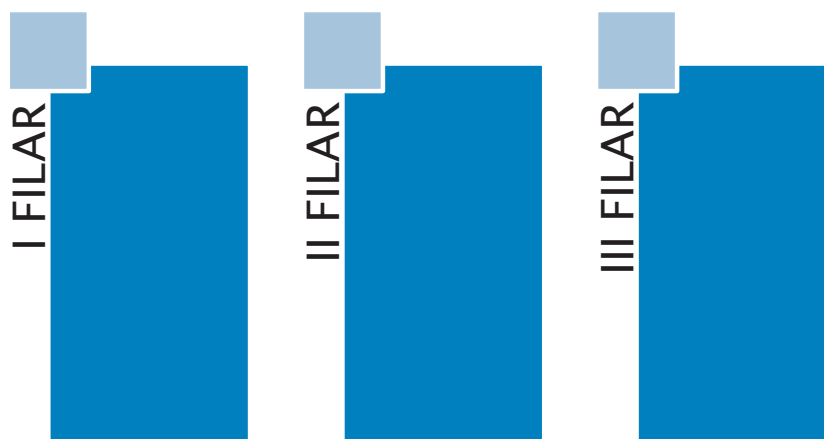
8. Spytajcie o funkcjonowanie w Polsce systemu rentowego.

Podstawa programowa:

9. Podziękujcie pracownikowi ZUS-u za konsultacje.
10. Wypiszcie na tablicy/flipcharcie najważniejsze informacje dotyczące systemu emerytalnego, jakie zostały przekazane podczas konsultacji.
11. Powitajcie kolejnego gościa – przedstawiciela firmy ubezpieczeniowej.
12. Zapytajcie o to, jaką funkcję pełnią firmy ubezpieczeniowe w systemie emerytalnym w Polsce.
13. Poproście o przedstawienie oferty emerytalnej ubezpieczyciela, którego reprezentuje przedstawiciel.
14. Podziękujcie za otrzymane informacje.
15. Wyświetl na ekranie stronę internetową www.system-emerytalny.pl.

16. Na podstawie zasobów portalu oraz informacji przekazanych podczas konsultacji wypiszcie wspólnie na tablicy/flipcharcie najważniejsze cechy systemu emerytalnego w Polsce z podziałem na I, II i III filar.

Rozszerzenie podstawy programowej:

17. Odtwórz na ekranie filmik edukacyjny pt. „Od czego zależy nasza emerytura?”, dostępny na portalu Youtube (<http://goo.gl/a3On4r>).
18. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy, którym rozdaj arkusze A1 oraz kolorowe flamastry.
19. Poproś uczniów, aby przygotowali infografikę, w której – na podstawie swoich przemyśleń – zawrą odpowiedź na pytanie zadane w filmiku.
20. Zaproś grupy do przywieszenia infografik na tablicy.
21. Zachęć uczniów do zapoznania się ze wszystkimi infografikami.
22. Spróbujecie wybrać infografikę, która dzięki swojemu przekazowi merytorycznemu spodoba się najbardziej.

Podstawa programowa:

23. Wyświetl na ekranie internetowy kalkulator emerytalny http://www.knf.gov.pl/dane_wspolne/kalkulator_emerytalny.html.
24. Do kalkulatora wprowadź dane personalne dotyczącego chętnego ucznia oraz zakładając rozpoczęcie przez niego pracy w najbliższe wakacje przy wynagrodzeniu na poziomie najniższej średniej krajowej, której aktualną wysokość sprawdź w Internecie.
25. W nowym oknie przeglądarki do kalkulatora wprowadź dane personalne dotyczącej uczennicy, również zakładając rozpoczęcie przez nią pracy w najbliższe wakacje przy wynagrodzeniu na poziomie najniższej średniej krajowej.
26. Porównajcie uzyskane wyniki odnosząc je do wcześniejszych dyskusji na temat systemu emerytalnego.
27. Powtórzcie wyliczenia dla aktualnego średniego wynagrodzenia w Polsce.
28. Porównajcie uzyskane wyniki z tymi przy najniższej średniej krajowej.
29. Powtórzcie wyliczenia dla sytuacji, kiedy to pracownik pracuje „na czarno” i nie od razu odkłada na emeryturę, a dopiero po ukończeniu 30-go roku życia.
30. Porównajcie uzyskane wyniki wysokości emerytury uzyskiwanej przy założeniu najpierw bieżących korzyści pracownika z tymi przy założeniu stałego zabezpieczenia dochodów na emeryturze.

31. Zaproś uczniów do dyskusji na temat z jednej strony stałego, a z drugiej nieregularnego zabezpieczenia dochodów na emeryturze.
32. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy. Zapytaj uczniów, co było dla nich najważniejsze, a co najmniej ważne z informacji, które otrzymali podczas lekcji.
33. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Poproś uczniów o wyszukanie aktualnego rankingu ekonomicznego funduszy emerytalnych i wypisanie jego zwycięzców.
2. Zadaj uczniom opracowanie w postaci mapy myśli systemów emerytalnych na przykładzie trzech wybranych państw w Europie.
3. Zachęć uczniów do przeprowadzenia symulacji na stronie www.emerytura.gov.pl przy założonych danych, adekwatnych do zarobków początkującego pracownika w wybranym segmencie na rynku pracy, pokrewnym ze stanowiskiem, na którym uczniowie chcieliby pracować i obliczenia swojej przyszłej emerytury.

15. Scenariusz zajęć: Państwo – firma o zasięgu globalnym (1 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Funkcje państwa

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, że rola państwa w gospodarce jest zmienna
- ✓ zna pojęcia: „alokacja”, „redystrybucja”, „stabilizacja” i ich synonimy

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia funkcje państwa
- ✓ omawia rolę państwa w gospodarce
- ✓ wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa
- ✓ podaje konkretne przykłady ekonomicznych funkcji państwa
- ✓ podaje przykłady wizji rozwoju państwa strategicznych przemysłów
- ✓ wskazuje przykłady konieczności interwencji i ingerencji państwa w gospodarkę w dobie różnych kryzysów w kraju i za granicą
- ✓ wie, jak państwo zapobiega różnym kryzysom

Metody i techniki pracy:

- prezentacja wiedzy
- dyskusja
- prezentacja graficzna
- miniwykład
- zadanie problemowe
- praca zespołowa
- praca ze słownikiem wyrazów obcych
- prezentacja
- praca z całą klasą

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym

- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- film pt. „MECHANIZMY RYNKOWE: odcinek 5 „Rola państwa w gospodarce””
- slajd wizualizujący rolę państwa w gospodarce
- wydrukowane zadanie dotyczące źródła finansowania przykładowych wydatków x liczba uczniów
- słownik wyrazów obcych x 3
- wydruk opisów ekonomicznych funkcji państwa x 3
- slajdy z opisem ekonomicznych funkcji państwa
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- demoty
- slajd z konkretnymi przykładami ekonomicznych funkcji państwa
- wydruk z konkretnymi przykładami ekonomicznych funkcji państwa x 3

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wyświetl na ekranie film pt. „MECHANIZMY RYNKOWE: odcinek 5 „Rola państwa w gospodarce” – <https://www.youtube.com/watch?v=fR7eszq1kf8>.
3. Zaproś uczniów do dyskusji na temat roli państwa w gospodarce.
4. Zaprezentuj na ekranie slajd wizualizujący rolę państwa w gospodarce:

1

5. Nawiąż do wcześniejszych zajęć dotyczących rodzajów rynków gospodarczych i pełnionych przez nie funkcji. Poinformuj uczniów, że jeśli chodzi o funkcje państwa, to można wyróżnić m.in. funkcje ekonomiczne, społeczne i polityczne. Rola państwa w gospodarce jest zmienna historycznie – zależy od fazy rozwoju danego państwa, a także od systemu funkcjonowania gospodarki.

¹ http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/KOSS/davBinary/Foliogramy%20do%20KOSS-a/27-Rola_panstwa_w_gospodarce.pdf

6. Rozdaj uczniom wydrukowane zadanie i poproś o jego rozwiązanie:

Wyobraź sobie, że konstruujesz idealne państwo. Zdecyduj, które z wymienionych poniżej wydatków powinny być finansowane całkowicie przez państwo (czyli głównie z podatków), a które z kieszeni obywatela.

Wypełnij poniższą tabelkę, gdzie litera P oznacza finansowanie z podatków, K – z kieszeni obywatela, a P + K – z obu źródeł.

	P	K	P + K
kina	☐	☐	☐
teatry	☐	☐	☐
żywność	☐	☐	☐
usługi medyczne	☐	☐	☐
ubrania	☐	☐	☐
obiekty sportowe	☐	☐	☐
edukacja uniwersytecka	☐	☐	☐
edukacja do 18. roku życia	☐	☐	☐
autostrady	☐	☐	☐
ratownictwo górskie	☐	☐	☐
transport miejski	☐	☐	☐
transport lotniczy	☐	☐	☐

2

7. Wyświetl na ekranie tabelkę będącą przedmiotem zadania uczniów i podsumuj wyniki wyborów dokonanych przez uczniów. Poproś uczniów o uzasadnienie wybranych opcji.
8. Dokonaj podziału uczniów na 3 grupy. Każdemu zespołowi udostępniij słownik wyrazów obcych oraz przydziel po jednym pojęciu związanym z pełnionymi przez państwo funkcjami ekonomicznymi: „alokacja”, „redystrybucja”, „stabilizacja”.
9. Poproś uczniów o wyszukanie w pierwszej kolejności znaczenia danego pojęcia w słowniku wyrazów obcych, a następnie zastanowienie się nad synonimami konkretnego terminu.
10. Rozdaj uczniom kartki z wydrukowanymi opisami ekonomicznych funkcji państwa z użyciem wyrazów bliskoznacznych w zastępstwie właściwych nazw pełnionych przez państwo funkcji:

Funkcja polega na podejmowaniu działań utrzymujących równowagę w gospodarce.

Funkcja polega na działaniach prowadzących do niwelowania zbyt dużych różnic dochodowych i majątkowych.

Funkcja polega na podejmowaniu działań sprzyjających optymalnemu rozdysponowaniu zasobów gospodarczych.

11. W trzecim etapie zadania zespoły zastanawiają się i dokonują wyboru jednej z ekonomicznych definicji, pasującej do wyszukanego wcześniej znaczenia pojęcia.
12. Każdy zespół na forum klasy prezentuje słownie definicję przydzielonego do omówienia wyrazu, wypisuje na tablicy/flipcharcie propozycje wyrazów bliskoznacznych, a na koniec podsumowuje, którą z definicji ekonomicznych skojarzył z omawianym pojęciem.
13. Wyświetl na ekranie i omów po kolei charakterystykę ekonomicznych funkcji państwa:

Funkcja alokacyjna państwa

Polega na podejmowaniu działań sprzyjających optymalnej alokacji zasobów gospodarczych. W gospodarce rynkowej przede wszystkim chodzi o ochronę własności prywatnej oraz o wspomaganie i uzupełnianie, a niekiedy także o korygowanie lub zastępowanie mechanizmu rynkowego.

Funkcja redystrybucyjna państwa

Polega przede wszystkim na działaniach zmierzających do niwelowania zbyt dużych, nieakceptowalnych społecznie, różnic dochodowych i majątkowych oraz pomocy ludziom, którzy nie są w stanie radzić sobie sami.

Funkcja stabilizacyjna państwa

Polega na podejmowaniu przez państwo działań stabilizujących gospodarkę poprzez realizację najważniejszych celów makroekonomicznej polityki państwa.

² <http://www.ceo.org.pl/pl/koss/online/10/form/z-podatkow-czy-z-wlasnej-kieszeni>

14. Trwa nieustający spór o to, jaką rolę w gospodarce powinno odgrywać państwo. „Kością niezgody” jest sposób realizacji przez państwa funkcji redystrybucyjnej, który często prowadzi do sprzeczności. Zaproponuj uczniom dyskusję na ten temat.

Uczeń zdolny:

15. Uczniów zdolnych włącz do dyskusji przy wyrażaniu poglądów na poszczególne funkcje państwa w gospodarce.

Rozszerzenie podstawy programowej:

16. Poinformuj uczniów, że mianem przemysłów strategicznych określa się te, które zapewniają utrzymanie się na światowych rynkach udziału produkcji nowych generacji wyrobów, opartych na nowoczesnych technologiach, ważnych dla obronności oraz prestiżowych, takie jak informatyka, biotechnologie, badania i technologie kosmiczne, przemysł lotniczy, energia atomowa.
17. Wyświetl na ekranie kilka demotów (dowcipnie, ironicznie i prawdziwie przedstawiających świat za pomocą obrazków) ze strony www.demotywatory.pl nawiązujących do strategicznych przemysłów: goo.gl/TiUQfS, <http://goo.gl/5YsISj>, <http://goo.gl/SlqS6F>, <http://goo.gl/2h9S35>.
18. Poproś uczniów, żeby zastanowili się, jak będzie funkcjonowało państwo w przyszłości, za kilkadziesiąt lat.
19. Zachęć kilku uczniów, optymalnie z inteligencją przyrodniczą, logiczno-matematyczną i muzyczną, do wypowiedzi na temat swoich wyobrażeń rozwoju państwa strategicznych przemysłów.

Podstawa programowa:

20. Rozdaj zespołom wydruki z konkretnymi przykładami ekonomicznych funkcji państwa:

1. Zwalczanie struktur i praktyk monopolistycznych.
2. Zmniejszenie bezrobocia.
3. Aby nie dochodziło do marnotrawstwa zasobów.
4. Dofinansowywanie przez państwo emerytur i rent, zasiłków inwalidzkich i chorobowych, zasiłków dla bezrobotnych.
5. Stabilizacja rynku pieniężnego.
6. Głównymi instrumentami realizacji tej funkcji są: system podatkowy, wydatki budżetowe, składki na ubezpieczenia społeczne.
7. Udział w walce z zanieczyszczeniami i środowiska naturalnego.
8. Powszechna służba zdrowia i oświata.
9. W całości finansowanie przez państwo zasiłków dla osób o niskich dochodach, dodatków rodzinnych, dodatków mieszkaniowych.
10. Ograniczenie do minimum inflacji.
11. Osiągnięcie i utrzymywanie w dłuższym okresie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego.
12. Decyzje o budowie autostrad.

21. Zadaniem zespołów uczniowskich jest wskazanie tych przykładów, które wpisują się w omawianą przez konkretny zespół funkcję państwa w gospodarce.
22. Na ekranie wyświetl slajd z wydrukiem przekazanym uczniom.
23. Poproś liderów zespołów o przydział przykładów działalności państwa do konkretnej ekonomicznej jego funkcji.

24. Omówcie ewentualne rozbieżności w dopasowywaniu przykładów – po 4 przykłady do każdej funkcji.
25. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
26. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Poproś uczniów o wyszukanie informacji na temat teraźniejszych i przeszłych znanych i głośniejszych przykładów konieczności interwencji państwa lub państw i ich ingerencji w gospodarkę w dobie kryzysu finansowego, walutowego, przemysłowego, mieszkaniowego, społecznego itp. w kraju i za granicą.
2. Zachęć uczniów do zaprojektowania gry planszowej pt. „Państwo i gospodarka” i uwzględnienia w niej wszystkich funkcji jakie pełni państwo w gospodarce. Powiedz uczniom, że gra będzie systematycznie rozbudowywana o elementy, które będą pojawiały się na kolejnych lekcjach przedsiębiorczości, a które dotyczyć będą działu tematycznego pt. Państwo, gospodarka”.
3. Zadaniem uczniów jest wyszukanie informacji, jak państwo zapobiega/zapobiegało różnym kryzysom, i przygotowanie na ten temat prezentacji multimedialnej.

16. Scenariusz zajęć: Wielki brat czuwa (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Wskaźniki rozwoju gospodarczego

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna podstawowe cele polityki ekonomicznej państwa
- ✓ wie, co jest konsekwencją wzrostu gospodarczego
- ✓ zna źródła wzrostu gospodarczego
- ✓ wie, co spowalnia wzrost gospodarczy
- ✓ wie, co oznaczają skróty PKB, PNB, PNN, DN, PKB per capita, PNB per capita, DN per capita
- ✓ zna definicję wskaźnika IEF

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ definiuje rozwój gospodarczy
- ✓ określa, na czym polega wzrost gospodarczy i omawia, jakie zachowania w gospodarce go charakteryzują
- ✓ opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego
- ✓ podaje przykłady mierników gospodarki narodowej
- ✓ wyciąga wnioski dotyczące kondycji światowej gospodarki na podstawie danych statystycznych przedstawionych za pomocą tabeli
- ✓ potrafi ocenić, w jakim stanie znajduje się gospodarka Polski – na podstawie mierników wzrostu gospodarczego
- ✓ przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę
- ✓ omawia narzędzia oddziaływania gospodarczego
- ✓ wymienia, które polityki państwa indukują najważniejsze narzędzia oddziaływania gospodarczego
- ✓ definiuje interwencjonizm państwowy
- ✓ określa rolę interwencjonizmu państwa
- ✓ przedstawia pozytywne i negatywne skutki oddziaływania państwa na gospodarkę

Metody i techniki pracy:

- prezentacja graficzna
- prezentacja wideo
- miniwykład

- o burza mózgów
- o prezentacja animowana
- o praca z tabelą
- o pogadanka
- o praca z całą klasą
- o praca w grupach
- o debata

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- diagram „Podstawowe cele polityki ekonomicznej państwa”
- schemat „Etapy rozwoju gospodarczego”
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Wzrost gospodarczy”
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- prezentacja animowana pt. „PKB”
- wydruk zadania zawierającego tabelę z danymi statystycznymi, obejmującymi mierniki wzrostu gospodarczego dotyczące kondycji światowej gospodarki x liczba uczniów
- filmik edukacyjny pt. „Własność prywatna”
- kartka A4 x 4

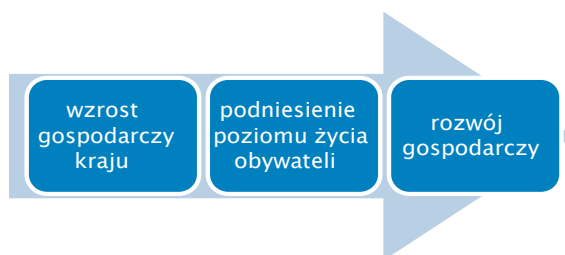
Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wprowadź uczniów w tematykę zajęć – jakie podstawowe cele stawiane są przed polityką ekonomiczną państwa.

3. Zaprezentuj i omów uczniom schemat reprezentujący graficznie etapy rozwoju gospodarczego.

4. Wyświetl na ekranie edukacyjny filmik pt. „Wzrost gospodarczy”, dostępny na stronie Narodowego Banku Polskiego: <http://goo.gl/danA9a>.
5. Podsumuj prezentację wideo definicją wzrostu i rozwoju gospodarczego:
 - „wzrost gospodarczy” – proces zwiększania rocznej produkcji towarów oraz ilości świadczonych usług, obejmujący zmiany tylko ilościowe (mieralne),
 - „rozwój gospodarczy” – długofalowy proces przemian dokonujących się w gospodarce, długotrwały wzrost gospodarczy obejmujący zmiany nie tylko ilościowe, ale również jakościowe.
6. Zaproś uczniów do burzy mózgów: „Jak zmierzyć stan gospodarki państwa?”. Wszystkie pomysły uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
7. Zaprezentuj na ekranie animowaną prezentację NBP pt. „PKB” (<http://goo.gl/TTB6NL>).
8. Podsumuj burzę mózgów oraz prezentację sformułowaniem definicji najpopularniejszych mierników wzrostu i rozwoju gospodarczego. Wśród wskaźników powinny zostać uwzględnione:
 - PKB („produkt krajowy brutto”) – całkowita wartość wytworzonych dóbr i świadczonych przez społeczeństwo usług w ciągu danego roku na terenie danego kraju,
 - PNB („produkt narodowy brutto”) – całkowita wartość wyrobów i świadczonych usług przez obywateli danego kraju w ciągu jednego roku, bez względu na miejsce działalności,
 - PNN („produkt narodowy netto”) – wartość PNB pomniejszona o amortyzację (wartość zużycia środków trwałych),
 - DN („dochód narodowy”) – wartość PNN pomniejszona o wartość podatków pośrednich (VAT, akcyza, cło),
 - PKB per capita – PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca,
 - PNB per capita – PNB w przeliczeniu na jednego mieszkańca,
 - DN per capita – DN w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Uczeń zdolny:

9. Rozdaj uczniom wydruki z zadaniem do wykonania:

Przyjrzyj się poniższej tabeli, przeanalizuj ją, a następnie odpowiedz na następujące pytania:

 1. Który z krajów ma najwyższy produkt krajowy brutto, a który najniższy?
 2. W którym z państw wielkość PKB przypadająca na jednego mieszkańca jest najwyższa, a w którym najniższa?
 3. Które państwa znajdują się w pierwszej dziesiątce? Uszereguj kraje według wskaźnika wzrostu gospodarczego.
 4. Jak na tle najbogatszych krajów wygląda polska gospodarka?

KRAJ	Stopa wzrostu gospodarczego [%]	PKB [mld \$ USD]	PKB per capita [\$ USD]
2012 ³			
Australia	3,40	1520,61	67035,57
Canada	1,71	1821,42	52218,99
China	7,80	8227,10	6091,014
Czech Republic	-1,32	195,66	18607,71

³The World Bank: World Development Indicators database, <http://goo.gl/aKRyDh>.

KRAJ	Stopa wzrostu gospodarczego [%]	PKB [mld \$ USD]	PKB per capita [\$ USD]
Denmark	-0,47	314,24	56210,23
Estonia	3,22	21,85	16316,46
Finland	-0,21	250,02	46178,59
France	0,01	2612,88	39771,84
Germany	0,67	3399,59	41514,17
Greece	-6,38	249,10	22082,89
Hungary	-1,70	125,51	12621,74
India	3,24	1841,72	1489,23
Italy	-2,37	2013,26	33048,75
Japan	1,94	5959,72	46720,36
Norway	3,09	499,67	99557,73
Poland	1,90	489,80	12707,85
Portugal	-3,25	212,45	20182,40
Russian Federation	3,44	2014,77	14037,02
Slovak Republic	2,00	91,62	16934,33
Slovenia	-2,30	45,47	22092,26
Sweden	0,74	525,74	55244,65
Switzerland	0,97	632,19	79052,34
Ukraine	0,20	176,31	3866,99
United Kingdom	0,27	2435,17	38514,46
United States	2,21	15684,80	49965,27
Euro area	-0,57	12200,34	36550,79

10. Sprawdź, czy uczniowie poprawnie wykonali zadanie.

Podstawa programowa:

11. Wprowadź pojęcie wskaźnika IEF (ang. Index of Economic Freedom) – wskaźnika wolności gospodarczej.
12. Wyszukaj w Internecie aktualny ranking IEF i zwróć uczniom uwagę na pozycję Polski w tym rankingu oraz nazw krajów stojących na ich czele.
13. Zaproś uczniów do pogadanki na temat porównania i powiązania rankingu PKB z poprzedniego zadania i rankingu IEF.
14. Nawiąż do pracy domowej z poprzedniej lekcji – poproś kilku uczniów o podanie przykładów konieczności interwencji państwa lub państw i ich ingerencji w gospodarkę w dobie różnych kryzysów.
15. Wprowadź pojęcie „interwencjonizm państwowy” – działania podejmowane przez państwo, polegające na ingerencji w funkcjonowanie mechanizmu rynkowego w celu zmiany niekorzystnych dla państwa procesów gospodarczych.
16. Zaprezentuj na ekranie filmik edukacyjny pt. „Własność prywatna”, dostępny na stronie NBP – <http://goo.gl/VCTBAa>.
17. Zaproś uczniów do pogadanki na temat przyczyn oddziaływania państwa na gospodarkę.

18. Poinformuj uczniów o tym, że polityka fiskalna (budżetowa), monetarna (pieniężna), zatrudnienia, dochodów i cen indukują najważniejsze narzędzia oddziaływania gospodarczego.
19. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy, których zadaniem będzie zaproponowanie możliwych instrumentów oddziaływania państwa na gospodarkę w ramach konkretnej polityki makroekonomicznej państwa.
20. Omówcie wspólnie postulowane propozycje.
21. Podsumuj rolę interwencjonizmu państwa w gospodarkę – najważniejszą i niekwestionowaną funkcją państwa jest tworzenie odpowiedniego ładu instytucjonalno-prawnego.

Uczeń zdolny:

22. Poproś uczniów, by zwrócili uwagę na dwie strony medalu wiszącego na szyi państwa w przypadku stosowania polityki budżetowej – „Państwo opiekuńcze” oraz polityki pieniężnej „Obywatel kredytobiorca”.
23. Zachęć uczniów do debaty i kontrargumentacji celem przedstawienia dobrych i złych skutków oddziaływania państwa na gospodarkę dla podanych przykładów stosowania polityki budżetowej i pieniężnej.

Podstawa programowa:

24. Podsumuj zajęcia w zakresie zdobytej przez uczniów wiedzy i nabytych umiejętności. Zapytaj uczniów, czy tematyka zajęć była dla nich trudna, zrozumiała, ciekawa.
25. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do rozbudowania gry planszowej pt. „Państwo i gospodarka”, zaprojektowanej w ramach poprzedniej pracy domowej, poprzez wprowadzenie w grze etapów rozwoju gospodarczego i związanych z nim wskaźników.

17. Scenariusz zajęć: Plus dodatni, plus ujemny (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Dochody i wydatki

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest budżet państwa
- ✓ wie, jaka ustawa ściśle reguluje źródła dochodów budżetowych oraz podstawowe kierunki wydatków państwa
- ✓ zna etapy życia budżetu
- ✓ wie, że źródłem zadłużania się państwa są zbyt wysokie wydatki budżetowe
- ✓ wie, że w obecnych czasach dług publiczny rośnie i trzeba go systematycznie spłacać
- ✓ zna źródła internetowe wskaźników statystycznych dotyczących deficytu budżetowego i długu publicznego Polski

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia podmioty gospodarcze
- ✓ różnicuje zasięg budżetów podmiotów gospodarczych
- ✓ wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa
- ✓ rozróżnia dochody państwa od jego wydatków
- ✓ precyzuje główne źródła dochodów i najbardziej znaczące wydatki państwa
- ✓ charakteryzuje cykl życia budżetu
- ✓ omawia zasady regulujące opracowywanie i realizację budżetu państwa
- ✓ definiuje saldo budżetowe
- ✓ odnosi definicję salda budżetowego do matematycznego działania
- ✓ definiuje deficyt budżetowy i dług publiczny
- ✓ określa, kiedy państwo ma do czynienia z deficytem budżetowym
- ✓ proponuje, z czego państwo może pokryć deficyt budżetowy
- ✓ rozróżnia deficyt budżetowy od długu publicznego
- ✓ wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę
- ✓ podaje zagrożenia dla finansów państwa oraz obywateli, stwarzane przez dług publiczny
- ✓ podaje aktualny deficyt budżetowy i dług publiczny Polski, a dane te odnosi do pojedynczego mieszkańca kraju

- ✓ ocenia metody działania państwa w zakresie uzyskiwania dochodów oraz ponoszonych wydatków
- ✓ rozpatruje skutki nadmiernego zadłużania się państwa
- ✓ umie krytycznie analizować zadłużenie państw Unii Europejskiej
- ✓ precyzuje poziom długu publicznego w odniesieniu do PKB państwa, definiujący stabilność gospodarczą kraju

Metody i techniki pracy:

- praca z całą klasą
- miniwykład
- animowana prezentacja
- głosowanie
- pogadanka
- praca z diagramem
- praca w grupach
- prezentacja wideo
- burza mózgów
- łamigłówka matematyczna
- studium przypadku
- praca z mapą
- praca z komiksem

Środki/narzędzia dydaktyczne:

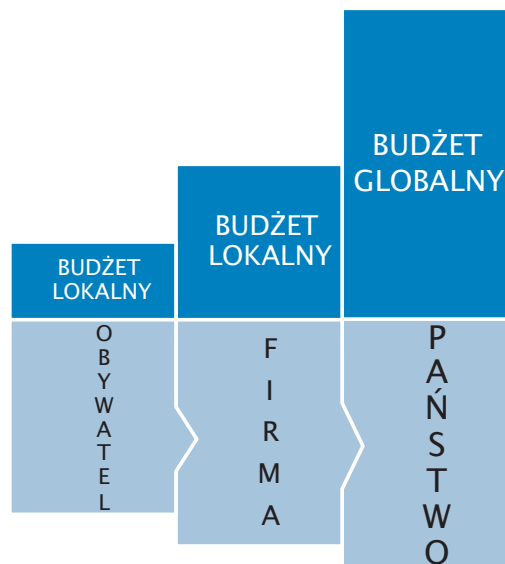
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- schemat budżetów podmiotów gospodarczych
- animowana prezentacja pt. „Budżet”
- slajd „Dochody i wydatki państwa”
- komiks internetowy pt. „Pan Budżetowski... i jego troski”
- diagram z etapami życia budżetu
- kartka A4 x 3
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- diagram z cyklem życia projektu
- diagram dotyczący salda budżetowego
- filmik pt. „Dziura”
- diagram – porównanie wielkości wydatków i dochodów państwa
- łamigłówka „Czy saldo budżetowe to matematyczna różnica, czy suma?”
- filmik edukacyjny pt. Deficyt budżetowy”
- filmik pt. „Jak rósł dług publiczny Polski na mieszkańca?”
- studium przypadku „Rachunek od państwa”
- mapa prognozowanych długów publicznych państw Unii Europejskiej
- komiksy internetowe

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaprezentuj na ekranie schemat:

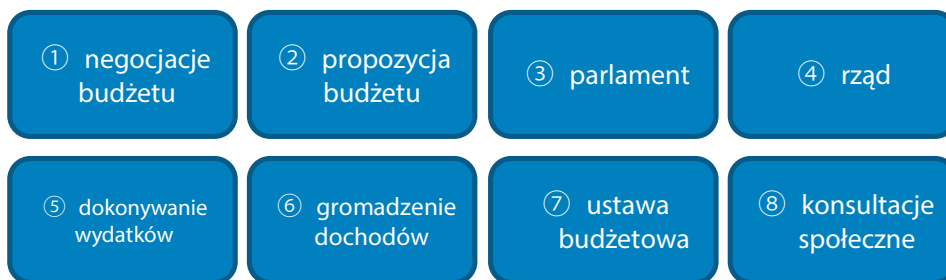

3. Powiedz, że wszystkie podmioty gospodarcze: gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa i państwo rozporządzają budżetem, ale o różnym zasięgu.
4. Zdefiniuj pojęcie „budżet państwa” – jest podstawowym planem finansowym państwa, opracowywanym na jeden rok, obejmującym zestawienie z jednej strony dochodów, z drugiej zaś – wydatków państwa.
5. Zaprezentuj uczniom animowaną prezentację pt. „Budżet”, dostępną na stronie Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/yMvaFL>).
6. Wyświetl na ekranie zestawienie propozycji dochodów i wydatków państwa:

Dochody i wydatki państwa
❖ cła
❖ subwencje partii politycznych
❖ własność publiczna
❖ przedsiębiorstwa państwowe
❖ emerytury
❖ majątek państwa
❖ ubezpieczenia społeczne
❖ obrona narodowa
❖ NBP
❖ podatki
❖ obsługa długu publicznego
❖ utrzymanie urzędów
❖ mandaty
❖ funkcjonowanie sądów
❖ opłaty administracyjne
❖ dotacje dla jednostek samorządu terytorialnego

7. Poproś uczniów o zastanowienie się na tym, które przykłady należą do kategorii wydatków, a które do kategorii dochodów państwa. Zwróć uwagę uczniów na możliwość wystąpienia wydatków i dochodów w jednym przykładzie.
8. Przeprowadź wśród uczniów jawne głosowanie podsumowując wynik głosowania dopisaniem przy konkretnym przykładzie odpowiedniej literki: W – dla wydatku, D – dla dochodu państwa.
9. Zaprosz uczniów do pogadanki na temat głównego źródła dochodów państwa – podatków – oraz najbardziej znaczących wydatków państwa.
10. Zaprezentuj uczniom komiks pt. „Pan Budżetowski... i jego troski”, dostępny na stronie Forum Obywatelskiego Rozwoju (<http://goo.gl/NLCBnx>).
11. Podsumuj pogadankę i komiks dwoma przysłowiami: „Na tym świecie pewne są tylko śmierć i podatki” oraz „Rodziny i ZUS-u się nie wybiera”.
12. Poinformuj uczniów o tym, że ustawa o finansach publicznych ściśle reguluje źródła dochodów budżetowych oraz podstawowe kierunki wydatków państwa.
13. Zaprosz uczniów do rozwiązania zadania „Cykl życia budżetu”.
14. Dokonaj podziału uczniów na 3 zespoły według inteligencji dominujących u uczniów – „artystów”, „ścisłowców”, „humanistów”. Zadaniem zespołów będzie ustalenie propozycji cyklu życia budżetu przy wykorzystaniu wyświetlonych na ekranie etapów życia budżetu.

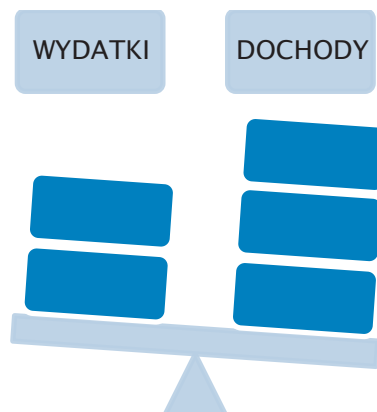
15. Poproś liderów zespołów o przedstawienie na tablicy/flipcharcie uzgodnionych w zespole propozycji.
16. Podsumuj zadanie, wyświetlając prawidłowy cykl życia budżetu. Wyjaśnij ewentualne nieścisłości w propozycjach uczniowskich w stosunku do wzorcowego cyklu.

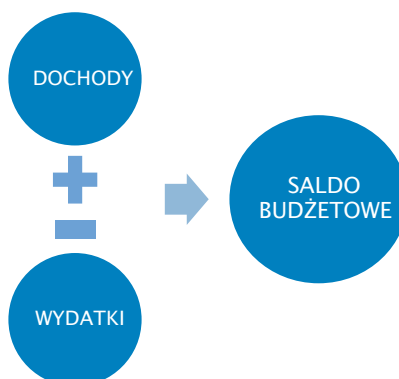
17. Wyświetl na ekranie animację o dziurze budżetowej (<http://goo.gl/u5jCw7>).
18. Przejdź do wyjaśnienia zasad regulujących opracowywanie i realizację budżetu państwa:
 - ✓ zasada rocznego budżetowania (rok budżetowy),
 - ✓ zasada zupełności (wszystkie dochody i wydatki),
 - ✓ zasada jedności (jedno zestawienie),
 - ✓ zasada jawności (publikowany w Dzienniku Ustaw RP),
 - ✓ zasada równowagi budżetowej (dochody = wydatki).
19. Zwróć szczególną uwagę uczniów na ostatnią zasadę, nagminnie łamaną przez państwa. Choć wszyscy znają teorię, z praktyką bywa różnie.
20. Zaproponuj burzę mózgów, zapisując na tablicy/flipcharcie skojarzenia uczniów ze słowem „SALDO”.

21. Na ekranie wyświetl diagram i przy okazji zdefiniuj „saldo budżetowe” – porównanie wielkości wydatków i dochodów państwa.

22. Zadaj uczniom łamigłówkę – „Czy saldo budżetowe to matematyczna różnica, czy suma?”.

23. Poproś kilku uczniów o odpowiedź wraz z uzasadnieniem.
24. Odtwórz uczniom prezentację NBP pt. „Deficyt budżetowy” (<http://goo.gl/iy15mA>).
25. Zaproś uczniów do podsumowania tematu poprzez odpowiedzi na pytania: „Kiedy państwo ma do czynienia z deficytem budżetowym?” (uczniowie z inteligencją logiczno-matematyczną lub przestrzenną), „Z czego państwo może pokryć deficyt budżetowy?” (preferowani uczniowie z dominującą inteligencją cielesno-kinestetyczną) oraz „Jaki jest wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę?” (uczniowie wykazujący inteligencję przyrodniczą).
26. Wyświetl na ekranie prezentację video pt. „Jak rósł dług publiczny Polski na mieszkańca?”, dostępną na portalu Youtube (<http://goo.gl/PGS0jf>).
27. Skomentuj prezentację – dług publiczny w ostatnim dwudziestoleciu rósł niezależnie od tego, która partia sprawowała władzę. Jednak bez względu na partie rządzące państwem i obsady personalne w rządzie dług publiczny jest wielkim obciążeniem dla gospodarki, gdyż brakuje wtedy środków na realizację innych, ważnych celów związanych z rozwojem gospodarki. W związku z tym dług publiczny trzeba systematycznie spłacać.

Rozszerzenie podstawy programowej:

28. Wyświetl na ekranie stronę internetową www.dlugpubliczny.org.pl, ze szczególnym zwróceniem uwagi uczniów na adres strony.
29. Wyróżnij wartość stanowiącą aktualny dług publiczny Polski, dług publiczny w przeliczeniu na mieszkańca Polski, deficyt budżetu państwa oraz deficyt budżetu państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca.
30. Przejdź na podstronę „Rachunek od państwa” (<http://goo.gl/yKQ7w7>). Zachęć uczniów do wyświetlenia tej strony na komputerach.
31. Poproś jednego z uczniów o przeanalizowanie zestawienia największych wydatków państwa w poprzednim roku. Nawiąż do wcześniejszej pogadanki na ten temat.

Uczeń zdolny:

32. Zaprezentuj mapę prognozowanych długów publicznych państw wchodzących w skład Unii Europejskiej – <http://www.dlugpubliczny.org.pl/pl/dlug-europy>.
33. Zaprosz do pogadanki na temat najbardziej zadłużonych państw UE, groźby bankructwa tych krajów i prawdopodobieństwa pomocy z budżetu Unii Europejskiej.
34. Poproś uczniów, aby wyświetlili na ekranach swoich komputerów cztery komiksy dostępne na stronie www.dlugpubliczny.org.pl: <http://goo.gl/Kbvc9R>, <http://goo.gl/F16UWv>, <http://goo.gl/ZP1RdB> i <http://goo.gl/VtxDDK>.
35. Poproś połowę uczniów w klasie, aby „przetłumaczyli” komiksy na język przyczyn aktualnego deficytu budżetowego i długu publicznego (pierwsze dwa komiksy), a drugą połowę uczniów o zinterpretowanie czynników wpływających na ich obniżenie lub podwyższenie (dwa ostatnie komiksy).
36. Omówcie wspólnie propozycje i przemyślenia, które nasunęły się uczniom obu grup. Zwróć uwagę, że pomimo wymuszonego podziału uczniów na dwie grupy tematyczne, wyciągnięte przez uczniów wnioski mają pewne cechy wspólne.

Podstawa programowa:

37. Podsumuj zajęcia w zakresie zdobytej przez uczniów wiedzy i nabytych umiejętności. Zapytaj uczniów, który temat okazał się dla nich najtrudniejszy, a który najciekawszy.
38. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – prezentacja multimedialna pt. „Państwo, gospodarka” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do dalszego rozbudowania gry planszowej pt. „Państwo i gospodarka” i wprowadzenie w grze elementów budżetu – wydatków i przychodów oraz zasad dotyczących kar za występowanie długu w wyniku nadwyżki wydatków nad przychodami.
2. Zadaniem uczniów jest wyszukanie w Internecie informacji na temat bezpiecznego poziomu relacji długu publicznego do PKB państwa, definiującego stabilność gospodarczą kraju, na pograniczu którego można zaobserwować ograniczenie dynamiki wzrostu gospodarczego doprowadzającego w skrajnych przypadkach do bankructwa kraju.

18. Scenariusz zajęć: Globalne kantory walut kontra podwyżki cen (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Inflacja i kurs walut

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, co kryje się pod pojęciem „inflacja”
- ✓ zna wzór służący do obliczania stopy inflacji
- ✓ zna źródła danych statystycznych dotyczących inflacji oraz cen towarów i usług
- ✓ zna rodzaje inflacji
- ✓ jest świadomy możliwości przeciwdziałania inflacji
- ✓ wie, że wartości walut na przestrzeni lat, precyzowane za pomocą kursu walut, są zmienne
- ✓ jest świadomy popularności wybranych walut narodowych
- ✓ zna źródła kursów walut
- ✓ wie, że mechanizm wymiany walut umożliwia dokonywanie płatności w obrębie konkretnego kraju i realizację transakcji w handlu zagranicznym

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ definiuje wskaźnik pomiaru inflacji
- ✓ identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji
- ✓ wylicza stopy inflacji na podstawie danych statystycznych dotyczących cen towarów oraz usług
- ✓ analizuje stopy inflacji Polski w ostatnich latach
- ✓ wymienia skutki inflacji
- ✓ analizuje skutki inflacji
- ✓ omawia sposoby przeciwdziałania inflacji
- ✓ wymienia najpowszechniejsze waluty narodowe
- ✓ przelicza waluty obce na złotówki i odwrotnie
- ✓ wymienia procesy, które wpływają na kursy walut
- ✓ wyjaśnia wpływ kursu walut na gospodarkę i handel zagraniczny
- ✓ charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce

Metody i techniki pracy:

- o miniwykład
- o prezentacja wideo
- o pogadanka
- o praca z danymi statystycznymi
- o praca indywidualna
- o burza mózgów
- o praca w grupach
- o praca z całą klasą
- o dyskusja
- o animowana prezentacja
- o prezentacja graficzna
- o praca z zasobami Internetu
- o zadanie obliczeniowe
- o zadanie matematyczne

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Inflacja”
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- kalkulator x liczba uczniów
- kartka A4 x liczba uczniów
- animowana prezentacja pt. „Zjawisko inflacji”
- filmiki edukacyjne pt. „Prawo podaży i popytu”, „Polityka fiskalna” i „Polityka pieniężna”
- slajd zawierający w jednej kolumnie kilka flag państw (Wielka Brytania, Szwajcaria, Stany Zjednoczone, Japonia, Niemcy, Grecja, Szwecja, Włochy), a w drugiej – nazwy walut, banknoty, monety, skróty walutowe i symbole walut
- animowana prezentacja i filmik edukacyjny pt. „Kurs walutowy”
- filmik edukacyjny pt. „Cykl koniunkturalny”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Poinformuj uczniów, że gdy dochodzi do podwyżek cen, za tę samą kwotę kupujemy coraz mniej, natomiast gdy ceny spadają – mamy do czynienia z sytuacją odwrotną. Ma to związek ze zmienną wartością pieniądza – gdy ceny rosną, wartość pieniądza spada, natomiast gdy ceny spadają – jego wartość rośnie.
3. Wprowadź pojęcie „inflacji” – spadku wartości pieniądza w wyniku procesu wzrostu ogólnego poziomu cen towarów i usług.
4. Zaprezentuj filmik edukacyjny pt. „Inflacja”, dostępny na stronie internetowej Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/m7ximK>).
5. Zaproś uczniów do pogadanki na temat ich doświadczeń w zakresie zmienności wartości pieniądza w obszarze zakupowym komputerów, telefonów i sprzętu AGD.

6. Podaj uczniom i omów, jakie są dwie zasadnicze przyczyny powstawania inflacji:
 - „inflacja popytowa (pieniężna)” – wywołana nadmiernym popytem w stosunku do istniejącej podaży, kiedy to następuje wzrost popytu na towary i usługi do poziomu przewyższającego możliwości jego zaspokojenia (nadmierna ilość pieniądza w obiegu); odnieś się do przykładu z filmiku edukacyjnego,
 - „inflacja kosztowa (podażowa)” – wywołana wzrostem kosztów produkcji, kiedy to następuje ograniczenie produkcji i sprzedaży, co ogranicza popyt na towary i usługi (spadek podaży).
7. Poinformuj uczniów, że miarą inflacji jest „stopa inflacji”, wyrażająca w procentach wzrost przeciętnego poziomu cen na przestrzeni czasu poprzez ich porównanie w kolejnych okresach (najczęściej w skali roku).

Rozszerzenie podstawy programowej:

8. Wyjaśnij, że poziom cen wyznaczany jest poprzez średnią ważoną cen towarów i usług w gospodarce, a stopę inflacji można obliczać za pomocą wzoru, który zapisz na tablicy/flipcharcie:

$$\begin{aligned} \text{stopa inflacji } [\%] &= \\ &= \frac{\text{poziom cen w danym roku} - \text{poziom cen w roku poprzednim}}{\text{poziom cen w roku poprzednim}} * 100\% \end{aligned}$$

9. Na ekranie zaprezentuj uczniom bieżące i aktualne dane statystyczne dotyczące zarówno inflacji (<http://goo.gl/OQw3Q1>), jak i cen towarów oraz usług (<http://goo.gl/jbXHw2>). Zwróć uwagę na podanie uczniom źródła wyświetlanych danych.
10. Zapoznaj uczniów z zestawieniem cen kilku wybranych produktów i usług na przestrzeni dwóch lat i poproś o wyliczenie odpowiadających im stóp inflacji. Wyniki zapisz na tablicy/flipcharcie.

Uczeń zdolny:

11. Poproś uczniów zdolnych o zapoznanie się z zestawieniem stóp inflacji w Polsce w ostatnich 10 latach i poproś o ich przeanalizowanie. Wyniki zapisz na tablicy/flipcharcie.

Podstawa programowa:

12. Podaj uczniom i omów rodzaje inflacji w zależności od stopy inflacji, według kryterium tempa:
 - „inflacja pełzająca” – do kilku procent rocznie, nie przekracza 5% rocznie,
 - „inflacja krocząca” – od kilku do kilkunastu procent rocznie, oscyluje w granicach 5-10% rocznie,
 - „inflacja galopująca” – roczny wzrost cen według stopy dwu- albo trzycyfrowej, od 20% w górę,
 - „hiperinflacja” – miesięczny wzrost cen przekracza 150%; odnieś się do przykładu z filmiku edukacyjnego.
13. Burza mózgów „Jakie czynniki mogą mieć wpływ na spadki i wzrosty stopy inflacji?”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.

Uczeń zdolny:

14. Wyświetl na ekranie animowaną prezentację pt. „Zjawisko inflacji” (<http://goo.gl/bcLT9r>) oraz filmiki edukacyjne pt. „Prawo podaży i popytu” (<http://goo.gl/1HOK0i>), „Polityka fiskalna” (<http://goo.gl/Od7Bhm>) i „Polityka pieniężna” (<http://goo.gl/u6xCgQ>), dostępne na stronie internetowej Narodowego Banku Polskiego.

15. Po każdym filmiku zaprosz uczniów do pogadanki na temat skutków i przeciwdziałania inflacji.
16. Podsumuj filmiki edukacyjne oraz pogadanki – ograniczenie inflacji lub przeciwdziałanie jej wystąpieniu wymaga odpowiedniej polityki państwa w zakresie kształtowania dochodów społeczeństwa, ograniczania deficytu budżetowego (polityka fiskalna), kontroli emisji pieniądza przez bank centralny i kreacji pieniądza kredytowego przez banki komercyjne (polityka monetarna).

Podstawa programowa:

17. Zwróć uwagę uczniów na to, że większość państw świata posiada lub posiadała w niedawnej przeszłości własną walutę narodową, służącą do dokonywania płatności w obrębie danego kraju.
18. Zaprosz uczniów do dyskusji, jakie waluty znają ze słyszenia, a którymi rzeczywiście posługiwali się jako środkiem płatniczym podczas swoich podróży zagranicznych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

19. Na ekranie wyświetl slajd zawierający w jednej kolumnie kilka flag państw, których waluty narodowe są/były tymi najpopularniejszymi, „uniwersalnymi” na świecie (Wielka Brytania, Szwajcaria, Stany Zjednoczone, Japonia, Niemcy, Grecja, Szwecja, Włochy). W drugiej kolumnie slajd niech prezentuje pliki graficzne z nazwami walut, przykładowymi banknotami, monetami, skrótami walutowymi i/lub symbolami walut.
20. Rozszyfruj skróty walutowe – zarówno te wyświetlone, jak i te stosowane do najpopularniejszych walut.
21. Poprosz uczniów o połączenie w pary państw z odpowiadającymi im walutami narodowymi – zarówno aktualnie obowiązującymi, jak i historycznymi. Zwróć uwagę na podane nazwy konkretnej waluty.

22. Dokonaj podziału uczniów na cztery grupy, z których każda ma za zadanie wykorzystać zasoby Internetu i podać wartość w polskich złotych odpowiednio 1 euro – grupa nr 1, 1 dolara – grupa nr 2, 1 jena – grupa nr 3 i 1 franka szwajcarskiego – grupa nr 4 oraz zastanowić się, co można kupić za taką kwotę w odniesieniu do artykułów codziennego użytku i zapotrzebowania.

23. Poproś kolejno każdą grupę o zapisanie na tablicy kwoty, którą mieli do dyspozycji oraz omówienie koszyka zakupowego.
24. Podsumowując poszukiwania uczniów, wyjaśnij, że – aby umożliwić zakupy w różnych krajach oraz dokonywanie transakcji pomiędzy różnymi państwami – funkcjonuje mechanizm wymiany walut po odpowiednich kursach wymiany. Kurs walutowy wskazuje, jaka jest cena danej waluty wyrażona w innej walucie.
25. Zaprezentuj uczniom na ekranie adresy stron internetowych, pod którymi znajdują aktualne kursy walut, np. na portalach ekonomicznych: www.nbp.pl, www.forex.pl, www.money.pl, www.bankier.pl, na portalach internetowych: www.waluty.onet.pl, www.waluty.wp.pl, www.mojeinwestycje.interia.pl, na stronach banków i kantorów internetowych.
26. Poproś uczniów, aby – wykorzystując kalkulator – dokonali przeliczenia, ile kosztowałby w przeliczeniu na złotówki domek wakacyjny, który kupowany byłby w Grecji, a jego cena została ustalona na poziomie 200 000 euro. Czy dysponując taką kwotą w polskich złotych, stać by ich było na leśniczówkę w górach w Szwajcarii, wycenioną na 250 000 CHF, apartamentu w Tokio, kosztującego 500 000 JPY, czy też domku letniskowego na Karaibach za kwotę 300 000 USD?

Uczeń zdolny:

27. Wyświetl prezentację animowaną oraz filmik edukacyjny pt. „Kurs walutowy”, dostępne na stronie NBP, omawiające najistotniejsze procesy wpływające na kurs walutowy oraz podejmujące temat kupna walut w kontekście inwestycji (<http://goo.gl/zkdJTZ>, <http://goo.gl/W4Rm5g>).
28. Zaproponuj pogadankę podsumowującą procesy, które wpływają na kursy walut.

Podstawa programowa:

29. Poinformuj uczniów, że mechanizm wymiany walut po odpowiednich kursach wymiany umożliwia dokonywanie płatności w obrębie konkretnego kraju, a także realizację transakcji w handlu zagranicznym.
30. Podaj przykład: Klient zamawia luksusowy samochód, który produkowany jest na zamówienie i niedostępny na rynku krajowym. Koszt zakupu samochodu ustalono na poziomie 246 000 euro. Maksymalna kwota, jaką klient zamierza przeznaczyć na zakup samochodu w polskich złotych, wynosi 1 000 000 zł. Na poczet wyprodukowania samochodu klient wpłacił 100 000 euro zaliczki, co przy aktualnym kursie euro do złotówki, wynoszącym 4 zł, przełożyło się na dokonanie przelewu na kwotę 400 000 zł. Ponieważ samochód produkowany jest według indywidualnego zamówienia, jego wyprodukowanie zajmie rok. Pozostałą kwotę zakupu auta klient zapłaci przy jego odbiorze. Kiedy szczęśliwa chwila odbioru wymarzonego samochodu nadchodzi, kurs euro do złotówki w porównaniu do zeszłego roku wzrósł/zmalał do poziomu 4,24 zł/3,9 zł. Jaką kwotę klient będzie musiał dopłacić? Czy przekroczył zakładany budżet na zakup samochodu? Poproś uczniów o odpowiedzi na zadane pytania.
31. Dokonaj podziału uczniów na 2 grupy koedukacyjne.
32. Zadaniem jednej grupy będzie wyjaśnienie wpływu kursu złotówki na gospodarkę krajową, a drugiej – omówienie wpływu kursu złotówki na handel zagraniczny.
33. Poproś oba zespoły o podsumowanie grupowych dyskusji na forum klasy.
34. Zaproś uczniów do obejrzenia filmiku edukacyjnego na temat cyklu koniunkturalnego (<http://goo.gl/oAPYv0>).
35. Prezentację wideo podsumujcie sprecyzowaniem definicji recesji oraz koniunktury.
36. Podsumuj zajęcia w kontekście nabytych umiejętności.
37. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zadaniem uczniów jest rozwiązanie quizu pt. „Wpływ kursu na zyski”, dostępnego na stronie Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/Rrjmqq>).
2. Zadaj uczniom przygotowanie tabeli z dwoma kolumnami zatytułowanymi: „Grupy społeczne, które tracą z powodu inflacji” oraz „Grupy społeczne, które zyskują z powodu inflacji”.
3. Zachęć uczniów do dalszego rozbudowania gry planszowej pt. „Państwo i gospodarka” i uwzględnienia w niej inflacji oraz różnego rodzaju walut.

19. Scenariusz zajęć: Oręż polityki pieniężnej (1 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Narzędzia polityki pieniężnej

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, jaka instytucja w Polsce realizuje politykę pieniężną państwa
- ✓ zna narzędzia polityki pieniężnej państwa
- ✓ wie, że polityka pieniężna ma charakter restrykcyjny i ekspansywny

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia podstawowe cele polityki pieniężnej
- ✓ charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej
- ✓ wyjaśnia pojęcia operacji warunkowej sprzedaży repo oraz reverse repo
- ✓ omawia wpływ konkretnych narzędzi polityki pieniężnej na stopy procentowe i życie przeciętnego obywatela
- ✓ podaje, jakie są cele restrykcyjnej i ekspansywnej polityki pieniężnej

Metody i techniki pracy:

- prezentacja wideo
- pogadanka
- miniwykład
- praca w grupach
- praca z tekstem
- plakat
- prezentacja
- praca z całą klasą

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Polityka pieniężna”

- wydruk opracowania pt. „O NBP – Polityka pieniężna” x 3
- wydruk ze słownika NBP „Stopy procentowe”
- wydruk ze słownika NBP „Rezerwy obowiązkowe”
- wydruk ze słownika NBP „Operacje otwartego rynku”
- wydruk ze słownika NBP „Repo”
- wydruk ze słownika NBP „Reverse repo”
- (arkusz A0 + kolorowe flamastry) x 3
- wydruk opracowania pt. „Polityka pieniężna” x 3
- zakreślacz x 3
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wyświetl uczniom na ekranie filmik edukacyjny pt. „Polityka pieniężna”, dostępny na stronie Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/SDqaZq>).
3. Podsumuj obejrzany filmik – podstawowym celem polityki pieniężnej (zamiennie nazywanej polityką monetarną) jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Zadaniem polityki pieniężnej jest więc zapewnienie odpowiedniej ilości pieniędzy na rynku. Stabilność cen jest niezbędna do zbudowania trwałych fundamentów długofalowego wzrostu gospodarczego – odwołaj się do jednej z poprzednich lekcji na temat wzrostu gospodarczego. Nawiąż również do tematyki ostatniej lekcji – stabilność cen jest ściśle powiązana z utrzymaniem inflacji na niskim poziomie.
4. W nawiązaniu do filmiku edukacyjnego zaprosz uczniów do pogadanki na temat tego, jaka instytucja realizuje politykę pieniężną państwa. Podczas dyskusji odwołajcie się do wcześniejszych lekcji na temat instytucji rynkowych.
5. Wprowadź uczniów w tematykę narzędzi polityki pieniężnej – głównymi narzędziami, które stosuje bank centralny, realizując politykę pieniężną, są: „stopy procentowe”, „rezerwy obowiązkowe” i „operacje otwartego rynku”. Wykorzystywany przez NBP zestaw instrumentów polityki pieniężnej pozwala na kształtowanie rynkowych stóp procentowych.
6. Dokonaj podziału uczniów na 3 grupy.
7. Rozdaj grupom wydrukowane opracowania dotyczące narzędzi polityki pieniężnej, pochodzące ze słownika NBP (<http://www.nbportal.pl/pl/np/slownik>), oraz opracowanie na temat działalności NBP w zakresie polityki pieniężnej (<http://goo.gl/3zPUZO>), ponadto arkusze A0 i kolorowe flamastry. Poproś uczniów o przygotowanie plakatów na temat konkretnych narzędzi polityki pieniężnej: grupa 1 – stopy procentowe (<http://goo.gl/luK4yZ>), grupa 2 – rezerwy obowiązkowe (<http://goo.gl/ct9MVm>), grupa 3 – operacje otwartego rynku wraz z operacjami kredytowo-depozytowymi (<http://goo.gl/3W5GPL>). Zwróć uwagę uczniów, aby przy przygotowywaniu plakatów uwzględnili również swoje wnioski, wyciągnięte na bazie otrzymanych opracowań, i odpowiedzieli na pytanie, jaki wpływ mają narzędzia polityki pieniężnej państwa na stopy procentowe, a tym samym na życie przeciętnego obywatela.

Uczeń zdolny:

8. Poproś uczniów zdolnych, aby wzbogacili plakat grupy 3 o opracowanie graficzne operacji warunkowej sprzedaży „repo” (<http://goo.gl/kEZYhO>) oraz „reverse repo” (<http://goo.gl/1q6d0Q>).

Podstawa programowa:

9. Zaproś liderów grup do zaprezentowania i omówienia przygotowanych plakatów.
10. Powiedz uczniom, że działania banku centralnego w ramach celów polityki pieniężnej można podzielić na restrykcyjne i ekspansywne.
11. Rozdaj grupom wydrukowane opracowanie pt. „Polityka pieniężna” (<http://goo.gl/hnm9uD>) oraz zakresłacz.
12. Poproś uczniów, aby wybrali z tekstu te aspekty, które według nich są przejawem restrykcyjnej i ekspansywnej polityki pieniężnej.
13. Wypisz na tablicy/flipcharcie propozycje uczniów – najpierw te dotyczące restrykcyjnej polityki pieniężnej.
14. Podsumuj politykę restrykcyjną (twardą, drogiego pieniądza) – jej celem jest zmniejszanie podaży pieniądza poprzez sprzedaż papierów wartościowych na otwartym rynku, podwyższenie stóp procentowych i zmiany poziomu rezerw obowiązkowych. Jest to polityka antyinflacyjna.
15. Wypisz na tablicy/flipcharcie propozycje uczniów dotyczące ekspansywnej polityki pieniężnej.
16. Podsumuj politykę ekspansywną (miękką, taniego pieniądza) – jej celem jest zwiększanie podaży pieniądza poprzez zakup papierów wartościowych na otwartym rynku, obniżanie stóp procentowych i obniżanie poziomu rezerw obowiązkowych.
17. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
18. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do dalszego rozbudowania gry planszowej pt. „Państwo i gospodarka” i uwzględnienia w niej stóp procentowych.

20. Scenariusz zajęć: Być wróżbitą – fajna rzecz (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Państwo, gospodarka: Tendencje w gospodarce

Cel ogólny:

Uczeń analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna pojęcie globalizacji
- ✓ wie, gdzie poszukiwać informacji gospodarczych dotyczących Polski i świata
- ✓ wie, kim są antyglobaliści i jakie są ich cele oraz metody działania

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wymienia cechy globalizacji
- ✓ potrafi ocenić dobre i złe skutki globalizacji
- ✓ podaje przykłady przejawów globalizacji w obszarze gospodarczym, politycznym, technologicznym i społeczno-kulturowym
- ✓ określa szanse i zagrożenia globalizacji w Polsce
- ✓ podaje przykłady inwestycji zagranicznych na obszarze lokalnym i krajowym
- ✓ wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski
- ✓ tworzy dzięki tym informacjom zestawienie i analizuje, w którym miejscu polska gospodarka klasyfikuje się na tle Europy
- ✓ stosuje wskaźniki gospodarcze w analizie stanu polskiej gospodarki
- ✓ potrafi opracować diagnozę stanu gospodarki Polski z wykorzystaniem trafnie dobranych wskaźników
- ✓ wskazuje i charakteryzuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie
- ✓ wskazuje czynniki wpływające na to, że największe centra finansowe i gospodarcze są na tak wysokich pozycjach w rankingach
- ✓ na podstawie analizy zmian i tendencji w światowej gospodarce podejmuje się przewidywania zmian w rankingu centrów finansowych i gospodarczych
- ✓ ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- miniwykład
- prezentacja wideo

- praca z całą klasą
- praca w grupie
- prezentacja
- ćwiczenie interaktywne
- pogadanka
- praca z zasobami Internetu
- praca zespołowa
- praca z materiałami prasowymi
- plakat
- głosowanie

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Globalizacja”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Szanse i zagrożenia globalizacji w Polsce”
- (brystol + kolorowe flamastry) x 12
- (taśma klejąca + nożyczki) x 3
- filmik pt. „Dobre prawo – lepszy rozwój”
- klej x 2
- kolorowe kartki A4 (komplet) x 2
- materiały prasowe z ekonomii

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat tego, czym jest globalizacja. Propozycje i skojarzenia uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Wprowadź pojęcie: „globalizacja” – proces prowadzący do coraz większej współzależności i integracji społecznej, kulturowej i gospodarczej, prowadzący do tworzenia jednej światowej gospodarki.
4. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny Narodowego Banku Polskiego zatytułowany „Globalizacja” (<http://goo.gl/2nJlu1>).

Rozszerzenie podstawy programowej:

5. Podsumujcie wspólnie cechy globalizacji.
6. Podziel tablicę na dwie części – jedną kolumnę zatytułuj ZALETY, a drugą WADY.
7. Zachęć uczniów do wypisywania zalet i wad globalizacji.

Podstawa programowa:

8. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy. Zadaniem uczniów będzie zaproponowanie przykładów przejawów globalizacji w obszarze gospodarczym (grupa nr 1 – uczniowie z inteligencją logiczno-matematyczną i cielesno-kinestetyczną), politycznym (grupa nr 2 – uczniowie z inteligencją językową), technologicznym (grupa nr 3 – uczniowie z inteligencją przestrzenną i przyrodniczą) oraz społeczno-kulturowym (grupa nr 4 uczniowie z inteligencją muzyczną oraz inter- i intrapersonalną).

9. Zaproś liderów grup do przytoczenia przykładów przejawów globalizacji.
10. Wspólnie z uczniami rozwiąż wyświetlone na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Szanse i zagrożenia globalizacji w Polsce”, korzystając z zasobów portalu Scholaris (<http://goo.gl/yaUbbt>).
11. Zaproś uczniów do pogadanki na temat dostrzeganych przez nich inwestycji zagranicznych w najbliższej okolicy, w powiecie, w województwie, w kraju.
12. Zaproponuj dołączenie uczniów z wcześniej utworzonej grupy nr 4 do pozostałych grup. Każdemu zespołowi rozdaj arkusz brystolu i kolorowe flamastry, taśmę klejącą i nożyczki oraz podaj i wyświetl na ekranie przydatne w następnym zadaniu adresy stron internetowych – <http://www.mg.gov.pl/Analizy+i+prognozy/Sytuacja+gospodarcza+Polski> (strona www Ministerstwa Gospodarki), <http://www.paiz.gov.pl/pl> (strona www Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych).
13. Zadaniem grupy nr 3 będzie wykorzystanie zasobów podanych stron internetowych i hasłowe opracowanie informacji na temat zmian i tendencji w gospodarce Polski.
14. Grupa nr 2 będzie miała za zadanie opracować hasłowo zmiany i tendencje w gospodarce świata – w oparciu o zasoby zaprezentowanych stron internetowych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

15. Przed grupą nr 1 stoi zadanie dokonania analizy, w którym miejscu klasyfikuje się polska gospodarka na tle Europy, poprzez wyszukanie dostępnych na zaproponowanych przez nauczyciela stronach internetowych informacji oraz interpretację wskaźników gospodarczych Polski i Europy.

Uczeń zdolny:

16. Zadaniem uczniów zdolnych jest trafne dobranie i wyszukanie informacji o wskaźnikach gospodarczych dotyczących polskiej gospodarki, a następnie opracowanie diagnozy stanu gospodarki Polski.

Podstawa programowa:

17. Poproś uczniów o przyklejenie opracowań w widocznym dla wszystkich miejscu i o ich omówienie.
18. W ramach podsumowania stanu gospodarki Polski zaproś uczniów do obejrzenia filmiku pt. „Dobre prawo – lepszy rozwój” (<http://goo.gl/gM6KZT>), dostępnego na portalu Youtube.
19. Dokonaj podziału uczniów na 2 zespoły, starając się, aby w każdym znajdowali się uczniowie z różnymi inteligencjami według Gardnera.
20. Rozdaj uczniom brystole, kolorowe flamastry, taśmę klejącą, klej, nożyczki, kolorowe kartki A4 oraz materiały prasowe z ekonomii.
21. Przekaż uczniom, że mają 30 minut na opracowanie w postaci plakatu następujących tematów: centra finansowe na świecie (jeden zespół), centra gospodarcze na świecie (drugi zespół). Do dyspozycji mają zasoby Internetu, materiały prasowe oraz własną wiedzę. Wykonanie plakatu powinno opierać się przede wszystkim na wyklejanko-wydzierankach.

Rozszerzenie podstawy programowej:

22. W przygotowywanych plakatach powinna znaleźć się również informacja odpowiadająca na pytanie, dlaczego te, a nie inne kraje znajdują się na czele światowych finansów i gospodarek, ze wskazaniem czynników wpływających na tak wysokie pozycje w rankingach.

Uczeń zdolny:

23. Na podstawie wyciągniętych przez siebie logicznych wniosków płynących z opracowań na temat zmian i tendencji w światowej gospodarce uczniowie zamieszczają na plakatach także swoje przewidywania zmian w rankingu centrów finansowych i gospodarczych.

Podstawa programowa:

24. Poproś zespoły o zaprezentowanie i omówienie swoich plakatów. Zwróćcie uwagę na przenikanie się opracowanych tematów i zależności między nimi.
25. Zaproponuj jawne głosowanie uczniów dotyczące dokonania wyboru znaczenia wpływu (pozytywny lub negatywny) globalizacji na poziom życia ludzi.
26. Wybierz dwóch uczniów z przeciwnych „obozów” i poproś ich o uzasadnienie swojego wyboru.
27. Nawiąż do pracy domowej – quizu pt. „Wpływ kursu na zyski” i zwróć uwagę na to, że w zależności od posiadanych informacji na temat zachowań gospodarczych na świecie i w kraju globalizację można „wykorzystać” do realizacji gospodarczo-ekonomicznych celów.
28. Podsumowaniem głosowania niech będzie wniosek o niemożności dokonania jednoznacznego wyboru dotyczącego wpływu globalizacji na różne aspekty życia. Zawsze da się znaleźć zarówno pozytywne, jak i negatywne przykłady zgodnie z powiedzeniem „Punkt widzenia zależy od punktu siedzenia”.
29. Ostatnim zadaniem uczniów będzie narysowanie modelowego – według nich – globalnego konsumenta.
30. Utwórz kilka zespołów. Każdy z nich będzie miał do dyspozycji brystol oraz kolorowe flamastry. Zwróć uwagę uczniów na różne aspekty wpływu globalizacji na konsumenta – w co się ubiera, jaką ma fryzurę, co je, czego słucha, co kupuje, jak spędza czas wolny itp.
31. Ponieważ w dobie globalizacji żyje się szybko, zespoły mają na wykonanie rysunku 5 minut.
32. Zespoły wymieniają się swoimi plakatami i porównują graficzne wizje globalnych konsumentów.

Rozszerzenie podstawy programowej:

33. Zachęć uczniów, aby po raz ostatni rozbudowali projektowaną w ramach kolejnych prac domowych grę pt. „Państwo i gospodarka” wprowadzając w niej ranking finansowy i gospodarczy.
34. Wylosuj kilkoro uczniów i uczennic do zaprezentowania fabuły oraz przyjętych założeń w zaprojektowanych przez nich grach.

Podstawa programowa:

35. Podsumuj zajęcia w zakresie zdobytej przez uczniów wiedzy. Poproś uczniów, żeby wyliczyli, czego się nauczyli na zajęciach.
36. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do pogrania w gry pt. „Państwo i gospodarka”, które zaprojektowali.
2. Zachęć uczniów do poszukania informacji na temat tego, kim są antyglobaliści, przeciwko czemu protestują i jakimi usługują się przy tym metodami.

21. Scenariusz zajęć: Dobry plan to połowa sukcesu (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Przedsiębiorstwo: Biznesplan

Cel ogólny:

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa i sporządza prosty biznesplan.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zdaje sobie sprawę z tego, że czas ma wartość ekonomiczną
- ✓ zna ideę wpływu otoczenia na środowisko oraz środowiska na otoczenie
- ✓ wie, czym jest biznesplan
- ✓ zna strukturę i zawartość biznesplanu
- ✓ zna metody analizy otoczenia przedsiębiorstwa

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji
- ✓ charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo
- ✓ w przedsiębiorstwach istniejących na rynku potrafi wskazać cele działania przedsiębiorstwa i wyjaśnić, dlaczego w taki, a nie inny sposób zostały zrealizowane
- ✓ podaje własne pomysły na realizację celów
- ✓ sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie
- ✓ bada rynek pod względem zakładanego przedsiębiorstwa
- ✓ umieszcza analizę finansową w biznesplanie zakładanego przedsiębiorstwa

Metody i techniki pracy:

- pogadanka
- praca w grupach
- projekt edukacyjny
- prezentacja
- dyskusja
- miniwykład
- prezentacja wideo
- ćwiczenie interaktywne

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- (arkusz A0 + kolorowe flamastry) x 4
- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Biznesplan”
- tablica z kredą/flipchart z flamastrami
- ćwiczenie interaktywne pt. „Biznesplan”
- filmik edukacyjny pt. „Marka”

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do pogadanki dotyczącej powiedzenia „Czas to pieniąż”. Zwróć uwagę uczniów na przedsiębiorstwa, które idealnie „wstrzeliły się” ze swoją propozycją w zapotrzebowanie rynku, dokonali właściwej merytorycznie i czasowo analizy otoczenia przedsiębiorstwa i odpowiedzieli na zapotrzebowanie konsumentów (odwołaj się do zajęć dotyczących potrzeb człowieka).
3. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy. Każdej z nich wręcz arkusz A0 oraz kolorowe flamastry.
4. Zaproś uczniów do projektu pt. „Rynek wokół nas”. Zadaniem każdej z grup jest przeanalizowanie doświadczeń własnych, członków rodziny i znajomych, lokalnego rynku sprzedaży produktów i usług na przykładzie: grupa 1 – sklepu szkolnego (jeśli takowego nie ma, sklepu spożywczego), grupa 2 – lokalnej piekarni/cukierni, grupa 3 – lokalnej myjni samochodowej, grupa 4 – lokalnego fryzjera. Analiza powinna uwzględniać takie aspekty, jak:
 - a. cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji;
 - b. charakterystyka otoczenia, w którym działa przedsiębiorstwo;
 - c. zbadanie podaży – co szczegółowo oferują przedsiębiorstwa, jakie są ceny i jakość produktów/usług, czy przedsiębiorstwa reklamują swoje produkty/usługi, w jaki sposób docierają do potencjalnych klientów ze swoją ofertą;
 - d. zbadanie popytu – kto kupuje towary/korzysta z usług, które z nich cieszą się największą popularnością, jak liczna jest klientela przedsiębiorstw.

Rozszerzenie podstawy programowej:

5. Zachęć uczniów, żeby na przykładzie działalności przedsiębiorstw istniejących już na rynku wyjaśnili, dlaczego w taki, a nie inny sposób zostały zrealizowane cele działania przedsiębiorstwa oraz określili wpływ działalności firmy na środowisko.

Uczeń zdolny:

6. Poproś uczniów, żeby zastanowili się i podali własne pomysły na realizację celów działania analizowanej firmy.

Podstawa programowa:

7. Zaproś liderów grup o zaprezentowanie wyników grupowych analiz.

Rozszerzenie podstawy programowej:

8. Zaproponuj uczniom dyskusję na temat wpływu środowiska na otoczenie przedsiębiorstw.

Podstawa programowa:

9. Poinformuj uczniów, że podstawą sukcesu działalności gospodarczej jest dobry pomysł na biznes, a niezbędny do osiągnięcia celu jest dobry plan jego realizacji. Narzędziem pomocnym przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu działalności gospodarczej, jej prowadzeniu czy też podejmowaniu działań w nowych obszarach działalności (potrzeby wewnętrzne firmy) i pozyskiwaniu kapitału na działalność przedsiębiorstwa (potrzeby zewnętrzne) jest biznesplan. Biznesplan to dokument, który zawiera cele działalności firmy oraz sposoby ich realizacji, z uwzględnieniem uwarunkowań finansowych, marketingowych, organizacyjnych i technologicznych.
10. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny pt. „Biznesplan” z zasobów Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/kcDU9N>).
11. Zachęć uczniów do pogadanki i wykorzystania wiedzy z obejrzanego filmiku, a następnie wspólnie opracujcie 8-etapową strukturę i zawartość biznesplanu nowo tworzonej firmy.

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	

12. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Biznesplan” z zasobów Scholaris (<http://goo.gl/LH7nsO>).
13. Wybierz ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego.
14. Powiedz uczniom, że aby informacja o naszej działalności dotarła do jak największego grona potencjalnych odbiorców, reklama naszej firmy musi uwzględniać różne typy osobowości (nawiąż do jednej z pierwszych lekcji z działu „Człowiek przedsiębiorczy”). Łączenie różnych zmysłów percepcji gwarantuje zapamiętywalność reklamy, a w efekcie potencjalnie większą liczbę kupujących nasze produkty lub korzystających z naszych usług (odwołaj się do lekcji na temat reklamy).
15. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny NBP pt. „Marka” (<http://goo.gl/d1a2G2>).
16. Poproś każdą grupę, żeby zastanowiła się, jakie formy reklamy mogłaby zastosować firma, której działalności na rynku analizowali.
17. Omówcie wspólnie propozycje efektywnej reklamy w zależności od rodzaju prowadzonej przez przedsiębiorstwa działalności.
18. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy oraz umiejętności.
19. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „10 kroków do sukcesu” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Zadaj uczniom sporządzenie projektu własnego przedsiębiorstwa z uwzględnieniem potrzeb rynku i własnych, opartego na biznesplanie i uwzględniającego jego pierwsze trzy etapy: streszczenie biznesplanu, charakterystykę przedsiębiorstwa, analizę strategiczną.
2. Poproś uczniów o uwzględnienie w biznesplanie swojego przedsiębiorstwa również planu marketingowego firmy.
3. Zachęć uczniów, żeby umieścili analizę bliższego i dalszego otoczenia przedsiębiorstwa oraz analizę finansową w biznesplanie swojego przedsiębiorstwa.

22. Scenariusz zajęć: Firma to ja (3 h)

Treści z podstawy programowej:

Przedsiębiorstwo: Zakładanie firmy

Cel ogólny:

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, co jest głównym celem prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ wie, jak oblicza się dochód, koszty i przychód
- ✓ wie, co można zaliczyć do kosztów prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ zna schematy zarządzania spółkami
- ✓ wie, że najpowszechniejszą formą przedsiębiorstwa jest jednoosobowa działalność gospodarcza
- ✓ zna definicję przedsiębiorcy
- ✓ zna adres strony internetowej, na której dokonuje się założenia, zawieszenia i zamknięcia działalności gospodarczej
- ✓ wie, gdzie poszukiwać spisu przedsiębiorców
- ✓ zna rozwinięcie skrótów NIP, ePUAP, REGON, KRS, CEIDG, PKD
- ✓ wie, czym jest profil zaufany i do czego on służy
- ✓ wie, na jakim formularzu dokonuje się zgłoszenia działalności gospodarczej
- ✓ wie, że rodzaj dokumentacji księgowej prowadzonej w firmie zależy bezpośrednio od formy opodatkowania firmy
- ✓ zna formy opłacania podatku dochodowego
- ✓ wie, czym jest PKPiR
- ✓ wie, czym są księgi rachunkowe
- ✓ wie, że najpowszechniejszą formą dokumentacji księgowej firm jest podatkowa księga przychodów i rozchodów
- ✓ jest świadomy, że przy prowadzeniu działalności gospodarczej przydatne, choć nieobowiązkowe, jest posiadanie bankowego konta firmowego i pieczętki firmowej
- ✓ zna Kodeks postępowania administracyjnego
- ✓ wie, ile czasu ma urząd na wystawienie zaświadczenia, o które może zawnieść przedsiębiorca z racji prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej
- ✓ wie, w jakim zakresie i w jaki sposób Inkubatory Przedsiębiorczości wspierają przedsiębiorców
- ✓ wie, na jakie wsparcie może liczyć przedsiębiorca w danej instytucji wspierającej przedsiębiorców

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ podaje cele prowadzenia działalności gospodarczej

- ✓ rozróżnia ekonomiczne i społeczne cele prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ wymienia, co jest źródłem przychodów firm usługowych, a co – firm produkcyjnych
- ✓ podaje przykłady kosztów stałych w działalności gospodarczej
- ✓ wymienia i omawia podstawowe rodzaje działalności gospodarczej
- ✓ rozróżnia i charakteryzuje podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa
- ✓ wybiera najkorzystniejszą formę przedsiębiorstwa
- ✓ podaje przykłady związków spółek
- ✓ podaje czynniki, które wpływają na popularność wyboru prowadzenia działalności gospodarczej w formie jednoosobowej i które ten wybór ograniczają
- ✓ opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa
- ✓ wymienia dane, które powinny znaleźć się na pieczęcie
- ✓ wymienia instytucje wspierające przedsiębiorców
- ✓ potrafi zgłosić do rejestru własną działalność gospodarczą
- ✓ wykorzystuje postawę przedsiębiorczą we współpracy z jednostkami organizacyjnymi służącymi do założenia działalności gospodarczej
- ✓ charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa
- ✓ wybiera najkorzystniejszą ekonomicznie ofertę firmowego rachunku bankowego
- ✓ podaje rodzaje przedsiębiorstw ze względu na ich wielkość
- ✓ przewiduje konsekwencje prowadzenia działalności gospodarczej
- ✓ oblicza na uproszczonych przykładach wynik finansowy firmy

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- ćwiczenie interaktywne
- praca z całą klasą
- zadanie matematyczne
- praca w parach
- prezentacja graficzna
- praca w grupach
- praca z zasobami internetowymi
- mapa myśli
- prezentacja
- pogadanka
- miniwykład
- prezentacja wideo
- notatka
- dyskusja
- konsultacje z zaproszonym gościem

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica/flipchart + artykuły piśmiennicze
- pracownia komputerowa z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym

- ćwiczenie interaktywne pt. „Zysk w działalności gospodarczej”
- diagram dotyczący podstawowych rodzajów działalności gospodarczej
- schemat prezentujący formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw w Polsce
- (arkusz A1 + kolorowe flamastry) x 6
- dane statystyczne – liczba jednoosobowych firm działających w Polsce, liczba ludności Polski w wieku produkcyjnym
- filmik pt. „Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej”
- strona internetowa z informacjami dotyczącymi tego, jak obywatele i przedsiębiorcy mogą wykorzystać ePUAP
- filmik edukacyjny pt. „Profil zaufany”
- filmik pt. „Jak założyć firmę? Rejestracja działalności gospodarczej w CEIDG”
- elektroniczny formularz CEIDG-1 + instrukcja wypełniania formularza
- pliki graficzne przykładowych firmowych pieczętek
- [diagram prezentujący instytucje wspierające przedsiębiorców](#)
- [zaproszenie przedstawiciela lokalnego lub regionalnego Inkubatora Przedsiębiorczości](#)

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

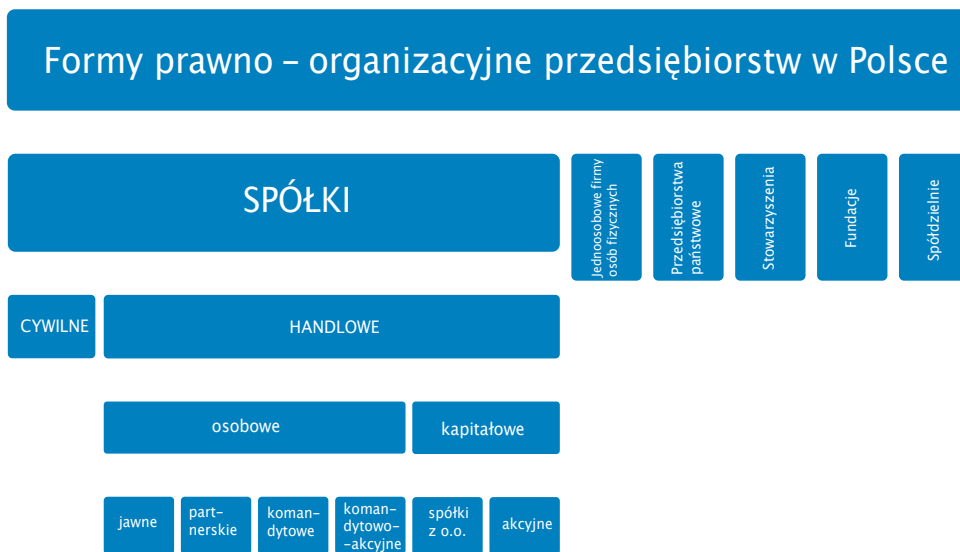
1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Burza mózgów: „Cele prowadzenia działalności gospodarczej”. Zapisz propozycje uczniów na tablicy/flipcharcie.
3. Wyświetl na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Zysk w działalności gospodarczej” z zasobów portalu Scholaris (<http://goo.gl/7sqjHH>).
4. Wylosuj ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego.
5. Podzielcie wspólnie wypisane na tablicy/flipcharcie cele prowadzenia działalności gospodarczej na ekonomiczne i społeczne.
6. Podsumuj ekonomiczne cele gospodarowania – głównym celem prowadzenia działalności gospodarczej jest osiągnięcie maksymalnych korzyści finansowych. Miarą korzyści finansowych są dochody firmy.
7. Wyświetl na ekranie równanie:
$$\text{dochód} = \text{przychód} - \text{koszty}$$
8. Poproś ucznia o zdolnościach logiczno-matematycznych, aby przekształcił powyższe równanie w taki sposób, by pokazać, czym matematycznie są koszty, a czym przychody.
9. Zachęć uczniów, aby zastanowili się w parach nad tym, co jest źródłem przychodów firm usługowych, a co – firm produkcyjnych, a także co można zaliczyć do kosztów prowadzenia działalności gospodarczej i które z tych kosztów są kosztami stałymi.
10. Zaproś dwie pary, jeśli to możliwe różnopłciowe, do zaprezentowania swoich propozycji.

11. Przedstaw uczniom diagram dotyczący podstawowych rodzajów działalności gospodarczej:

12. Poproś po kolei 4 uczniów, najlepiej w parach różnopłciowych, aby omówili każdy z wymienionych rodzajów działalności.
13. Zaprezentuj uczniom schemat prezentujący formy prawnoorganizacyjne przedsiębiorstw w Polsce:

14. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup.
15. Rozdaj grupom arkusze A1 i kolorowe flamastry.
16. Poproś uczniów o opracowanie w postaci map myśli szczegółowych informacji dotyczących konkretnej formy prawnoorganizacyjnej przedsiębiorstw na podstawie zasobów internetowych: grupa 1 – spółka cywilna, grupa 2 – jednoosobowa działalność gospodarcza, grupa 3 – stowarzyszenie, grupa 4 – fundacja, grupa 5 – spółdzielnia.

Uczeń zdolny:

17. Jedną z grup stanowić powinni uczniowie zdolni (grupa 6). Poproś ich o opracowanie w postaci mapy myśli szczegółowych informacji dotyczących działalności spółek handlowych oraz związków spółek.

Podstawa programowa:

18. Zaproś liderów grup do omówienia grupowych map myśli.
19. Powiedz uczniom, że najpowszechniejszą formą przedsiębiorstwa jest jednoosobowa działalność gospodarcza.
20. Zaproponuj uczniom pogadankę na temat tego, co wpływa na popularność tej formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstwa, a co ją ogranicza.
21. Podaj uczniom dane statystyczne dotyczące liczby jednoosobowych firm działających w Polsce. Porównaj dane z liczbą ludności Polski w wieku produkcyjnym.
22. Zaproś uczniów do burzy mózgów: „Przedsiębiorca”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
23. Podsumuj burzę mózgów wprowadzeniem definicji przedsiębiorcy zgodnej z polskim prawem – podmiot, który prowadzi we własnym imieniu działalność gospodarczą.
24. Wprowadź uczniów w procedury zakładania firmy: wyświetl filmik pt. „Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej”, dostępny na portalu Youtube (<http://goo.gl/qRf19g>).
25. Wejdź na stronę internetową www.firma.gov.pl. Wyraźnie podkreśl adres strony, którą wyświetliłeś.
26. Powiedz uczniom, że na tej stronie dokonuje się rejestracji działalności gospodarczej, jej zawieszenia i zamknięcia, ale również można skorzystać z wyszukiwarki przedsiębiorców.
27. Zapytaj dowolnego ucznia o nazwę firmy, którą zna, i za pomocą wyszukiwarki dostępnej na stronie przeszukaj bazę przedsiębiorców.
28. Wyświetl uczniom filmik dostępny na portalu Youtube pt. „Jak założyć firmę? Rejestracja działalności gospodarczej w CEIDG” (<http://goo.gl/tH3SYK>), dotyczący procedur zakładania firmy. Zwróć uczniom uwagę na to, że filmik ten udostępniony został przez portal www.firma.gov.pl.
29. Poproś uczniów o ponowną pracę w grupach i wyszukanie w Internecie rozwinięć skrótów: NIP (grupa 1), ePUAP (grupa 2), REGON (grupa 3), KRS (grupa 4), CEIDG (grupa 5), PKD (grupa 6).
30. Wypisz na tablicy/flipcharcie rozwinięcia skrótów wyszukane przez uczniów.
31. Wyświetl stronę internetową z informacjami dotyczącymi tego, jak obywatele i przedsiębiorcy mogą wykorzystać ePUAP – <http://goo.gl/grpSq>.
32. Zwróć uczniom uwagę na to, że podczas wysyłania e-dokumentów należy zadbać o ich uwiarygodnienie podpisem.
33. Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, w jaki sposób można uwiarygadniać dokumenty w postaci elektronicznej.
34. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny pt. „Profil zaufany” – <http://goo.gl/O01JxM>.
35. Zwróć uczniom uwagę na to, że profil zaufany jest czymś innym niż podpis elektroniczny, choć podkreśl, że służy do tego samego – uwiarygadniania adresata wiadomości.
36. Nawiąż do rozwinięcia skrótu ePUAP i odnieś stosowanie profilu zaufanego do ePUAPu.
37. Powiedz uczniom, że na stronie www.epuap.gov.pl znajdują informacje jak uzyskać profil zaufany.
38. Podkreśl, że posiadanie takiego profilu zaufanego jest wygodnym rozwiązaniem dla każdego obywatela chcącego załatwiać sprawy urzędowe w e-administracji.
39. Wyświetl na ekranie formularz CEIDG-1 (<http://goo.gl/t9oHkn>) i zwróć uwagę uczniów na punkt 20 wniosku, dotyczący rodzaju prowadzonej przez firmę dokumentacji rachunkowej.
40. Podkreśl, że rodzaj dokumentacji księgowej prowadzonej w firmie zależy bezpośrednio od formy opodatkowania firmy – punkt 18 w formularzu CEIDG-1.

41. Przydziel grupom 1-4, po jednej formie opłacania podatku dochodowego, a grupie 5 – podatkową księgę przychodów i rozchodów.

Uczeń zdolny:

42. Grupie uczniów zdolnych przydziel księgi rachunkowe.

Podstawa programowa:

43. Poproś grupy, aby na podstawie zasobów internetowych portalu CEIDG oraz Ministerstwa Finansów opracowali notatkę na czym polegają formy opodatkowania dochodów oraz rodzaje ksiąg rachunkowych.
44. Zaproś uczniów do odczytania sporządzonych notatek.
45. Podsumuj tę część zajęć informacją, że najpowszechniejszą formą dokumentacji księgowej firm jest – napisz to na tablicy dużymi literami – Podatkowa Księga Przychodów i Rozchodów, w skrócie PKPiR.
46. Powiedz uczniom, że pomocna przy wypełnianiu formularza CEIDG-1 jest instrukcja wypełniania wniosku. Wyświetl ją na ekranie (<http://goo.gl/3uexda>) i zaprezentuj szczegółowe wskazówki dotyczące punktów 18-22 wniosku CEIDG-1.
47. Poinformuj uczniów, że przy prowadzeniu działalności gospodarczej przydatne, choć nie-obowiązkowe, jest posiadanie bankowego konta firmowego i pieczętki firmowej.
48. Wyświetl na ekranie kilka przykładów firmowych pieczętek, korzystając z wyszukiwarki graficznej.
49. Zaproś uczniów do dyskusji na temat tego, jakie dane powinny znaleźć się na pieczętce, które z nich są najważniejsze, które gwarantują uniwersalność pieczętki przy zmianach siedziby firmy, a które są niezbędne przy posługiwaniu się pieczętką w dokumentach urzędowych itp.

Rozszerzenie podstawy programowej:

50. Wyświetl na ekranie diagram prezentujący instytucje wspierające przedsiębiorców i rozwiń skróty ich nazw:

51. Zachęć uczniów do pracy w swoich grupach i wyszukania adresów internetowych podanych instytucji – jeśli to możliwe, zlokalizowanych najbliższej miejscowości, w której znajduje się szkoła: grupa 1 – WUP, PUP; grupa 2 – GCI, RIF, grupa 3 – PK, BGK; grupa 4 – PARP, KSU; grupa 5 – Inkubator Przedsiębiorczości, Anioły Biznesu.

Uczeń zdolny:

52. Poproś uczniów, aby zapoznali się z Kodeksem administracyjnym i przygotowali odpowiedź na pytanie, kiedy stosuje się Kodeks administracyjny i ile czasu ma urząd na wystawienie zaświadczenia, o które może zawnioskować przedsiębiorca z racji prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

Rozszerzenie podstawy programowej:

53. Zaprosz liderów grup, aby podchodzili do tablicy/flipchartu i wypisywali wyszukane adresy stron internetowych lokalnych i regionalnych instytucji wspierających działalność przedsiębiorców.
54. Powitajcie przedstawiciela lokalnego lub regionalnego Inkubatora Przedsiębiorczości.
55. Poproście konsultanta o uszczegółowienie, w jakim zakresie i w jaki sposób Inkubatory Przedsiębiorczości wspierają przedsiębiorców.
56. Rozpocznijcie pogadankę na temat czynników wpływających na sukces i niepowodzenie działalności przedsiębiorstwa.

Podstawa programowa:

57. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy oraz umiejętności.
58. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – film pt. „10 kroków do sukcesu” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów, aby udali się do jednej z instytucji wspierających przedsiębiorców w celu zebrania informacji o tym, na jakie wsparcie może liczyć przedsiębiorca w danej instytucji. Poproś uczniów, żeby zapoznali się z obecnie dostępnymi na rynku ofertami rachunków bankowych dla firm, przeanalizowali je i wybrali spośród nich tę najkorzystniejszą z ekonomicznego punktu widzenia.
2. Poproś uczniów, aby przygotowali opracowanie tabelaryczne dotyczące podziału przedsiębiorstw ze względu na ich wielkość. Zwróć uwagę uczniów na to, żeby w tabeli zawarli również informacje o liczbie przedsiębiorstw zarejestrowanych w Polsce, sklasyfikowanych według wielkości.
3. Zaproponuj uczniom obejrzenie filmiku pt. „Ryzyko”, dostępnego na portalu Narodowego Banku Polskiego (<http://goo.gl/x4SLHT>), a następnie przygotowanie mapy myśli dotyczącej konsekwencji prowadzenia działalności gospodarczej. Poproś, aby w ramach opracowania uczniowie uwzględnili szacunkowe obliczenie potencjalnego wyniku finansowego swojej firmy (której biznesplan przygotowywali w ramach zadania domowego z poprzedniej lekcji) na przestrzeni 3 lat.

23. Scenariusz zajęć: Ach, ci pracodawcy, ach, ci pracownicy (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Przedsiębiorstwo: Budowanie zespołu

Cel ogólny:

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna definicję konfliktu
- ✓ wie, na czym polega kompromis
- ✓ wie, kim jest mediator
- ✓ wie, że pełnienie funkcji mediatora ma swoje uwarunkowania prawne
- ✓ wie, czym są negocjacje
- ✓ zna zasady i fazy negocjacji
- ✓ szczegółowo zna techniki negocjacji i mediacji, które posłużą rozwiązywaniu konfliktów branżowych
- ✓ wie, czym jest etyka i moralność i jak odnoszą się one do pracy zespołowej i negocjacji

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ podaje zalety i wady pracy zespołowej
- ✓ wymienia role rozróżniane w zespole
- ✓ omawia cechy dobrego kierownika/lidera zespołu
- ✓ charakteryzuje style kierowania ludźmi
- ✓ wymienia pożądane cechy wykonawcy oraz pracownika
- ✓ omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy
- ✓ podaje przyczyny powstawania konfliktów w zespole
- ✓ rozróżnia rodzaje konfliktów
- ✓ omawia predyspozycje skutecznego mediatora
- ✓ identyfikuje i analizuje konflikty w zespole oraz proponuje metody ich rozwiązywania, szczególnie w drodze negocjacji
- ✓ wciela się w rolę lidera, wykonawcy oraz kierownika zespołu
- ✓ wciela się w rolę mediatora
- ✓ dzięki własnej samoocenie potrafi wskazać swoje miejsce w przedsiębiorstwie
- ✓ prowadzi negocjacje

Metody i techniki pracy:

- o prezentacja wideo
- o praca w parach
- o ćwiczenie interaktywne
- o praca z całą klasą
- o ćwiczenie graficzne
- o losowanie
- o praca w grupach
- o słowotwórstwo
- o głosowanie
- o prezentacja
- o burza mózgów
- o miniwykład
- o prezentacja graficzna
- o dyskusja
- o pogadanka

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Lokacja średniowiecznego miasta”
- tablica/flipchart + artykuły piśmiennicze
- ćwiczenie interaktywne pt. „Praca zespołowa”
- schemat struktury przykładowego zespołu
- ćwiczenie interaktywne pt. „Zarządzanie firmą”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Jak kierować firmą i pracownikiem?”
- (kartka A3 + kolorowe flamastry) x 5
- taśma klejąca + nożyczki
- schemat rodzajów konfliktów
- ćwiczenie interaktywne pt. „Konflikty w życiu codziennym i w pracy”
- encyklopedia internetowa
- filmik edukacyjny pt. „Negocjacje”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Zasady i fazy negocjacji”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Rodzaje, strategie i techniki negocjacji”

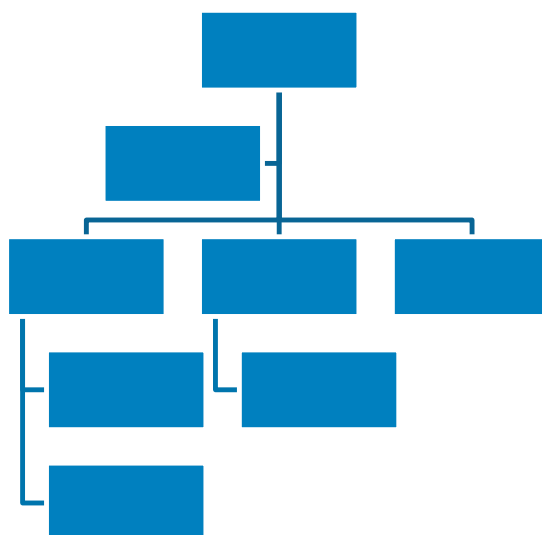
Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wyświetl uczniom filmik edukacyjny z zasobów portalu Scholaris pt. „Lokacja średniowiecznego miasta” (<http://goo.gl/LbIm81>).
3. Nawiąż do filmiku i powiedz uczniom, że analogicznie jak z budowaniem miasta ma się sytuacja z budowaniem zespołu – czy to projektowego, czy też pracowników i współpracowników.

4. Poproś uczniów, aby w parach zastanowili się nad zaletami i wadami pracy zespołowej.
5. Podziel tablicę na dwie kolumny – zatytułuj je odpowiednio „ZALETY” i „WADY”.
6. Spytaj kilka par uczniów, najlepiej różnopłciowych, i zapisz ich propozycje na tablicy/flipcharcie.
7. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Praca zespołowa” dostępne na portalu Scholaris (<http://goo.gl/I4Z24V>). Wyświetl najpierw plusy i minusy pracy zespołowej. Porównajcie je z zaletami i wadami wypisanymi na tablicy/flipcharcie.
8. Zaprezentuj filmik dostępny w ćwiczeniu interaktywnym.
9. Poproś jednego z uczniów, aby na podstawie treści filmu wymienił role, jakie rozróżnia się w zespole.
10. Zaproś chętnego ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego dostępnego na ekranie „b”.
11. Przedstaw na ekranie schemat struktury przykładowego zespołu:

12. Wylosuj ucznia do uzupełnienia schematu – obsadzenia ról w zespole:

13. Na ekranie „a” ćwiczenia interaktywnego podkreśl cechy lidera zespołu.

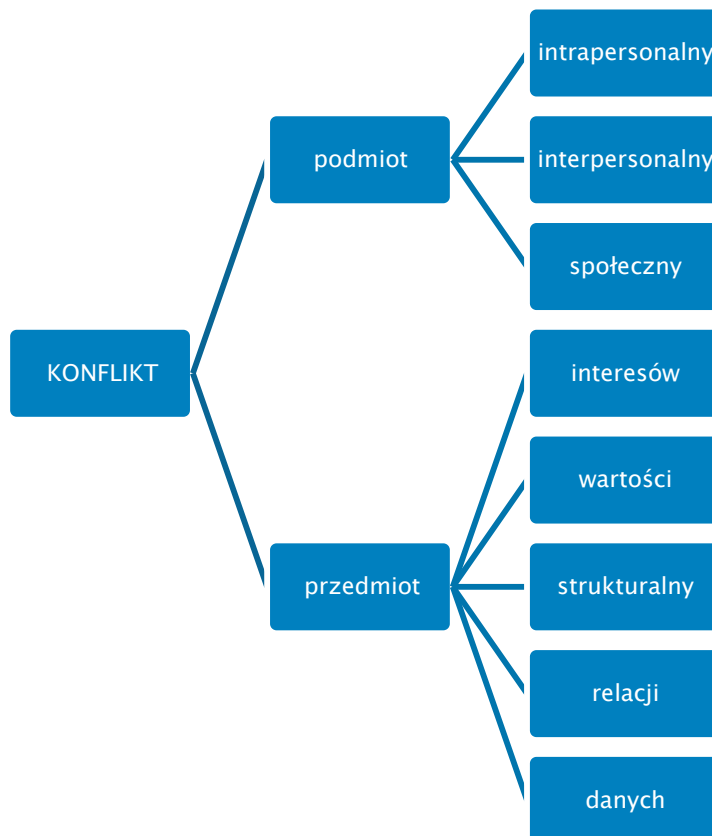

14. Zaproponuj wylosowanemu uczniowi rozwiązanie ćwiczenia interaktywnego z portalu Scholaris (<http://goo.gl/IYJkki>) na temat zarządzania firmą.
15. Wyświetl na ekranie ćwiczenie interaktywne z zasobów portalu Scholaris pt. „Jak kierować firmą i pracownikami?” – <http://goo.gl/cZMAL2>.
16. Zapoznaj uczniów ze stylami kierowania ludźmi – skorzystaj z ekranu „a” zaprezentowanego ćwiczenia.
17. Wylosuj ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego dostępnego na ekranie „b”.
18. Na tablicy/flipcharcie wspólnie z uczniami wypisz pożądane cechy wykonawcy oraz pracownika.
19. Dokonaj podziału uczniów na 5 grup.
20. Zadaj uczniom wymyślenie nowego słowa na określenie roli lidera.
21. Wypisz propozycje uczniów na tablicy i przeprowadź głosowanie w klasie w celu wybrania jednej nowej nazwy lidera.
22. Rozdaj grupom kartki A3 i kolorowe flamastry.
23. Poproś, aby każda grupa wypisała najważniejsze według niej zasady pracy zespołowej.
24. Zaproś liderów grup do przywieszenia i zaprezentowania kodeksów pracy zespołowej.
25. Zakreśl te zasady, które powtarzają się w większości kodeksów, po czym podsumuj je jako uniwersalne i najważniejsze dla efektywnej współpracy w zespole.
26. Burza mózgów „Konflikt”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
27. Wprowadź pojęcie konfliktu – stan sprzeczności interesów, poglądów, pragnień, przekonań czy też wartości.

Rozszerzenie podstawy programowej:

28. Wyświetl na ekranie schemat rodzajów konfliktów:

29. Zachęć ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego „Konflikty w życiu codziennym i w pracy” (<http://goo.gl/hhkSWn>) – ekran „b” dotyczący typów konfliktów, a uczennicę do rozwiązania ćwiczenia na temat metod rozwiązywania konfliktów.
30. Wprowadź pojęcie mediatora, korzystając z definicji dostępnej w wybranej encyklopedii internetowej.
31. Zaproś uczniów do dyskusji na temat znanych filmowych mediatorów.
32. Ustalcie wspólnie, jakie są kluczowe predyspozycje skutecznego mediatora, i wypiszcie je na tablicy/flipcharcie.
33. Poinformuj uczniów, że istnieją przepisy regulujące warunki, które musi spełniać osoba będąca mediatorem. Inne przepisy dotyczą mediatorów w sprawach karnych i karnych dla nieletnich, a inne – mediatorów w sprawach cywilnych.

Podstawa programowa:

34. Zaprezentuj na ekranie filmik edukacyjny dostępny na portalu Narodowego Banku Polskiego pt. „Negocjacje” – <http://goo.gl/4OujPx>.
35. Wyświetl ćwiczenie interaktywne z zasobów portalu Scholaris na temat zasad i faz negocjacji – <http://goo.gl/YXs2XX>.
36. Wylusuj ucznia do rozwiązania ćwiczenia.

Uczeń zdolny:

37. Odtwórz na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Rodzaje, strategie i techniki negocjacji” (<http://goo.gl/1zFwSI>).
38. Zaprosz chętnego ucznia do rozwiązania ćwiczenia.

Podstawa programowa:

39. Zaprosz uczniów do pogadanki na temat tego, czym jest etyka i moralność oraz jak można je odnieść do pracy zespołowej i negocjacji.
40. Podziel uczniów na 6-osobowe zespoły.
41. Powiedz uczniom, żeby w swoich zespołach przydzielili role – po dwóch negocjatorów dla dwóch stron negocjacji, obserwator oraz osoba odpowiedzialna za zaplanowanie i przygotowanie negocjacji.
42. Daj chwilę na zaplanowanie tematu i warunków negocjacji osobom za to odpowiedzialnym.
43. Zaprosz negocjatorów do pięciominutowej negocjacji, każdy w swoich grupach.
44. Zachęć obserwatorów do wnikliwej obserwacji obu stron negocjacji.
45. Po zakończonych negocjacjach poprosz osobę odpowiedzialną za zaplanowanie negocjacji w pierwszej grupie o podanie tematu i warunków negocjacji.
46. Spytaj uczniów-negocjatorów z obu stron o ich argumenty i sposób prowadzenia negocjacji.
47. Zapytaj obserwatora, jakie są jego spostrzeżenia i wnioski wyciągnięte z obserwowanych negocjacji.
48. Podsumuj pierwszą negocjację wspólnymi oraz różniącymi się odczuciami i uwagami.
49. Podobną analizę przeprowadź dla kolejnych grup.
50. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy oraz umiejętności.
51. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Dokonaj podziału na 5 zespołów według inteligencji dominujących u uczniów. Poprosz uczniów o przygotowanie scenek – skeczów, w których wcielą się w role lidera, kierownika zespołu, wykonawcy oraz mediatora.
2. Zachęć uczniów do przeprowadzenia autoanalizy SWOT i wskazania na podstawie samooceny miejsca/stanowiska w przedsiębiorstwie adekwatnego do ich predyspozycji i osobowości.

24. Scenariusz zajęć: Praca metodą projektu (1 h)

Treści z podstawy programowej:

Przedsiębiorstwo: Etapy projektu

Cel ogólny:

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest projekt

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ omawia etapy realizacji projektu oraz działania zmierzające do jego realizacji
- ✓ tworzy własny projekt edukacyjny
- ✓ koordynuje projekt, aby był jak najbardziej efektywny
- ✓ wskazuje zagrożenia i błędy najczęściej popełnianie w realizacji projektów

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- prezentacja graficzna
- praca indywidualna
- mapa myśli
- zabawa dydaktyczna
- głosowanie
- praca z całą klasą
- prezentacja
- dyskusja
- inscenizacja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

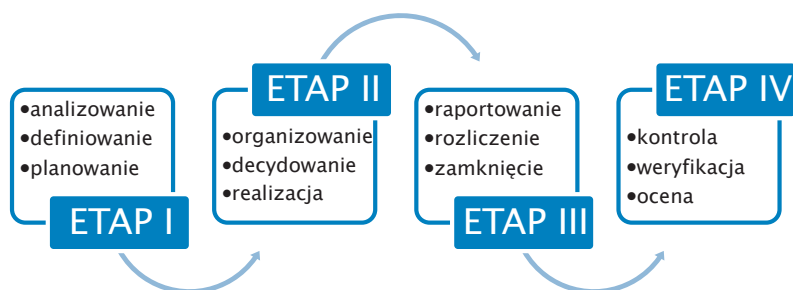
- tablica/flipchart + artykuły piśmiennicze
- komputer z programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- schemat prezentujący etapy projektu i działania w ramach projektu
- schemat projektu edukacyjnego
- kartka A4 x liczba uczniów
- infografika pt. „Etapy realizacji projektu inwestycyjnego”

Przebieg zajęć:

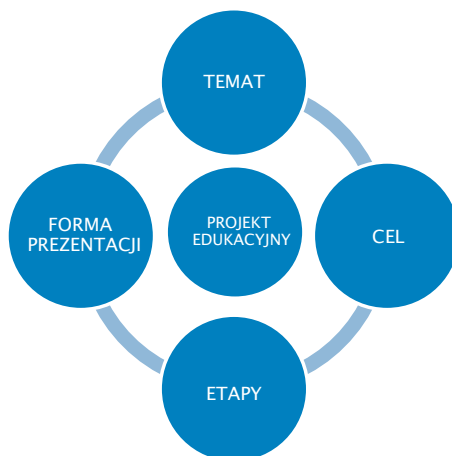
Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zapisz na tablicy/flipcharcie słowo „PROJEKT”.
3. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat tego, czym jest projekt.
4. Wprowadź pojęcie projektu – termin z zakresu zarządzania, zbiór aktywności, które są ze sobą powiązane w złożony sposób, zmierzają do osiągnięcia celu, często poprzez wytworzenie unikatowego produktu, usługi bądź rezultatu, oraz mają zaplanowany z góry początek i koniec.
5. Wyświetl na ekranie i omów schemat prezentujący etapy projektu i działania w ramach projektu:

Rozszerzenie podstawy programowej:

6. Poproś uczniów o stworzenie mapy myśli na temat projektu edukacyjnego według następującego schematu:

7. Poproś uczniów żeby odwrócili kartki w taki sposób, aby mapa myśli znalazła się na spodzie, a na wierzchniej stronie zapisali w prawym górnym rogu swoje inicjały.
8. Zbierz wszystkie mapy myśli, a następnie wymieszaj je i daj każdemu uczniowi po kolei kartkę z mapą myśli znajdującą się na wierzchniej stronie. Zwróć uwagę uczniów na to, żeby sygnalizowali, jeśli otrzymali swoją mapę myśli – jeśli tak się stało, wymień ją na inną.
9. Zaproś uczniów do zapoznania się z mapą myśli projektu edukacyjnego koleżanki/kolegi.
10. Powiedz uczniom, że jeśli projekt ich zainteresował i chcieliby wziąć w nim udział, niech na odwrocie kartki napiszą słowo „TAK”.

11. Poproś uczniów, żeby przesiedli się o jedno krzesło do przodu, pozostawiając kartkę z mapą myśli na ławce.
12. Zaproś uczniów do zapoznania się z mapą myśli, którą zastali na ławce, i podjęcia decyzji na „TAK” lub na „NIE”.
13. W analogiczny sposób przeprowadź jeszcze 4 serie zmiany miejsc uczniów w ławkach.
14. Poproś uczniów o zajęcie ich stałych miejsc siedzących w klasie.
15. Zachęć uczniów, żeby wymienili się mapami myśli w taki sposób, aby wróciły one do swoich autorów.
16. Poproś, aby uczniowie podsumowali wyniki głosowania na swoją mapę myśli.
17. Zaproś uczniów, którzy zdobyli największą liczbę głosów, do powstania.
18. Poproś ich po kolei o omówienie swoich pomysłów na projekt edukacyjny.
19. Spróbujcie wspólnie przedyskutować, dlaczego właśnie te projekty cieszyły się największą popularnością. Zwróć uwagę na klarowność definiowania kolejnych etapów projektu – zgodnie z zaproponowanym schematem jego tworzenia.

Uczeń zdolny:

20. Zachęć uczniów do podania propozycji jak najefektywniejszego koordynowania zwykłych projektów edukacyjnych, aby ich realizacja przebiegła bez zakłóceń i projekt skończył się sukcesem.

Rozszerzenie podstawy programowej:

21. Wyświetl uczniom infografikę z portalu www.joemonster.org:

22. Omów zagrożenia i błędy najczęściej popełniane w realizacji projektów. Zwróć uwagę uczniów na takie aspekty, jak: niepełna analiza sytuacji, nieprecyzyjne planowanie, brak strategii działania, wdrażanie zorientowane na działania, a nie na cel, brak wspólnego postrzegania problemów, celów i założeń projektu, niedostosowanie projektu do potrzeb odbiorców, nieczytelne wskaźniki efektywności projektu czy też nieweryfikowalny wynik projektu. Aby uniknąć błędów, należy pamiętać, iż wdrażanie projektu to również proces uczenia się, w związku z czym trzeba umieć w porę zidentyfikować problem napotkany podczas realizacji projektu, aby odpowiednio szybko zareagować. Ponadto podczas realizacji projektu powinno się mieć świadomość, iż efektywny projekt wymaga stopniowej ekspansji, a nie osiągnięcia niebotycznych celów „na dzień dobry”.

Podstawa programowa:

23. Nawiąż do poprzednich zajęć, szczególnie w zakresie przyczyn i rodzajów konfliktów.
24. Poproś wybraną grupę uczniów o zaprezentowanie przygotowanych w ramach pracy domowej scenek-skeczy.
25. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
26. Podziękuj uczniom za współpracę.

25. Scenariusz zajęć: Nie czyń drugiemu co Tobie niemiłe (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Przedsiębiorstwo: Etyka w biznesie

Cel ogólny:

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, co kryje się pod pojęciami „korupcja”, „kupczenie”, „defraudacja”, „nepotyzm”, „kumoterstwo”, „szara strefa”, „czarny rynek”, „mobbing”
- ✓ wie, jaka instytucja państwowa stoi na straży państwa antykorupcyjnego
- ✓ zdaje sobie sprawę, że zachowanie etyczne w biznesie nie utrudnia odnoszenia sukcesów, a wręcz przeciwnie
- ✓ zna nazwy programów, których misją jest promowanie etyki i uczciwości w biznesie
- ✓ wie, na czym polega inicjatywa Global Compact
- ✓ zna zasady Global Compact (GC – globalne porozumienie)

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ podaje przykładowe formy korupcji
- ✓ omawia przyczyny korupcji
- ✓ charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym
- ✓ podaje przykłady częstych nieetycznych zachowań w biznesie
- ✓ omawia zachowania związane z łamaniem praw autorskich w biznesie rozrywkowym i nieregulowaniem zobowiązań przez pracodawców
- ✓ na przykładzie przedsiębiorstwa z własnej okolicy wskazuje zachowania etycznie i nieetycznie
- ✓ podaje przykłady przedsiębiorstw, które poniosły porażkę
- ✓ na przykładzie przedsiębiorstw, które poniosły porażkę, podaje czynniki, które mogłyby zapobiec niepowodzeniu
- ✓ podaje i charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- prezentacja wideo
- miniwykład
- prezentacja graficzna
- pogadanka

- praca w grupach
- prezentacja
- praca z całą klasą
- praca indywidualna
- dyskusja

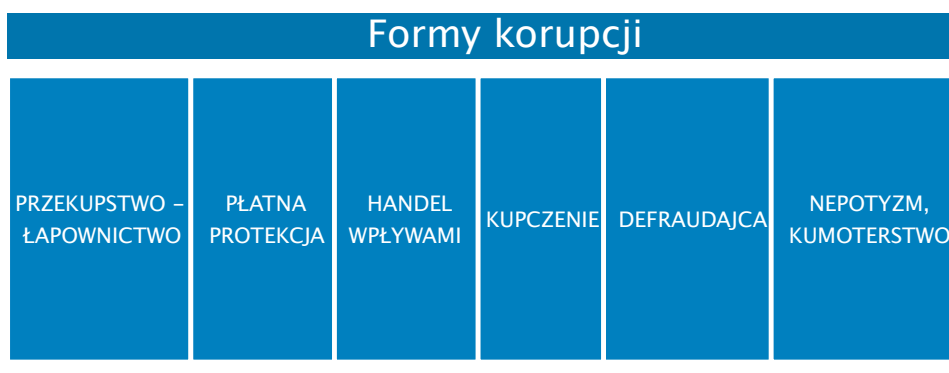
Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica/flipchart + artykuły piśmiennicze
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Co nazywamy korupcją?”
- diagram dotyczący przykładowych form korupcji
- diagram prezentujący przykłady częstych nieetycznych zachowań w biznesie
- kartka A4 x 5
- taśma klejąca + nożyczki
- lista czynników wpływających na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zapisz na tablicy/flipcharcie słowo „KORUPCJA”.
3. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat korupcji.
4. Wyświetl filmik edukacyjny z portalu Scholaris pt. „Co nazywamy korupcją?” (<http://goo.gl/TpU1lj>).
5. Wprowadź definicję korupcji – nadużycie stanowiska publicznego w celu uzyskania prywatnych korzyści.
6. Zaprezentuj diagram dotyczący przykładowych form korupcji:

7. Wyjaśnij nieznanym uczniom pojęcia widniejące na diagramie.
8. Zaproś uczniów do pogadanki na temat przyczyn korupcji. Wypisz na tablicy/flipcharcie propozycje uczniów.
9. Dokonaj podziału uczniów na 5 grup.

10. Każdą grupę poproś o podanie przykładu zachowania etycznego i nieetycznego w biznesie krajowym i międzynarodowym.
11. Zaproś liderów grup do podania przykładów zachowań etycznych i nieetycznych.
12. Wyświetl diagram prezentujący przykłady częstych nieetycznych zachowań w biznesie.

13. Wspólnie wyjaśnijcie pojęcia „szara strefa”, „czarny rynek” i „mobbing”. Dopisz propozycje definicji obok haseł na diagramie.

Uczeń zdolny:

14. Zachęć uczniów, aby omówili zachowania związane z łamaniem praw autorskich w biznesie rozrywkowym i nieregulowaniem zobowiązań przez pracodawców.

Rozszerzenie podstawy programowej:

15. Poproś uprzednio sformowane grupy, aby zastanowiły się i wskazały zachowania etyczne i nieetyczne na przykładzie lokalnych przedsiębiorstw.
16. U góry tablicy zapisz słowo „ZACHOWANIA”. Następnie podziel tablicę na dwie części zatytułowane „ETYCZNE” i „NIEETYCZNE”.
17. Zaproś grupy do zapisania swoich przykładów.
18. Rozpocznij dyskusję w klasie na temat prawdziwości przysłowia „Pierwszy milion trzeba ukraść”.
19. Poproś grupy o wypisanie na kartce przykładów dwóch znanych przedsiębiorstw (nazwa + branża), które ostatecznie poniosły porażkę.

Uczeń zdolny:

20. Zachęć uczniów, aby zastanowili się nad czynnikami mogącymi zapobiec niepowodzeniu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

21. Na górze tablicy zapisz słowo „PLAJTA” i wyjaśnij je uczniom – potocznie bankructwo.
22. Zaproś grupy do wywieszenia na tablicy swoich kartek i odczytania ich zawartości.

Uczeń zdolny:

23. Poproś uczniów o komentarz dotyczący możliwości zapobiegnięcia plajcie wybranego przedsiębiorstwa.

Podstawa programowa:

24. Wyświetl na ekranie możliwe czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa.

25. Omówcie i ustalcie wspólnie, które czynniki w szczególności warunkują sukces, a które niepowodzenie w działalności przedsiębiorstwa.
26. Poproś każdą z grup o podanie jeszcze jednego czynnika przyczyniającego się do sukcesu bądź porażki firmy.
27. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
28. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zachęć uczniów do przygotowania mapy myśli na temat rodzajów i form korupcji innych niż te wymienione podczas lekcji,. Poproś uczniów również o znalezienie informacji o tym, jaka instytucja państwowa stoi na straży państwa antykorupcyjnego, i zamieszczenie jej nazwy na mapie myśli.
2. Zadaj uczniom przygotowanie w postaci tabelarycznej szczegółowej analizy, analogicznej jak miała ona miejsce podczas zajęć, ale na przykładzie innego nieetycznego zachowania niż korupcja.
3. Zadaj uczniom wyszukanie i przedstawienie w postaci tabeli programów, których misją jest promowanie etyki i uczciwości w biznesie. W tabeli uczniowie powinni zawrzeć nazwę programu, adres strony internetowej, na której można znaleźć szczegółowe informacje dotyczące programu, cele i zadania realizowane w ramach programu oraz certyfikaty/zaświadczenia wydawane w ramach programu.
4. Poproś uczniów, aby przygotowali poster na temat inicjatywy i zasad Global Compact.

26. Scenariusz zajęć: PracoSWOT (3 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek pracy: „Ja” na rynku pracy

Cel ogólny:

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości i analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna atrybuty i kompetencje konkretnych bogów i bogiń greckich
- ✓ wie, czym są kompetencje twarde i miękkie
- ✓ zna adresy stron internetowych powiatowego i wojewódzkiego urzędu pracy
- ✓ wie, jakie są zalety rejestracji na portalach pracy
- ✓ wie, jakie informacje powinny zostać zawarte w ogłoszeniach o pracę, aby przyciągały uwagę i zainteresowały potencjalnych pracowników
- ✓ jest świadomy wpływu graficznego wyglądu ogłoszenia na zainteresowanie daną ofertą
- ✓ wie, jaki jest obecnie najpowszechniej wykorzystywany i najefektywniejszy kanał wysyłania aplikacji o pracę
- ✓ wie, jak zredagować elektroniczną aplikację o pracę
- ✓ zna kanon wysyłania aplikacji o pracę drogą elektroniczną
- ✓ wie, który z dokumentów aplikacyjnych o pracę jest najważniejszy
- ✓ zna aspekty prawne dotyczące treści rozmów kwalifikacyjnych
- ✓ wie, że podczas rozmowy kwalifikacyjnej można wykorzystać mowę ciała
- ✓ zna 6 zasad Cialdiniego oraz potrafi je zastosować w rozmowie kwalifikacyjnej
- ✓ ma świadomość, że należy zadbać o to, aby kompetencje i umiejętności zawodowe zostały dobrze zrozumiane przez zagranicznych pracodawców
- ✓ wie o istnieniu i celowości narzędzia internetowego – Europejskiego Portalu Mobilności Zawodowej (EURES)
- ✓ wie, do czego służy portal Europass

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ analizuje swoje predyspozycje zawodowe
- ✓ wskazuje umiejętności, które polepszyłyby jego wizerunek w konkretnej ofercie pracy
- ✓ dokonuje analizy wiarygodności ogłoszenia o pracę oraz źródeł ofert pracy
- ✓ omawia skuteczność źródeł ofert pracy
- ✓ argumentuje wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców, którzy nie ogłosili zapotrzebowania na nowych pracowników

- ✓ podaje źródła ofert pracy
- ✓ wyszukuje adresy stron internetowych portali i agencji pracy z tablicami ogłoszeniowymi lokalnego pracodawcy
- ✓ podaje internetowe adresy portali internetowych będących serwisami społecznościowymi ludzi aktywnych zawodowo
- ✓ analizuje swoje możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim
- ✓ wyszukuje oferty pracy, uwzględniając swoje możliwości i predyspozycje
- ✓ wciela się w rolę pracodawcy i redaguje ogłoszenie o poszukiwaniu pracownika
- ✓ przygotowuje w edytorze tekstowym treść aplikacji e-mailowej do potencjalnego pracodawcy
- ✓ rozwija i omawia znaczenie skrótu CV
- ✓ omawia, czym są, jakie są ich cele, jak powinny wyglądać, co powinny zawierać i w jaki sposób przygotować CV i list motywacyjny
- ✓ przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej
- ✓ podaje przykłady niestandardowych i nieszablonowych form CV
- ✓ podaje przykłady przygotowania portfolio zawodowego
- ✓ prowadzi rozmowę kwalifikacyjną z pracodawcą w warunkach symulowanych
- ✓ zapoznaje się z warunkami życia i pracy oraz możliwościami poszukiwania pracy w Unii Europejskiej
- ✓ sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy
- ✓ tworzy CV w języku obcym
- ✓ rejestruje się na kilku portalach internetowych zajmujących się pracą, analizuje propozycje pracy w kontekście własnych kompetencji
- ✓ przygotowuje CV niezbędne w ubieganiu się o pracę na rynku europejskim
- ✓ tworzy list motywacyjny w języku obcym

Metody i techniki pracy:

- dyskusja
- praca w grupach
- praca z zasobami internetowymi
- plakat
- prezentacja
- test internetowy
- praca indywidualna
- miniwykład
- praca z całą klasą
- burza mózgów
- praca z internetowymi portalami pracy
- prezentacja graficzna
- pogadanka
- głosowanie
- praca w parach
- praca w zespołach
- plakat

- ćwiczenie interaktywne
- symulacja
- konsultacje z zaproszonym gościem

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- pracownia komputerowa z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- arkusz A3 x 8
- komplet kolorowych flamastrów x 8
- internetowy test predyspozycji zawodowych
- kartka A4 x liczba uczniów x 3
- tablica z kredą/flipchart z pisakami
- komplet wydrukowanych ofert pracy (ogłoszenia pracodawcy, z biura karier, z urzędów pracy, z agencji zatrudnienia, z gazet i portali pracy) x 8
- **diagram prezentujący możliwe źródła ofert pracy**
- **kartka A4 x liczba uczniów x 2**
- **taśma klejąca + nożyczki**
- internetowe ogłoszenia o pracę w różnych wersjach graficznych
- schemat kanonu wysyłania elektronicznych aplikacji o pracę
- brystol x 3
- ćwiczenie interaktywne pt. „Moje CV”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Rozmowa kwalifikacyjna”
- zaproszenie konsultanta HR
- portal EURES
- portal Europass

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zachęć uczniów do dyskusji „Praca dla pieniędzy czy dla przyjemności?”.
3. Dokonaj podziału uczniów na 8 grup.
4. Każdej grupie przydziel po jednym bogu lub bogini greckiej, np. Apollo, Dionizos, Hefajstos, Posejdon, Afrodyta, Atena, Demeter, Hera. Rozdaj grupom arkusze papieru i kolorowe flamastry.
5. Poproś uczniów, aby – bazując na swojej wiedzy na temat mitologii greckiej i wspierając się zasobami Internetu – opracowali w postaci plakatu atrybuty i kompetencje konkretnych bogów i bogiń greckich.
6. Zachęć liderów grup do zaprezentowania i omówienia plakatów.
7. Nawiązując do poprzedniego zadania, poinformuj uczniów, że przy wyborze konkretnego zawodu warto kierować się nie tylko aktualnymi potrzebami rynku pracy, ale również oceną swoich predyspozycji i możliwości zawodowych, co będzie korzystne i satysfakcjonujące zarówno dla przyszłego pracownika, jak i dla potencjalnego pracodawcy.
8. Poproś uczniów o wypełnienie niewerbalnego testu predyspozycji i zainteresowań zawodowych, dostępnego pod adresem <http://labirynt-zawodow.progra.pl/>. Wskazane jest, aby wynik testu uczniowie zapisali w wersji elektronicznej i w skróconej wersji przepisali na papierze.

- Zachęć kilku wybranych uczniów o różnych inteligencjach dominujących, aby podzielili się swoimi wynikami z testu zawodowego.

Rozszerzenie podstawy programowej:

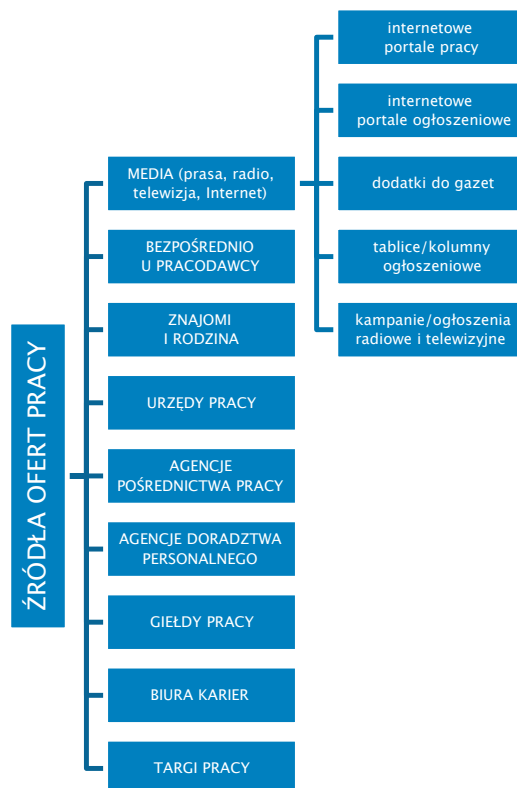
- Posługując się encyklopedią internetową, wyświetl uczniom na ekranie i omów definicję kompetencji twardych oraz miękkich.
- Poproś uczniów, aby zastanowili się i wypisali na kartce obok wyniku testu zawodowego, które umiejętności polepszyłyby ich wizerunek w konkretnej ofercie pracy – spośród kategorii wskazanych w teście preferencji zawodowych. Zwróć uwagę na to, aby uczniowie uwzględnili kompetencje zarówno twarde, jak i miękkie.
- Zachęć uczniów i uczennice do podzielenia się swoimi propozycjami.

Podstawa programowa:

- Burza mózgów: „Źródła ofert pracy”. Zapisz propozycje uczniów na tablicy/flipcharcie.
- Rozdaj uczniom z każdej grupy komplet różnych ofert pracy pochodzących z gazet, portali pracy, biur karier, urzędów pracy, agencji zatrudnienia czy też bezpośrednio od pracodawcy.
- Zadaniem uczniów jest zastanowienie się nad wiarygodnością tych ofert. Poproś ich o wypisanie argumentów „za” i „przeciw” prawdziwości, uczciwości oraz rzetelności oferty pracy.
- Poproś grupy, aby zaprezentowały i uzasadniły zarówno swoje argumenty, jak i swoje zdanie na temat rankingu wiarygodnych źródeł ofert pracy.

Rozszerzenie podstawy programowej:

- Na ekranie wyświetl i omów uczniom diagram prezentujący możliwe źródła ofert pracy:

18. Rozpocznij dyskusję z uczniami, które ze źródeł ofert pracy są najskuteczniejsze.

Uczeń zdolny:

19. Zachęć uczniów do dyskusji na temat tego, czy warto wysyłać aplikacje o pracę do firm, które nie opublikowały ofert pracy.

Rozszerzenie podstawy programowej:

20. Zachęć grupy, aby wyszukały i zapisały w formie tabeli przykłady adresów stron internetowych portali i agencji pracy, a także tablicy ogłoszeniowej lokalnego pracodawcy oraz powiatowego i wojewódzkiego urzędu pracy.

Uczeń zdolny:

21. Zaproponuj uczniom wyszukanie portali internetowych będących serwisami społecznościowymi ludzi aktywnych zawodowo, gromadzącymi dane na temat predyspozycji i umiejętności zawodowych pracowników poszukujących pracy i pracodawców poszukujących pracowników z odpowiednimi kompetencjami.

Rozszerzenie podstawy programowej:

22. Zapisz na tablicy/flipcharcie propozycje uczniów w postaci mapy myśli.

23. Powiedz uczniom, że zaletą rejestracji na portalach pracy jest możliwość skorzystania z kreatorów dokumentów aplikacyjnych, załączania gotowych dokumentów aplikacyjnych, składania aplikacji elektronicznie, a także ustawiania powiadomień drogą elektroniczną o najnowszych ofertach pracy spełniających wybrane kryteria.

Podstawa programowa:

24. Poproś uczniów, żeby przejrzyli dowolny polski i zagraniczny portal pracy, wyszukali oferty adekwatne do ich kompetencji zawodowych i zapoznali się z kilkoma wybranymi, interesującymi dla nich ofertami pracy.

25. Zachęć kilku uczniów do podzielenia się wynikami poszukiwań.

26. Poproś uczniów, aby przeanalizowali swoje możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim.

27. Zachęć kilku uczniów do podzielenia się wynikami analizy.

Rozszerzenie podstawy programowej:

28. Dokonaj podziału uczniów według ich inteligencji dominujących.

29. Zadaniem każdej grupy będzie zredagowanie ogłoszenia o poszukiwaniu pracownika. Uczniowie samodzielnie dokonują wyboru branży, w której będą się wcielać w rolę pracodawcy.

30. Zachęć uczniów do przyklejenia na tablicy i odczytania przygotowanych ogłoszeń o pracę.

Podstawa programowa:

31. Rozpocznij z uczniami pogadankę na temat tego, jakie informacje powinny zostać zawarte w ogłoszeniach o pracę, aby przyciągały uwagę i zainteresowały potencjalnych pracowników.

32. Wyświetl na ekranie 4 przykładowe oferty pracy – z tej samej branży i kategorii, ale różne pod względem graficznym, np. kolorowe wraz ze zdjęciem ogłoszenie na całą stronę, pochodzące z portalu pracy, kolorowe i obszernie ogłoszenie z gazety, ogłoszenie czarno-białe, o formacie A4, ogłoszenie z tablicy ogłoszeniowej czy ogłoszenie umieszczone na forum dyskusyjnym.

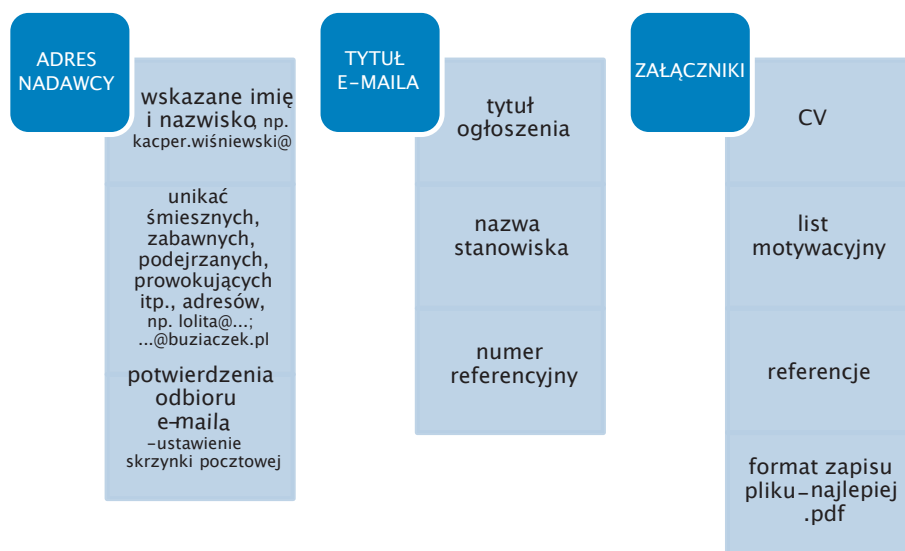
33. Po kolei odczytaj uczniom treść ogłoszeń.

34. Zaproponuj uczniom jawne głosowanie, na które ogłoszenie o pracę odpowiedzieliby. Wyniki głosowania zapisuj na tablicy.

35. Poproś kilku wybranych uczniów o zróżnicowanych inteligencjach dominujących, aby uzasadnili swój wybór.

36. Zaproś uczniów do pogadanki na temat wpływu wyglądu graficznego ogłoszenia na zainteresowanie daną ofertą pracy.
37. Powiedz uczniom, że obecnie najpowszechniej wykorzystywanym i najefektywniejszym kanałem wysyłania aplikacji o pracę jest poczta elektroniczna. Wersje papierowe dokumentów aplikacyjnych generuje się najczęściej dopiero na etapie rozmowy kwalifikacyjnej, a czasami nawet dopiero przy zawieraniu umów o pracę.
38. Zaproponuj uczniom wybranie konkretnego ogłoszenia o pracę, zamieszczonego na jednym z portali pracy, i zredagowanie w edytorze tekstowym treści aplikacji e-mailowej do potencjalnego pracodawcy – zwróć uwagę na treść, temat, załączniki i adres emailowy nadawcy.
39. Zachęć kilku wybranych uczniów, spośród nich ucznia zdolnego, do zaprezentowania swoich aplikacji.
40. Podsumuj prezentację treści i formy aplikacji elektronicznych uczniów wyświetleniem i omówieniem kanonu wysyłania aplikacji o pracę drogą elektroniczną.

41. Poproś uczniów, aby w parach poprawili swoje aplikacje e-mailowe tak, aby spełniały obowiązujące w tej materii zasady.
42. Poinformuj uczniów, że najważniejszym dokumentem aplikacyjnym jest obecnie CV (z łac. Curriculum Vitae, czyli życiorys zawodowy). Rządziej wymagany niż kiedyś i nie tak ważny dla procesu rekrutacyjnego jest list motywacyjny.
43. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup, przy czym 2 grupy tworzą zespół. Rozdaj zespołom brystol i kolorowe flamastry.
44. Zadaniem zespołów jest wykorzystanie doświadczeń swoich i innych, wiedzy zdobywanej na innych przedmiotach nauczania oraz informacji zawartych w Internecie i opracowanie poradnika w formie plakatu, dotyczącego: CV (jeden zespół), listu motywacyjnego (drugi zespół) i rozmowy kwalifikacyjnej (trzeci zespół). W poradnikach należy zawrzeć informacje na temat tego, czym jest dany dokument aplikacyjny lub rozmowa kwalifikacyjna, jaki jest jego/jej cel, jak powinna wyglądać oprawa graficzna dokumentu/autoprezentacji wizualnej kandydata, jak technicznie przygotować dokumenty aplikacyjne/przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej oraz jaką treść merytoryczną powinny zawierać CV i list motywacyjny/jakich pytań można spodziewać się na rozmowie kwalifikacyjnej – wraz z opracowaniem właściwych konstrukcyjnie odpowiedzi. Poradniki powinny też uczyć, czego należy się wystrzegać. Zespoły samodzielnie rozdzielają pracę między grupami.

Uczeń zdolny:

45. Poproś uczniów o uwzględnienie w opracowywanym poradniku dotyczącym rozmowy kwalifikacyjnej 6 zasad Cialdiniego, aspektów prawnych dotyczących treści rozmowy kwalifikacyjnej oraz wykorzystania mowy ciała podczas rozmów kwalifikacyjnych.
46. Poproś uczniów opracowujących poradnik dotyczący CV o zwrócenie uwagi na niestandardowe i nieszablonowe formy przygotowania CV.
47. Poproś uczniów przygotowujących opracowanie na temat listu motywacyjnego o zaproponowanie przykładów przygotowania portfolio zawodowego.

Podstawa programowa:

48. Zaproś liderów zespołów do zaprezentowania i omówienia swoich poradników.
49. Zaproponuj uczniom rozwiązanie ćwiczenia interaktywnego z portalu Scholaris pt. „Moje CV” (<http://goo.gl/i9tti7>).
50. Poproś wybranego ucznia o rozwiązanie na forum klasy ćwiczenia interaktywnego pt. „Rozmowa kwalifikacyjna”, dostępnego na portalu Scholaris (<http://goo.gl/rUO6f1>).
51. Zaproście konsultanta HR, który z chętnymi uczniami przeprowadzi symulację rozmowy kwalifikacyjnej.

Uczeń zdolny:

52. Zachęć uczniów do zastosowania podczas symulowanej rozmowy kwalifikacyjnej zasad Cialdiniego.

Podstawa programowa:

53. Poproście konsultanta HR o podsumowanie symulacji rozmów kwalifikacyjnych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

54. Poinformuj uczniów, że osoby pragnące zdobywać doświadczenie zawodowe za granicą muszą zadbać o to, aby ich kompetencje i umiejętności zostały prawidłowo zrozumiane przez zagranicznych pracodawców. Chodzi tu nie tylko o posługiwanie się językiem obcym, wybranym spośród tych uznawanych za uniwersalne na świecie, ale również o „przetłumaczenie” zdobytego wykształcenia i posiadanych kwalifikacji zawodowych na język międzynarodowych kwalifikacji. Szukając przez Internet pracy w Unii Europejskiej, można skorzystać ze specjalnego narzędzia internetowego – Europejskiego Portalu Mobilności Zawodowej – EURES (www.eures.praca.gov.pl).
55. Poproś uczniów, aby zapoznali się z portalem EURES, zwłaszcza z dwoma modułami: pt. „Poznaj warunki życia i pracy” oraz „Szukasz pracy w UE?”.
56. Powiedz uczniom, że przy poszukiwaniu pracy na rynku europejskim pomocny jest również system Europass (<http://europass.frse.org.pl>), umożliwiający każdemu obywatelowi Europy lepszą prezentację kwalifikacji i umiejętności zawodowych poprzez skorzystanie z ujednoliconych wzorców dokumentów aplikacyjnych.
57. Zachęć uczniów do odwiedzenia portalu Europass i zapoznania się z ulotkami „Europass dla uczniów” oraz „Europass dla rzemiosła”.

Podstawa programowa:

58. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
59. Podziękuj uczniom za współpracę.

* Materiał pomocniczy – prezentacja multimedialna pt. „Ja na rynku pracy” (www.imkp.paip.pl).

Praca domowa:

1. Poproś uczniów o przygotowanie za pomocą edytora tekstu, w języku polskim, swojego CV oraz listu motywacyjny dotyczącego konkretnej oferty pracy.
2. Zadaj uczniom zadanie wypełnienia formularza Europass – CV.
3. Zachęć uczniów, żeby zarejestrowali się na jednym z wybranych portali pracy i zaaplikowali elektronicznie na wybrane stanowisko pracy.
4. Poproś uczniów o stworzenie swojego CV w systemie EURES oraz o przygotowanie listu motywacyjnego w odpowiedzi na wybraną ofertę wyjazdu w celach edukacyjnych.

27. Scenariusz zajęć: Pracownika, do boju! (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek pracy: Pracownik na rynku pracy

Cel ogólny:

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości i analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna motywy aktywności zawodowej człowieka
- ✓ zna schemat potrzeb wg S. R. Coveya
- ✓ wie, czym jest praca
- ✓ wie, jakie rozróżniamy rodzaje pracy
- ✓ wie, czym jest pracobolizm, jakie są jego przyczyny, objawy i skutki
- ✓ zna podmioty rynku pracy i wie, co jest przedmiotem transakcji na nim
- ✓ wie, jakie prawa rządzą rynkiem pracy
- ✓ wie, czym są popyt na pracę, podaż pracy i płaca
- ✓ wie, jakie są możliwości zwolnienia dyscyplinarnego pracownika przez pracodawcę
- ✓ wie, czym jest Kodeks Pracy
- ✓ wie, kto w Polsce sprawuje nadzór i kontrolę przestrzegania prawa pracy

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka
- ✓ zna hierarchię potrzeb wg A. Masłowa
- ✓ wiąże motywy aktywności zawodowej człowieka z jego potrzebami
- ✓ określa i omawia funkcje pracy
- ✓ rozróżnia rodzaje pracy i podaje ich przykłady
- ✓ omawia czynniki wpływające zarówno na popyt na pracę, jak i na podaż pracy
- ✓ podaje synonimy pojęcia „płaca”
- ✓ podaje i rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika oraz rozwiązania umowy o pracę
- ✓ analizuje, kiedy dana forma zatrudnienia/zwolnienia jest najefektywniejsza dla pracownika/pracodawcy
- ✓ potrafi stworzyć pismo, w którym jako pracodawca zwalnia pracownika z zajmowanego stanowiska za wypowiedzeniem
- ✓ interpretuje podstawowe przepisy Kodeksu pracy, w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy

- ✓ wciela się w rolę pracownika i rozwiązuje problem związany z Kodeksem Pracy
- ✓ korzysta z podstawowych przepisów prawa dotyczących zatrudnienia oraz praw i obowiązków pracowników i pracodawców
- ✓ wypełnia przykładowe umowy: o pracę, o dziecko, zlecenia

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- przypomnienie
- ćwiczenie graficzne
- praca z całą klasą
- miniwykład
- pogadanka
- prezentacja graficzna
- praca w parach
- praca w grupach
- praca z tekstem
- dyskusja
- prezentacja
- ćwiczenie językowe
- mapa myśli
- redagowanie pisma
- praca z Kodeksem Pracy
- inscenizacja
- omówienie
- ćwiczenie interaktywne

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z pisakami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- ćwiczenie graficzne – diagram piramidy pięciopoziomowej wraz z pięcioelementowym diagramem pionowym
- schemat dotyczący funkcji pracy
- pliki graficzne symbolizujące rodzaje pracy
- wydruk tekstu pt. „Pracoholizm – choroba ambitnych” x 4
- ćwiczenie graficzne – schemat dotyczący rynku pracy
- wydruk tekstu pt. „Formy zatrudnienia – rodzaje” x 8
- wydruk tekstu pt. „Jakie są formy rozwiązania umowy o pracę?”
- wydruk tekstu pt. „Zwolnienie dyscyplinarne pracownika” x liczba uczniów zdolnych
- arkusz A3
- kartka A4 x liczba uczniów zdolnych
- Kodeks Pracy x 4
- (kartka A4 + kolorowe flamastry) x 4
- taśma klejąca + nożyczki

- karteczki x 4
- ćwiczenie interaktywne pt. „Prawa i obowiązki pracownika”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Prawa pracodawcy”

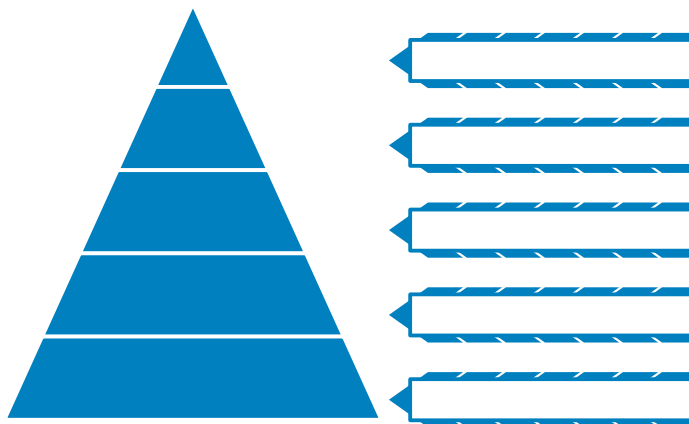
Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Burza mózgów „Motywy aktywności zawodowej”. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Nawiąż do lekcji z działu „Człowiek przedsiębiorczy” o rozwoju własnym, gdzie omawiane były motywy aktywności człowieka i rodzaje jego potrzeb.

Rozszerzenie podstawy programowej:

4. Poproś jednego wybranego ucznia o uzupełnienie piramidy potrzeb człowieka zgodnie z hierarchią zaproponowaną przez Abrahama Maslowa, a drugiego o powiązanie motywów aktywności zawodowej człowieka z jego potrzebami.

Uczeń zdolny:

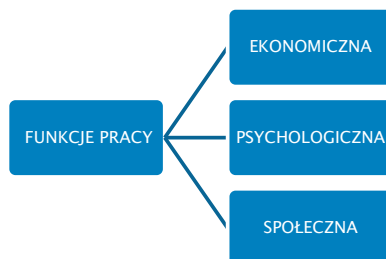
5. Zaproś ucznia do zaimplementowania do diagramów schematu potrzeb według S. R. Coveya.

Podstawa programowa:

6. Wprowadź pojęcie „pracy” – celowa działalność człowieka, w której przekształca on za pomocą narzędzi pracy przedmioty pracy i przystosowuje je do potrzeb ludzkich oraz świadczy określone usługi materialne i niematerialne. Praca jest jednym z trzech czynników produkcji – nawiąż do lekcji na temat czynników wytwórczych. Praca bywa też nazywana kapitałem ludzkim – kiedy odnosi się ją do zdolności posiadanych przez siłę roboczą.
7. Zaproś uczniów do pogadanki na temat przysłowia „Bez pracy nie ma kołaczy”.

8. Zaprezentuj i omów schemat dotyczący funkcji pracy:

- funkcja ekonomiczna – dzięki pracy człowiek ma środki do życia, co umożliwia mu zaspokojenie potrzeb,
 - funkcja psychologiczna – praca rozwija osobowość człowieka, ludzie pracujący czują się potrzebni i przez to dowartościowani,
 - funkcja społeczna – jest środkiem zaspokojenia aspiracji zawodowych i społecznych.
9. Wyświetl na ekranie obrazki symbolizujące rodzaje pracy.

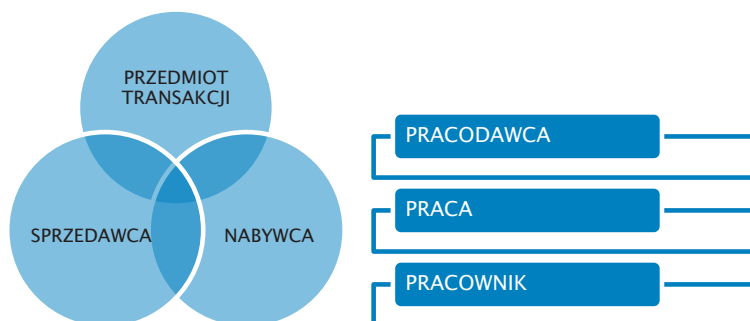
10. Poproś uczniów, żeby w parach zastanowili się, jakie rozróżniamy rodzaje pracy, a następnie podali ich przykłady.
11. Powiedz uczniom, że praca może polegać na wykonywaniu czynności wymagających aktywności fizycznej lub też stanowić działalność intelektualną. Praca wykonywana jest przez osoby z odpowiednimi kwalifikacjami, adekwatnymi do rodzaju wykonywanego zawodu. Za pracę otrzymujemy wynagrodzenie bądź też jest ona przejawem dobrowolności, świadomej i bezpłatnej działalności na rzecz poszczególnych osób lub całego społeczeństwa.
12. Wybierz ucznia o inteligencji logiczno-matematycznej do podpisania obrazków symbolizujących rodzaje pracy, a ucznia o inteligencji przestrzennej do wypisania pod nimi konkretnych przykładów.

Rozszerzenie podstawy programowej:

13. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy tak, aby w każdej z nich znalazł się uczeń z inteligencją językową, intra- lub też interpersonalną.
14. Rozdaj uczniom tekst pt. „Pracoholizm – choroba ambitnych” (<http://goo.gl/Mc4NEe>).
15. Poproś uczniów o przygotowanie się do dyskusji na temat tego, czym jest pracoholizm, jakie są jego przyczyny, objawy i skutki.
16. Zaproś uczniów do dyskusji na temat pracoholizmu.

Podstawa programowa:

17. Nawiąż do lekcji na temat rynków. Powiedz uczniom, że na rynku pracy – tak jak na każdym innym – dochodzi do transakcji kupna i sprzedaży.
18. Poproś uczniów o zastanowienie się w parach nad podmiotami rynku pracy i przedmiotem transakcji.
19. Wybierz jednego z uczniów do uzupełnienia schematu dotyczącego rynku pracy.

20. Zapytaj uczniów, jakie prawa rządzą rynkiem.
21. Powiedz uczniom, że popyt na pracę określa liczbę osób, jaką pracodawcy są gotowi zatrudnić przy danej stawce płacy – jest to zapotrzebowanie na pracę, zgłaszane przez pracodawców. Natomiast podaż pracy to liczba osób, które chcą w danym okresie pracować za określoną stawkę płacy. W wyniku zetknięcia się podaży pracy z popytem na nią kształtuje się cena pracy, czyli płaca.
22. Połowie uczniów przydziel opracowanie czynników wpływających na popyt na pracę, a drugiej połowie – na podaż pracy.
23. Poproś liderów grup o zaprezentowanie wyników grupowych dyskusji.
24. Zaproś uczniów do burzy mózgów na temat innej nazwy płacy. Wszystkie propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
25. Dokonaj podziału uczniów na 9 grup.
26. Rozdaj 8 grupom tekst pt. „Formy zatrudnienia – rodzaje” (<http://goo.gl/Nwhc64>).
27. Grupie 9 udostępnił tekst pt. „Jakie są formy rozwiązania umowy o pracę?” (<http://goo.gl/hsyROG>).
28. Zadaniem uczniów jest podkreślenie w tekście najważniejszych cech oraz zestawienie plusów i minusów różnych form zatrudnienia/zwolnienia pracownika, a także przedyskutowanie i udzielenie odpowiedzi na pytanie kiedy dana forma jest najefektywniejsza dla pracownika, a kiedy dla pracodawcy.

Uczeń zdolny:

29. Rozdaj uczniom tekst pt. „Zwolnienie dyscyplinarne pracownika” (<http://goo.gl/t44Cou>).
30. Poproś uczniów, żeby wspólnie na kartce A3 opracowali krótki poradnik w postaci mapy myśli, dotyczący zwalniania pracownika.
31. Zachęć uczniów, aby stworzyli pismo, w którym jako pracodawca zwalniają pracownika z zajmowanego stanowiska za wypowiedzeniem.

Podstawa programowa:

32. Poproś uczniów z ośmiu grup o omówienie konkretnych sposobów zatrudnienia pracownika.
33. Jako ostatnią poproś o prezentację grupę 9, a na końcu – uczniów zdolnych.

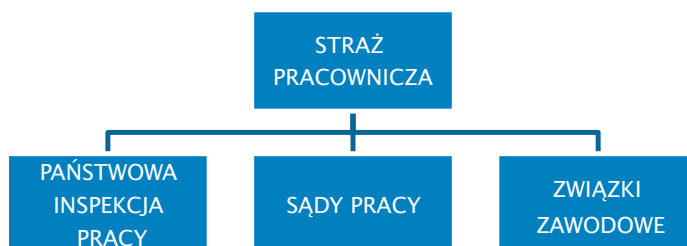
34. Poinformuj uczniów, że zbiór przepisów regulujących prawa i obowiązki objęte stosunkiem pracy w odniesieniu do wszystkich pracowników oraz pracodawców nazywamy Kodeksem Pracy.
35. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy. Postaraj się, żeby w każdej z nich znalazł się uczeń z inteligencją przestrzenną lub przyrodniczą.
36. Rozdaj uczniom Kodeksy Pracy oraz arkusze papieru i kolorowe flamastry.
37. Zadaniem uczniów jest zaprojektowanie infografik dotyczących najważniejszych obowiązków pracownika (grupa 1), uprawnień pracownika (grupa 2), obowiązków pracodawcy (grupa 3) i uprawnień pracodawcy (grupa 4).
38. Poproś grupy o zawieszenie plakatów w widocznym miejscu i ich omówienie.

Rozszerzenie podstawy programowej:

39. Grupy 1 i 2 zastanawiają się i zapisują na karteczce wybrany problem pracownika, dotyczący jego obowiązków w pracy.
40. Grupy 3 i 4 zastanawiają się i zapisują na karteczce wybrany problem pracownika, dotyczący jego uprawnień w pracy.
41. Grupa 1 wymienia się karteczkami z grupą 4, a grupa 2 – z grupą 3.
42. Zadaniem grup jest wcielenie się w rolę pracownika oraz przygotowanie inscenizacji problemu związanego z Kodeksem Pracy wraz z podaniem propozycji jego rozwiązania.
43. Poproś liderów grup o przedstawienie inscenizacji.
44. Omówcie wspólnie zaprezentowane problemy i sposoby ich rozwiązania zgodnie z Kodeksem Pracy.

Podstawa programowa:

45. Zaproś ucznia z grupy 3 lub 4 do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego pt. „Prawa i obowiązki pracownika”, dostępnego na portalu Scholaris (<http://goo.gl/3L00IL>).
46. Zachęć ucznia z grupy 1 lub 2, aby rozwiązał ćwiczenie interaktywne na portalu Scholaris pt. „Prawa pracodawcy” (<http://goo.gl/HYCnDa>).
47. Wyświetl na ekranie schemat i omów działalność instytucji stojących na straży prawa pracy.

48. Podsumuj zajęcia w zakresie zdobytej przez uczniów wiedzy i nabytych umiejętności. Zapytaj uczniów, czy tematyka zajęć była dla nich trudna, zrozumiała, ciekawa.
49. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Zadaj uczniom przygotowanie w postaci tabeli zestawienia form zatrudnienia i okresów ich wypowiedzenia.
2. Wyszukaj w Internecie na portalach księgowych wzorów umów o pracę i o dzieło oraz umów-zleceń. Uzupełnij je danymi swoimi i potencjalnego pracodawcy, u którego chciałbyś pracować na stanowisku zgodnym z Twoimi preferencjami zawodowymi.

28. Scenariusz zajęć: Superpracownik (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek pracy: Formy wynagradzania pracownika

Cel ogólny:

Uczeń charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna pojęcie płacy
- ✓ wie, jakie funkcje pełni płaca
- ✓ wie, czym jest płaca minimalna i jaka jest jej aktualna wysokość
- ✓ zna rodzaje wynagrodzeń
- ✓ wie, jak jest różnica między wynagrodzeniem netto i brutto
- ✓ zna aktualną wysokość składek ZUS
- ✓ zna aktualne stawki podatku dochodowego od osób fizycznych
- ✓ wie, że wynagrodzenie można policzyć za pomocą specjalnego kalkulatora internetowego
- ✓ wie, że podatek dochodowy jest obowiązkowym świadczeniem na rzecz państwa przez osoby fizyczne i prawne
- ✓ wie, na jakim formularzu osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej składają roczne zeznanie podatkowe
- ✓ wie, że wiarygodność internetowych źródeł przekłada się na aktualność dostępnych formularzy PIT
- ✓ wie, że zeznania podatkowe można wypełniać za pomocą programów komputerowych
- ✓ wie o możliwości składania zeznań podatkowych drogą elektroniczną

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ zapisuje definicję wynagrodzenia netto i brutto w postaci równania matematycznego
- ✓ charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto
- ✓ potrafi stworzyć kosztorys wynagrodzenia za pracę na umowę o dzieło lub umowę-zlecenie na przykładowych danych
- ✓ rozróżnia formy rozliczeń z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych
- ✓ potrafi wskazać usługi lub zakupione przedmioty, które można odliczyć w deklaracji podatkowej PIT
- ✓ wyjaśnia skrót PIT
- ✓ podaje adres strony internetowej Ministerstwa Finansów jako źródła formularzy PIT
- ✓ wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych
- ✓ rozlicza roczny PIT przy pomocy programu komputerowego

Metody i techniki pracy:

- prezentacja wideo
- miniwykład
- pogadanka
- dyskusja
- praca w grupach
- praca ze słownikiem
- prezentacja
- podsumowanie
- praca z całą klasą
- praca indywidualna
- zadanie matematyczne
- praca z kalkulatorem internetowym
- praca z formularzem PIT

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- wideoskecz pt. „Marna stawka”
- filmik edukacyjny pt. „Płaca minimalna”
- słownik ekonomiczny x 4
- filmik edukacyjny pt. „Ile kosztuje praca”
- kartka A4 x liczba uczniów
- kalkulator internetowy dotyczący wynagrodzeń
- schemat dotyczący deklaracji podatkowych składanych przez osoby fizyczne
- formularz PIT-37 x liczba uczniów

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Wyświetl uczniom skecz pt. „Marna stawka” z portalu Youtube, ironicznie traktujący o warunkach pracy i płacy w Polsce (<http://goo.gl/Jj9DUq>).
3. Wprowadź pojęcie płacy – wypłaty pieniężne oraz wartość tzw. świadczeń w naturze (towary, materiały, usługi itp.) lub ekwiwalenty wypłacane pracownikom lub innym osobom fizycznym przez pracodawcę za wykonaną na jego rzecz pracę. Nawiąż do poprzednich zajęć, podczas których uczniowie przedstawiali swoje pomysły na inną nazwę płacy.
4. Zaproś uczniów do pogadanki na temat tego, jakie funkcje pełni płaca.
5. Podsumuj dyskusję – płaca pełni dwie podstawowe funkcje: dochodową oraz motywacyjną.

Rozszerzenie podstawy programowej:

6. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny, dostępny na portalu Narodowego Banku Polskiego, pt. „Płaca minimalna” (<http://goo.gl/SOMOJi>).
7. Poinformuj uczniów o obecnie obowiązującej wysokości płacy minimalnej.

8. Jako podsumowanie skeczu, filmiku oraz wprowadzenie pojęcia „płacy minimalnej” zaprosz uczniów do dyskusji na temat sensowności stosowania mechanizmu płacy minimalnej.

Podstawa programowa:

9. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy i rozdaj im słowniki ekonomiczne.
10. Każdej z grup przydziel do omówienia inną formę wynagradzania: grupie 1 – ryczałtową, grupie 2 – czasową, grupie 3 – prowizyjną, a grupie 4 – akordową.
11. Poproś liderów grup o przedstawienie wyników dyskusji.
12. Podsumuj zadanie – formy wynagradzania pracowników wynikają z systemu płac, czyli zespołu zasad obejmujących organizację płac oraz metody ich ustalania i obliczania, związanego z wymaganymi kwalifikacjami pracownika, rodzajem wykonywanej pracy, jej wymiarem czasowym oraz jakością.
13. Wyświetl na ekranie edukacyjny filmik NBP pt. „Ile kosztuje praca” (<http://goo.gl/v0jknW>).
14. Poinformuj uczniów, że rozróżniamy wynagrodzenie netto oraz brutto. Wynagrodzenie brutto obejmuje wynagrodzenie pracownika łącznie z podatkami na rzecz państwa i składkami na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Natomiast wynagrodzenie netto to kwota, jaką pracownik otrzymuje „na rękę”.
15. Poproś dwóch uczniów o inteligencji logiczno-matematycznej, aby zapisali definicję wynagrodzenia netto oraz brutto za pomocą równania matematycznego.
16. Zaprezentuj uczniom obecną wysokość składek ZUS (<http://goo.gl/d3uBnp>).
17. Przedstaw uczniom obecnie obowiązujące stawki podatku dochodowego od osób fizycznych (<http://goo.gl/XGZCRI>).
18. Zadaj uczniom zadanie wyliczenia wynagrodzenia netto osoby zatrudnionej na podstawie umowy o pracę z płacą minimalną.
19. Zachęć kilku uczniów do zapisania swoich wyników na tablicy. Porównajcie wyniki między sobą oraz z wyliczeniem wynagrodzenia netto za pomocą kalkulatora internetowego (<http://www.infor.pl/kalkulatory>).

Uczeń zdolny:

20. Poproś uczniów o obliczenie wynagrodzenia za pracę netto dla studenta zatrudnionego na umowę o dzieło, z wynagrodzeniem na poziomie płacy minimalnej, oraz dla zleceniobiorcy niebędącego pracownikiem zleceniodawcy, o minimalnym wynagrodzeniu brutto.
21. Zachęć uczniów do porównania swoich wyników z wyliczeniami kalkulatora internetowego.

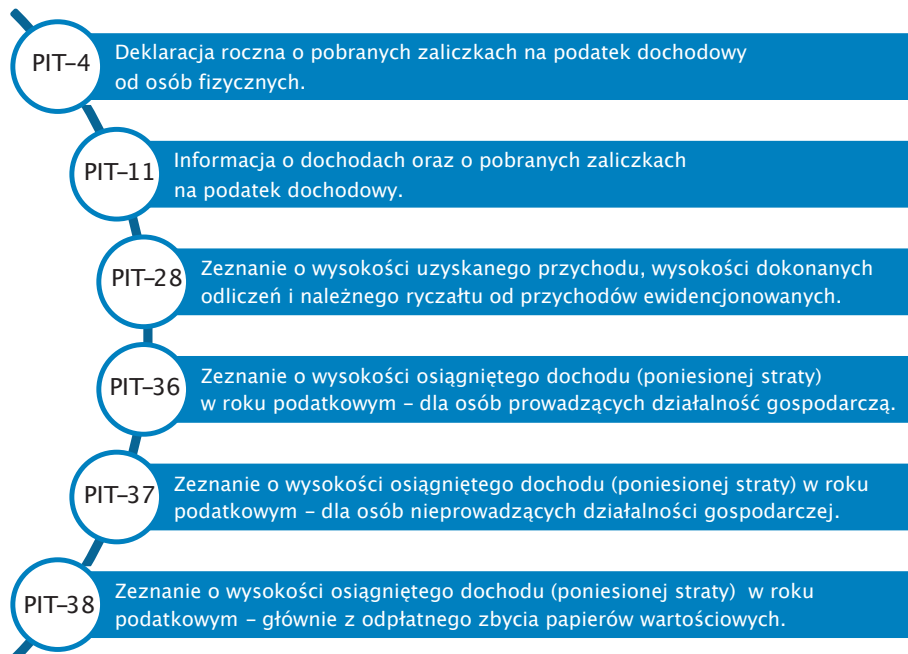
Podstawa programowa:

22. Poinformuj uczniów, że obowiązkowym świadczeniem osoby fizycznej lub osoby prawnej na rzecz państwa, zależnie od dochodu i wykorzystanych odliczeń, jest podatek dochodowy. Wszyscy podatnicy są zobowiązani do składania deklaracji podatkowych celem przekazywania informacji dla celów podatkowych.

Rozszerzenie podstawy programowej:

23. Wyświetl i omów schemat dotyczący deklaracji podatkowych składanych przez osoby fizyczne:

24. Zaprezentuj uczniom aktualne możliwości odliczeń od dochodu (<http://goo.gl/K2y9i9>) oraz od podatku (<http://goo.gl/C0T1Bg>) w deklaracji podatkowej PIT. Zwróć uwagę uczniom, że odliczenia te ulegają ciągłym zmianom i są przedmiotem nieustannych sporów partii politycznych.

Podstawa programowa:

25. Powiedz uczniom, że podatek dochodowy od osób fizycznych (w skrócie PIT od ang. Personal Income Tax) składany jest rokrocznie, w przypadku osób nieprowadzących działalności gospodarczej, na formularzu PIT-37.
26. Wyświetl na ekranie formularz PIT-37 oraz broszurę informacyjną do tego zeznania (<http://goo.gl/TSYQ3y>). Zwróć uwagę uczniom na adres strony internetowej, z której korzystasz. Podkreśl, jak ważne – z punktu widzenia aktualności formularzy – jest korzystanie z wiarygodnych stron źródłowych.
27. Rozdaj uczniom formularze PIT-37.
28. Omów krok po kroku procedurę wypełniania formularza PIT-37, posługując się przykładowym internetowym poradnikiem (np. <http://goo.gl/eTvnM8>).
29. Rozdaj uczniom przykładowe formularze PIT-11 i poproś o wypełnienie na ich podstawie zeznania podatkowego PIT-37.

Rozszerzenie podstawy programowej:

30. Zwróć uwagę uczniom, że znaczenie łatwiejszym i szybszym sposobem niż ręczne wypełnianie zeznań podatkowych jest skorzystanie z programów komputerowych do rozliczeń rocznych, np. programu e-PITy (<http://www.e-deklaracje.pit.pl/program-roczne/>).
31. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
32. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Rozlicz roczny PIT swoich rodziców przy pomocy programu komputerowego e-PITy.
2. Zapoznaj się z możliwością składania zeznań podatkowych drogą elektroniczną (<http://goo.gl/iQPN8F>).

29. Scenariusz zajęć: Mobbozło (1 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek pracy: Formy wynagradzania pracownika

Cel ogólny:

Wyjaśnia zasady etyczne w relacjach pracownik–pracodawca, potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ wie, czym jest mobbing

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ rozróżnia formy molestowania w pracy
- ✓ rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w roli pracodawcy i pracownika
- ✓ wyjaśnia zjawisko mobbingu w miejscu pracy oraz przedstawia sposoby przeciwdziałania
- ✓ analizuje przykłady przeciwdziałania mobbingowi
- ✓ wciela się w rolę zarówno pracownika, jak i pracodawcy przy rozwiązywaniu problemu mobbingu
- ✓ podaje konkretne przykłady przejawów mobbingu w pracy pośród pracodawców na rynku krajowym

Metody i techniki pracy:

- dyskusja
- praca w grupach
- prezentacja
- prezentacja wideo
- praca z tekstem
- plakat
- inscenizacja

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- komputer z dostępem do Internetu
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- (arkusz A0 + kolorowe flamastry) x 4
- taśma klejąca + nożyczki
- filmik edukacyjny pt. „Mobbing”

- wydruk publikacji Ewy Łupińskiej-Toroń pt. „Mobbing jako wyzwanie w procesie zarządzania zasobami ludzkimi” x 5
- brystol

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Nawiąż do wcześniejszej lekcji dotyczącej etyki w biznesie.
3. Poproś wybranego ucznia o przypomnienie rodzajów nieetycznych zachowań w biznesie.
4. Zaproś uczniów do dyskusji na temat form molestowania w pracy.
5. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy – w taki sposób, aby w każdej grupie znalazł się uczeń o inteligencji intra- lub interpersonalnej.
6. Rozdaj grupom arkusze papieru i kolorowe flamastry.
7. Dwie grupy poproś o zastanowienie się i wypisanie na arkuszu papieru przykładów nieetycznego zachowania pracodawcy (grupa 1) i pracownika (grupa 2). Dwie kolejne grupy opracowują zachowania etyczne pracodawcy i pracownika.
8. Zachęć grupy do wywieszenia na tablicy kodeksów etycznego i nieetycznego postępowania w pracy. Poproś uczniów o zapoznanie się z opracowaniami pozostałych grup.
9. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny pt. „Mobbing”, dostępny na portalu Scholaris (<http://goo.gl/vh7qTS>).
10. Rozdaj uczniom kilka kopii publikacji pt. „Mobbing jako wyzwanie w procesie zarządzania zasobami ludzkimi” autorstwa Ewy Łupińskiej-Toroń (<http://goo.gl/2gbWjk>), brystol i kolorowe flamastry.
11. Przekaż uczniom, że ich zadaniem będzie wspólne przygotowanie plakatu na temat mobbingu – istoty mobbingu, cech wyróżniających mobbing, przyczyn i skutków mobbingu oraz sposobów przeciwdziałania mu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

12. Zachęć uczniów do przeanalizowania przykładów przeciwdziałania mobbingowi i zawarcia wyników analizy na plakacie.

Uczeń zdolny:

13. Poproś uczniów o przygotowanie i odegranie scenki, w której uczniowie wcielą się w rolę zarówno pracownika, jak i pracodawcy i rozwiążą problem mobbingu.

Podstawa programowa:

14. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytych przez uczniów umiejętności.
15. Podziękuj uczniom za współpracę.

Praca domowa:

1. Wyszukaj informacje na temat konkretnych przejawów mobbingu w pracy na rynku krajowym.

30. Scenariusz zajęć: Praco, gdzie jesteś? (2 h)

Treści z podstawy programowej:

Rynek pracy: Mierniki i skutki bezrobocia

Cel ogólny:

Uczeń analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

Cele szczegółowe:

Wiadomości:

Uczeń:

- ✓ zna różne rodzaje bezrobocia
- ✓ wie, co jest miernikiem inflacji
- ✓ wie, jaka jest aktualna stopa bezrobocia i jak zmieniała się ona na przestrzeni kilku lat
- ✓ zna różne definicje osoby bezrobotnej
- ✓ wie, że skutki bezrobocia mogą być zarówno negatywne, jak i pozytywne
- ✓ wie, że powiatowe urzędy pracy (w skrócie PUP) i wojewódzkie urzędy pracy (w skrócie WUP) są źródłem raportów dotyczących lokalnych i regionalnych rynków pracy

Umiejętności:

Uczeń:

- ✓ definiuje zjawisko bezrobocia
- ✓ podaje przyczyny i rodzaje bezrobocia
- ✓ definiuje stopę bezrobocia
- ✓ określa, kim jest osoba bezrobotna
- ✓ wymienia negatywne skutki bezrobocia
- ✓ podaje pozytywne skutki bezrobocia
- ✓ omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki
- ✓ potrafi przeprowadzić analizę raportów urzędów pracy
- ✓ interpretuje wskaźniki zawarte w raportach powiatowych i wojewódzkich urzędach pracy
- ✓ analizuje graficzne wizualizacje zawarte w raporcie wojewódzkiego urzędu pracy
- ✓ analizuje rynek pracy swojego powiatu i województwa
- ✓ omawia sposoby walki z bezrobociem
- ✓ podaje przykłady aktywnych metod walki z bezrobociem, stosowanych na lokalnym rynku pracy
- ✓ analizuje skuteczność metod walki z bezrobociem

Metody i techniki pracy:

- burza mózgów
- miniwykład

- o prezentacja wideo
- o pogadanka
- o ćwiczenie interaktywne
- o praca z całą klasą
- o prezentacja danych statystycznych
- o praca w grupach
- o prezentacja
- o infografika
- o podsumowanie
- o praca z raportami
- o mapa myśli
- o prezentacja graficzna

Środki/narzędzia dydaktyczne:

- tablica z kredą/flipchart z pisakami
- komputer z dostępem do Internetu wraz z zainstalowanym programem prezentacyjnym
- projektor multimedialny wraz z ekranem projekcyjnym
- filmik edukacyjny pt. „Bezrobocie”
- ćwiczenie interaktywne pt. „Rodzaje bezrobocia”
- wydruk tekstu pt. „Bezrobotny” x 3
- filmik edukacyjny pt. „Migracje zarobkowe”
- wydruk raportu PUP z Poznania pt. „Raport o bezrobociu absolwentów szkół ponadgimnazjalnych Poznania i Powiatu Poznańskiego z roku szkolnego 2011/2012” x 5
- arkusz A3 x 5
- raport WUP z Poznania pt. „Ocena sytuacji na wielkopolskim rynku pracy i realizacji zadań w zakresie polityki rynku pracy w 2012 roku”
- raport dotyczący lokalnego rynku pracy, opracowany przez lokalny powiatowy urząd pracy x liczba uczniów zdolnych
- schemat prezentujący metody walki z bezrobociem

Przebieg zajęć:

Podstawa programowa:

1. Zapoznaj uczniów z celami zajęć w języku ucznia.
2. Zaproś uczniów do wzięcia udziału w burzy mózgów na temat bezrobocia. Propozycje uczniów zapisz na tablicy/flipcharcie.
3. Podsumuj burzę mózgów wprowadzeniem definicji bezrobocia – zjawisko społeczne i gospodarcze polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia oraz poszukujących jej nie znajduje faktycznego zatrudnienia. Z punktu widzenia społecznego zjawisko to jest niekorzystne, natomiast z punktu widzenia ekonomicznego jest to normalna sytuacja.
4. Odtwórz na ekranie filmik edukacyjny pt. „Bezrobocie”, dostępny na portalu NBP (<http://goo.gl/kGvpVI>).
5. Zachęć uczniów do pogadanki na temat przyczyn i rodzajów bezrobocia.
6. Wyświetl na ekranie ćwiczenie interaktywne pt. „Rodzaje bezrobocia”, którego źródłem jest portal Scholaris (<http://goo.gl/CNynu7>).

7. Omów podane w ćwiczeniu rodzaje bezrobocia.
8. Zachęć wylosowanego ucznia do rozwiązania ćwiczenia interaktywnego.
9. Zjawisko bezrobocia powiąż ze zjawiskiem inflacji. Poproś wybranego ucznia o przypomnienie, co jest miernikiem inflacji.
10. Poproś ucznia zdolnego o zdefiniowanie stopy bezrobocia w analogii do stopy inflacji.
11. Wyświetl na ekranie aktualną stopę bezrobocia oraz archiwalne stopy z ostatnich miesięcy bieżącego roku i sprzed 5 lat (<http://goo.gl/O0iqN7>). Omów tendencje bezrobocia w skali czasu.
12. Dokonaj podziału uczniów na 3 grupy. Każdej z nich wręcz tekst pt. „Bezrobotny” (<http://goo.gl/eJk9Kk>).
13. Poproś, aby każda grupa podkreśliła w tekście wszystkie atrybuty osoby bezrobotnej w zależności od definicji: według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (grupa 1), według BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (grupa 2) i według Eurostatu – Europejski Urząd Statystyczny (grupa 3).
14. W drugiej części zadania poproś grupy o wybranie ze wszystkich trzech definicji osoby bezrobotnej trzech najważniejszych – ich zdaniem – cech osób, które uznaje się za bezrobotne.
15. Poproś liderów grup o wypisanie na tablicy/flipcharcie wybranych cech osoby bezrobotnej oraz o uzasadnienie dokonanego wyboru.
16. Zadaż uczniom zadanie przygotowania infografiki prezentującej „idealnego” bezrobotnego. Jego najważniejsze cechy do uwypuklenia to te, które uczniowie wypisali w poprzednim zadaniu.
17. Poproś uczniów, żeby przywiesili swoje infografiki obok wypisanych cech osoby bezrobotnej.
18. Wyświetl na ekranie filmik edukacyjny pt. „Migracje zarobkowe” (<http://goo.gl/Xew97P>).
19. Zachęć uczniów, żeby zastanowili się w grupach nad negatywnymi skutkami bezrobocia.

Uczeń zdolny:

20. Poproś uczniów, żeby zastanowili się nad pozytywnymi skutkami bezrobocia.

Podstawa programowa:

21. Podziel tablicę na dwie kolumny. Jedną z nich zatytułuj NEGATYW, a drugą POZYTYW.
22. Poproś uczniów z każdej grupy, żeby wymienili na głos swoje propozycje negatywnych skutków bezrobocia.
23. Na tablicy wypisz hasłowo niepowtarzające się propozycje uczniów.
24. Zachęć ucznia zdolnego do wypisania pozytywnych skutków bezrobocia.
25. Podliczcie liczbę POZYTYWÓW i NEGATYWÓW.
26. Przedyskutujcie wynik, a następnie podejmijcie decyzję, jak jednoznacznie podsumować skutki bezrobocia – jako negatywne czy pozytywne.

Rozszerzenie podstawy programowej:

27. Dokonaj podziału uczniów na 4 grupy, a do każdej z nich przydziel ucznia z inteligencją logiczno-matematyczną, przestrzenną bądź przyrodniczą.
28. Rozdaż grupom wydrukowany raport Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu pt. „Raport o bezrobociu absolwentów szkół ponadgimnazjalnych Poznania i Powiatu Poznańskiego z roku szkolnego 2011/2012” (<http://goo.gl/oB5F0r>).
29. Poproś o przeanalizowanie przez każdą grupę innego z pierwszych czterech rozdziałów z tego raportu i przygotowanie mapy myśli dotyczącej najważniejszych wniosków płynących z raportu.

Uczeń zdolny:

30. Zadaniem uczniów jest opracowanie w postaci mapy myśli wniosków z piątego rozdziału raportu PUP w Poznaniu.

Rozszerzenie podstawy programowej:

31. Omówcie wspólnie wszystkie mapy myśli i wybierzcie po dwa najważniejsze wnioski z każdej z nich – wnioski, które uczniowie, a w niedługim czasie absolwenci szkoły ponadgimnazjalnej mogliby wykorzystać w aspekcie swojego wejścia na rynek pracy.

32. Wyświetl na ekranie raport Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu pt. „Ocena sytuacji na wielkopolskim rynku pracy i realizacji zadań w zakresie polityki rynku pracy w 2012 roku” (<http://goo.gl/GzeWQ9>).

33. Zatrzymaj się przy kluczowych dla raportu wizualizacjach (tabele, mapy, wykresy) badanych i analizowanych w raporcie wskaźników.

34. Zaproś za każdym razem innego ucznia do przeanalizowania wizualizacji.

Uczeń zdolny:

35. Rozdaj uczniom raport dotyczący lokalnego rynku pracy, opracowany przez lokalny powiatowy urząd pracy.

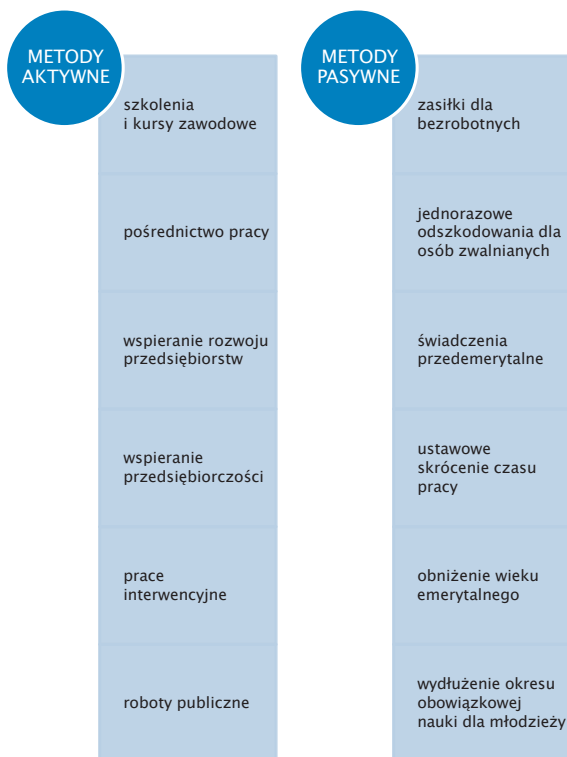
36. Zachęć uczniów do opracowania podsumowania raportu w postaci tabeli na temat szans i zagrożeń na lokalnym rynku pracy.

Rozszerzenie podstawy programowej:

37. Omówcie wspólnie i podsumujcie aktualne tendencje lokalnego rynku pracy.

Podstawa programowa:

38. Wyświetl na ekranie i omów schemat prezentujący metody walki z bezrobociem.

39. Dokonaj podziału uczniów na 6 grup.
40. Poproś, aby uczniowie zastanowili się nad konkretnymi przykładami aktywnych metod walki z bezrobociem, znanych z lokalnego rynku pracy.
41. Zachęć liderów grup do omówienia wyników grupowych dyskusji.

Rozszerzenie podstawy programowej:

42. Zaproś uczniów do pogadanki na temat skuteczności aktywnych i pasywnych metod walki z bezrobociem.

Podstawa programowa:

43. Zachęć uczniów do wybrania się do najbliższego powiatowego urzędu pracy i zapoznania się z dostępnymi publikacjami na temat lokalnego rynku pracy.
44. Podsumuj zajęcia w zakresie nabytej przez uczniów wiedzy.
45. Podziękuj uczniom za współpracę.

